

GUILHEM MOLINIER. JOSEPH ANGLADE
 LAS LEYS D'AMORS.
 LIBRE II (1356-1919)

II	LXIII
L as rubricas del segon libre. lxv.	D e la cordada et el so de be. p. e de. g. e. c. te. c. et. s. e. d. q. h. t. c. lxvii.
C de la segonda manera de retorica. la quals proezzham rums. lxv.	C de la natura. et el so. d. h. l. a. s. lxviii.
C pa soro fayras aquestas leys rumors. lxvi.	C de l'elmo t'emenatz en. ns. e. p conseguen. talais autres. lxix.
C posta q. es leys. e. conse de lhei et. e. c. a. y. e. q. deuosa uiciar. lxvii.	C de la cordada de. t. e. d. e. de la na tura te. r. e. de. y. grec. lxviii.
C de las maneras diuersas de trobar. lxv. et el lugnament de la leye.	C de sillaba. e. el m'otz d'una. e temotoras sillabas. lxv.
C la diffinccio de trobar. lxvii.	C toratio. e. de dictio. lxvii.
C mosta et declara q. es còpas lxvii.	C de l'elmo plenissimàs. semis sonàs. vni sonàs. Enpostz. Disso nàs. uècats. sillabilitat. sin copati. finalimphatz. equiuoc. synoni mat. et accentuals. lxviii.
C l'màdamen de trobar. lxv.	C de tractat dactene de sillabas planas. e. retrarduas. e. de collatio. lxvii.
C per que fo trobada aquesta se gondasencia retrobar. lxvii.	C de la acen segon lati. lxvii.
C o quia maniera vol procez. lxvii.	C en qual lec de la dictio deuon essi assenat laten p'ncipal. lxviii.
C de las duis maneras de lxv.	C de l. vi. encediment dacten se gon lati. lxviii. lxix.
C de letz. lxv.	C de la cenu romà. lxviii.
C de las vox. vocals plenissimàs semissonàs. et vni sonàs. lxvii.	C de l'elmos de quatre sillabas. lxv.
C de la cosonans. lxvii.	C de l'elmos de. vi. sillabas. lxv.
C q. et. v. treno le soen d' cosonà. lxvii.	C de l'elmos de. vii. sillabas. lxvii.
C de b. aprop. c. o. a. lxvii.	C de l'elmos d' viii. sillabas. lxvii.
C de l'elmos de. viii. lxvii.	C de l'elmos de. ix. sillabas. lxv.
C de l'autanç de las vox. queno san veray diptonge. lxvii.	C de l'elmos de. xi. sillabas. lxvii.
C de vocal tenat vocal. et en passi valcumas autra lera. e diptonge. lxvii.	C de l'elmos de. xii. sillabas. lxvii.
C apre. a. prepositio. lxvii.	C de l'elmos de. xii. sillabas. lxvii.
C aprop. e. coniuctio copulativa et apagó. disinctua. lxvii.	C de l'elmos de. xii. sillabas. lxvii.
C de. s. o. z. aprop. que. lxvii.	C de l'elmos de. xii. sillabas. lxvii.
C idem de loc de. s. lxvii.	
T reptor de las ditz reglas. lxvii.	

Guilhem Molinier, Josèp Anglada

Las leys d'amors. Libre II.

Reproduccion anastatica de l'edicion pareguda en 1919
del manescrich de 1356.

Illustracions tiradas del manescrich 2883 de 1356
numerizat per la Bibliotèca de Tolosa.

© 2016 Antenne parisienne de l'Institut d'études occitanes (IEO Paris)
Documents per l'estudi de la lenga occitana (ISSN 2117-9271) n°112

ENSENHADOR

Las leis d'amors, libre II
(Guilhem Molinier, Joseph Anglade).....1

DOCUMENTS PER L'ESTUDI DE LA LENGA OCCITANA

Darrières paricions

- n°104-105. Abbé de S***. *Dictionnaire françois-languedocien* (1756) volum I: A-D volum II: E-Z
- n°105. Abbé de S***. *Dictionnaire françois-languedocien* (1756)
- n°106. Frederic Mistral. *La lenga provençala o lenga d'Òc* (1856)
- n°107. Friedrich Morf. *Vom Ursprung der provenzalischen Schriftsprache* (1915)
- n°108. Josèp Condò Sambeat. *Vocabulari aranés* (1915)
- n°109. Giovanni Vegezzi Ruscalla. *Colonia piemontese in Calabria. Studio etnografico* (1862)
- n°110. Alphonse Blanc. *Vocabulaire provençal-latín* (1912)

Lista completa e libres de descargar a res-non-còst:
<http://ieoparis.free.fr/delo.html>

English presentation: <http://occitanism.wordpress.com>
Notices en français: <http://langue-occitane.blogspot.fr>

Las Leyes d'amors. Libre II

BIBLIOTHÈQUE MÉRIDIONALE

PUBLIÉE SOUS LES AUSPICES DE LA FACULTÉ DES LETTRES DE TOULOUSE

1re SÉRIE.

TOME XVIII.

LAS LEYES D'AMORS

MANUSCRIT DE L'ACADEMIE DES JEUX FLORAUX

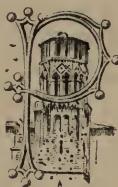
PUBLIÉ PAR

JOSEPH ANGLADE

PROFESSEUR DE LANGUE ET LITTÉRATURE MÉRIDIONALES A L'UNIVERSITÉ DE TOULOUSE

MAINTENEUR DE L'ACADEMIE DES JEUX FLORAUX

TOME II

TOULOUSE

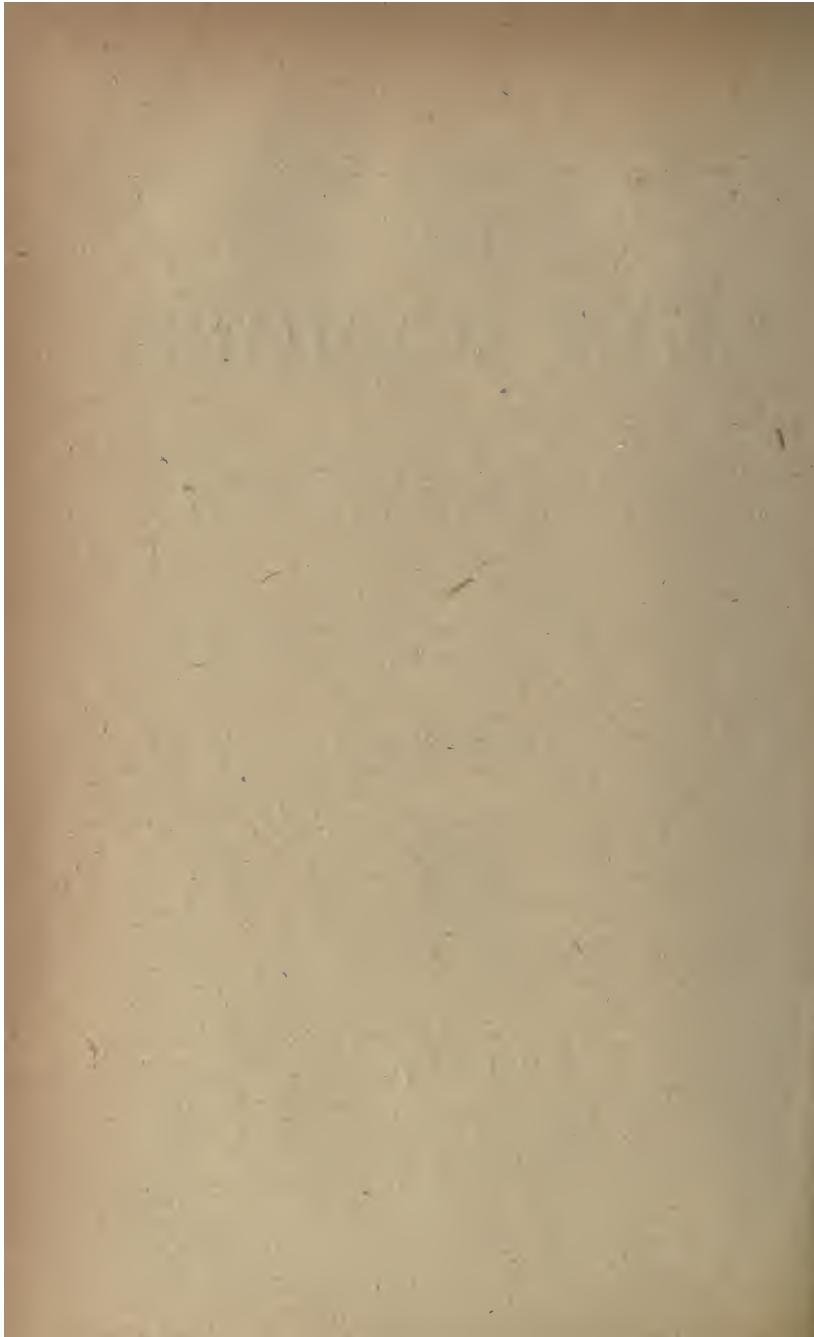
IMPRIMERIE ET LIBRAIRIE ÉDOUARD PRIVAT

14, RUE DES ARTS (SQUARE DU MUSÉE)

PARIS, AUGUSTE PICARD, RUE BONAPARTE, 82

1919

Las Ieys d'amors. Libre II

LAS

LEYS D'AMORS

[F° 64 r°] Las Rubricas del segon libre. R^a 1.

De la segonda maniera de rethorica laquala procezish am rims .LXV.

Per que foro faytas aquestas LEYS D'AMORS .LXV.

Mostra que es leys e don se deshen .LXVI.

Qui e cuy e quo deu joya jutjar² .LXVI.

De las manieras diversas de trobar .LXX.

La diffinicions de trobar .LXXI.

Mostra e declara que es compas .LXXI.

Li mandamen de trobar .LXXI.

Per que foc trobada aquesta segonda sciensa de trobar .LXXI.

Per qual maniera vol procezir .LXXI.

De las diversas manieras de votz .LXXI.

De letra .LXXI.

De las .v. vocals plenissonans, semissonans e utrissonans .LXXI.

De las consonans .LXXII.

I e u teno loc soen de consonans .LXXII.

De u apropi g o q .LXXII.

Dels diptonges .LXXII.

1. Chabaneau a publié ces rubriques, ainsi que le début du livre II, jusqu'au folio 70 inclus (*Hist. Gén. Lang.*, éd. Privat, X, 195-202); mais la plupart des notes du manuscrit n'ont pas été transcrites par l'auteur de la copie dont il s'est servi.

2. Au dessus de la ligne : « E del jutjamen de la joya ».

Las leys d'amors. Libre II

4

LAS LEYS D'AMORS.

- De l'ajustamen de las vocals que no fan vray diptongue .LXXII.
De vocal denant vocal e enayssi d'alcunas otras letras e dip-tonges .LXXIII.
Exeptios de las ditas reglas .LXXIII.
Apres a prepozicio .LXXIII.
Aprop e conjunctio copulativa et aprop o disjunctiva .LXXIII.
De s o z aprop que .LXXIV.
Z soen te loc de s .LXXIV.
De l'acordansa e del so de b e p, e de g e c, de c e s e de q, k, c .LXXIV.
De la natura e del so de h, l, r, s .LXXIV.
Dels motz termenatz en ns e per consequen d'alcus autres .LXXV.
De l'acordanza de t e d, e de la natura de x et y grec .LXXV.
De sillaba e dels motz d'una e de motas sillabas.
D'oratio e de dictio .LXXVI.
Dels motz plenissonans, semissonans, utrissonans, enpostz,
dissonans, trencatz, sillabicatz, sincopatz, sinalimphatz, equi-vocz, synonimatx et accentuals .LXXVI.
Del tractat d'accen e de sillabas planas e retardivas e de collizio .LXXVII.
De l'accen segon lati .LXXVII.
En qual loc de la dictio devon esser assetiat l'accen principal .LXXVII.
Dels vi enpedimens d'accen segon lati .LXXVII.
De l'accen segon romans .LXXIX.
Dels bordos .LXXX.
Dels bordos de quatre sillabas .LXXX.
Dels bordos de .v. sillabas .LXXX.
Dels bordos de .vi. sillabas .LXXX.
Dels bordos de .vii. sillabas .LXXXI.
Dels bordos de .viii. sillabas .LXXXI.
Dels bordos de .ix. sillabas .LXXXI.
Dels bordos de .x. sillabas .LXXXI.
Dels bordos de .xi. sillabas .LXXXI.
Dels bordos de .xii. sillabas, on [Fº 60 vº] declara las dictas
armas e'l caval .LXXXII.
Veus autre yssemple dels bordos de .xii. sillabas per lo prezen

1. Ms. del.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS.

5

dictat appellat la *Contemplacio de la Crotz*, e quar la Passios de Nostre Maestre J. C. comensec a completa, per so le presens dictats comensa a completa .LXXXIII.

A matinas .LXXXIV.

A prima .LXXXV.

A tercia .LXXXVII.

A mieg jorn .LXXXVIII.

A hora nona .LXXXIX.

A vespras .xc.

Dels bordos principals enpeutatz e biocatz .xcII.

De las pauzas .xcII.

En quals locz dels bordos deu hom gardar accen .xcIII.

Definicions de rim .xcIII.

De las diversas manieras de rim .xcIII.

De rims estramps comus .xcIII.

Dels rims estramps cars .xcIII.

Dels rims acordans .xcIII.

De sonansa borda .xcIII.

De rim simple sonan bord .xcIII.

De rim doble sonan bord .xcIII.

De sonansa leyal .xcIII.

De rim sonan leyal .xcIII.

De consonansa borda .xcIII.

De rims bords consonans .xcIII.

De consonansa leyal .xcv.

De rim consonan leyal .xcv.

De leonismitat simple .xcv.

Dels rims simples leonismes, amb accen greu .xcv.

Dels rims simples leonismes, amb accen agut .xcv.

De leonismitat perfiecha.

Dels rims ordinals .xcv.

Dels rims dissolutz .xcv.

Dels rims singulars .xcv.

Dels rims capcoatz .xcvi.

La contemplacio dels .vii. gaugz principals de Nostre Dona e primieramen de la Encarnacio .xcvi.

De la nativitat .xcvII.

De la apparitio .xcvII.

Las leys d'amors. Libre II

- De la resurrectio .xcviii.
De l'ascencio .xcviii.
Del trametemen del Sant Esperit .xcix.
De la assumpcio de Nostra Dona .xcix.
Dels rims caudatz .c.
Dels rims continuatz .c.
Dels encadenatz .c.
Dels rims crozatz .c.
Dels rims multiplicatius, liqual son dig en autra maniera tom-
barel o enpeutat .c.
Dels rims serpentis .c.
Dels rims biocatz .c.
Dels rims desguizatz.
De rim espars, en autra maniera dig brut .ci.
De retrogradacio .ci.
De rims retrogradatz per acordansas.
Dels rims retrogradatz per bordos .ci.
[Fº 65 rº] Dels rims retrogradatz per sillabas e per letras .cii.
Dels rims reforzatz .ciii.
Dels rims dictacionals .ciii.
Dels rims derivatius .ciii.
Dels rims equivocz .civ.
Dels rims accentuals .civ.
Dels rims utrisonans .civ.
Dels rims trencatz .cv.
De novas rimadas .cv.
De cobbla .cv.
De las diversas manieras de cobbla .cv.
De cobblas estrampas .cv.
Cobbla estrampa cara .cv.
Cobla estrampa cõmuna .cvii.
De las coblas accordans .cvii.
Cobbla sonans .cvii.
Cobbla consonans .cvii.
Cobbla simple leonisma .cvii.
Cobbla perfiecha leonisma .cvii.
De las cobblas ordinals .cvii.
Cobblas dissolutas singulares capcoadas .cvii.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS.

7

- Cobbla caudada .cvii.
Cobbla continuada .cvii.
Cobbla encadenada .cvii.
Cobbla crozada .cvii.
Cobbla crotz-encadenada .cviii.
Cobbla crotz-caudada .cviii.
Cobbla cadena-caudada .cviii.
Cobbla multiplicativa .cviii.
Cobbla biocada .cviii.
Cobbla replicativa .cviii.
Cobbla refrancha .cix.
Cobbla serpentiva .cix.
Cobbla desguizada .cix.
De cobbla esparsa .cix.
De cobbla retrogradada .cx.
De cobbla dobbla .cx.
Cobblas unissonans .cx.
Cobbla reforsada .cxi.
De cobblas dictionals .cxi.
Cobbla derivativa, en autra maniera dicha entretrechada o mari-dada .cxi.
De cobbla equivoca .cxi.
De cobbla accentual .cxi.
De cobbla utrissonan .cxi.
Cobbla trencada .cxii.
Cobbla sillabicada .cxii.
De cobblas parsonieras .cxii.
Cobbla capfinida .cxii.
Cobbla capdenals .cxii.
Cobbla recordativa .cxii.
Cobbla retronchada .cxiii.
De cobbla duplicativa .cxiii.
De cobbla desfrenada .cxiv.
De cobbla affectuoza .cxiv.
De cobblas sententials .cxiv.
Cobbla dubitativa .cxiv.
Cobbla doptoza .cxiv.
Cobbla contrarioza .cxiv.

Las leys d'amors. Libre II

- Cobbla comutativa .cxiv.
Cobbla diversa .cxiv.
Cobbla reversa .cxiv.
Cobbla methaforada .cxiv.
Cobbla gradativa .cxv.
Cobbla ornativa .cxv.
Cobblà permutativa .cxv.
Cobbla exclamativa .cxv.
Cobbla divinativa .cxv.
Cobbla rescosta .cxvi.
Cobbla proverbials .cxvi.
Cobbla derrizoria .cxvii.
[Fº 61 vº] Cobbla assemblativa .cxvii.
Cobbla exemplificativa .cxvii.
Cobbla responsiva .cxvii.
Cobbla tensionada o tensionans, en autra maniera dicha enterrogativa, o enterrogans o razonans.
Cobbla concluziva .cxviii.
Cobbla compendioza .cxviii.
Cobbla contrafacha .cxviii.
Cobbla occupativa .cxviii.
Cobbla distributiva .cxviii.
Cobbla dezignativa .cxviii.
De cobbla partida .cxviii.
De cobbla meytadada .cxix.
De cobbla constructiva .cxix.
Ayssi tracta dels dictatz .cxix.
Monstra qu'es vers .cxix.
De tornada .cxix.
De chансo .cxx.
De descort .cxx.
Mostra quals lengatges es estranhs .cxx.
De dansa .cxx.
De sirventes .cxxi.
De pastorela .cxxi.
De tenso .cxxi.
De partimen .cxxi.
De planch .cxxi.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS.

9

De escondig .cxxi.

De retroncha .cxxi.

[Dels mantenidos he chancelier ^{1.}.]

Tractat es estat dels dictatz principals, e veus dels no principals.

N. B. — Ce second livre correspond en partie au second livre des *Flors del Gay Saber* du manuscrit de Barcelone encore inédit; v. 312 et suivants.

1. Même écriture que les vers *al chancelier* par lesquels débute le second livre. Cette rubrique et les vers sont d'une autre main et d'une écriture plus récentes. C'est une interpolation. En haut, mais du XVIIe s.: *Election de chancelier et qualité de mainteneurs.*

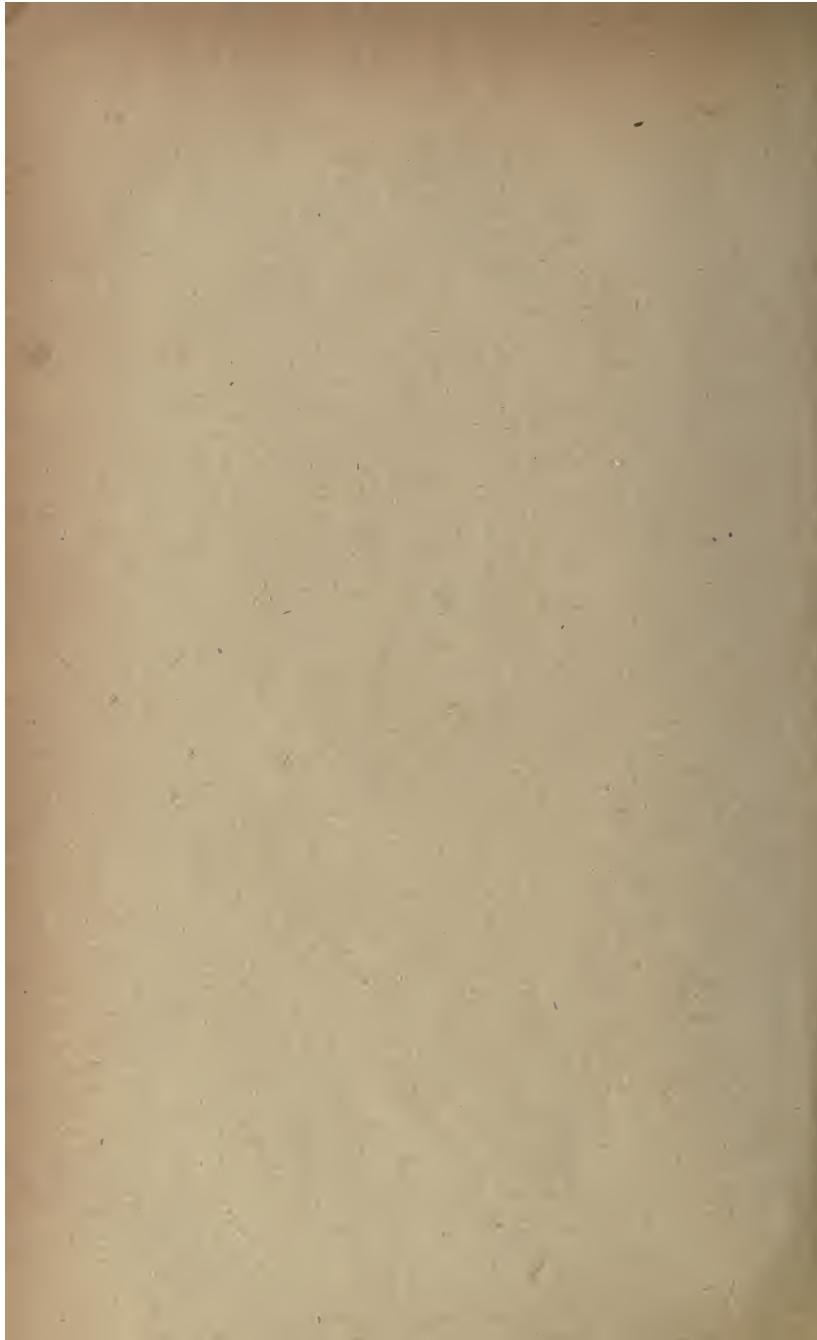
Las Ieys d'amors. Libre II

Las Ieys d'amors. Libre II

LIVRE II

Las Ieys d'amors. Libre II

Las Ieys d'amors. Libre II

Comensa lo segons libres de la seconda maniera de rethorica, laquals procezish am rims.
R^a.

Al chancelier devetz atendre
Doctor en dreyt, per miels entendre
De Tolosa filh antic prest,
Que ce trove le plus honest
A l'avis dels mantenidos,
Qu'en l'art volem estre doctos,
Eligitz sus tot dels mestres
Per qu'en jugar sian plus adestres,
Considerada la pratiqua
De la persona mays antiqua¹.

La sciensa de rethorica se fa en doas manieras de parlar, la una en proza, e l'autra en rima; pero li essenhamen de rethorica son comu a cascuna d'aquestas manieras, exceptat que aquela que es en proza, coma es la comuna parladura de las gens, es mays ampla e larga; et aquela que es en rima es plus estreyta, quar procezish pér cert compas, per cert nombre, e per certa mezura. E quar de la primiera maniera havem tractat, cove que ayssi tractem de la segonda.

1. Cf. la note de la page 9. En interligne on lit (xive s.?) : *I. probus?*

On lit en marge, d'une écriture cursive qui paraît contemporaine du ms., les mots suivants difficiles à déchiffrer :

Non (?) pertinet..... manutentoribus can[cellari] (?) quan (?) quando (?). loca vacant.

Au bas de la marge : *.otelur (notetur? ou votetur?)*

Las leys d'amors. Libre II

Per que foro faytas aquestas Leys d'Amors.

Rubrica.

[Fº 66 rº] Aquestas LEYS fam per so qu'era dispers, rescost, escur, compilar, manifestar e declarar e may per jutjar, punir e remunerar, so es gazardonar, et per refrenar los dezonests movemens e vas deziriers dels fols enamoratz.

Mostra que es leys e don se deshen. Rubrica.

Yzidoris ditz que aquest vocabbles *dreytz* es noms generals, e *leys* es noms especials contengutz dejos *dreg*; e *dreytz* non es als sinon cauza justa.

Leys, segon luy meteysh, es costitucios escriuta. Ditz mays que « leys es costitucios de pobble fayta et ordenada per los majors essemens am l'autre pobble. » Costuma vens *dreg*, laquals per ley es reputada. Costuma es uzatges acostumatz longamen, so es per gran antiquitat de temps, a laqual, en falta de ley, hom pot haver recors.

Leys es dita de *legir*, o pot esser dicha de *liar*, quar li sieu mandamen nos lio a far o a no far, a punir o a remunerar, so es gazardonar. Leys yshamens pot esser dita de *leyallat*, quar en leyaltat, so es en vertat e drechura, es fondada. Encaras leys pot esser dicha de *elegir*, car elegish lo be, so es vertat e drechura, per esquivar e fugir a mal. Totas aquestas cauzas hom pot trobar en las nostras prezens LEYS.

Las leys d'amors. Libre II

Qui e cuy e quo deu joya jutjar.

Qui, so es questios que demanda qui deu jutjar joya. Nos respondem que cil que longamen e de antiqua costuma han uzat de jutjar joya, qual que sia, tant per lor quant per lors ancestres¹, en public, ses contradictio e ses prejudici d'autrui, e cil que per lor degudamen son receubut e deputat, o la major partida d'aquels que adonx seran prezen en aytal jutjamen, gardar² loc e temps, coma en lo comensamen de may, o en autre temps o loc enpres et assignat, hagut bo e cert cossellh de certas personas expertas et aproadas en la sciensa, per laqual donar se deu aytals joya, devo e pudo jutjar, tenen e gardan los mandamens de nostras prezens LEYS.

E disem : *degudamen receubut*, quar estiers no serian digne de dir ni far aquest jutjamen, sino que fosso degudamen e segon dever receubut; e per esta maniera que cascus, en lo comensamen de sa receptio, jure que per amor, favor, odi³, [F° 66 v°] rancor, temor, pretz, pregarias, no estara que el am los autres sos companhos no jutje be e lialmen; e que tendra secret lo jutjamen, tro que sia publicatz lo jorn que la joya se dara; e que non impugnara, ans tendra per fayt so que la major partida de sos companhos voldra, tendra e jutjara⁴; e que, en aquest jutjamen, no gardara estat,

1. En marge : *Ges de m° iud (icio?) nota* (xive s.?).

2. *Sic ms.; l. gardat.*

3. Au bas de la page : *Serment de Reception* (xviie s.).

4. En marge, rogné : [N]ota que ... er favor ... es ordenada ... o jutjes ... [jo]ya. (xive s.).

Las leys d'amors. Libre II

16

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

condicio, paubriera, rictat, indignitat de persona, sino en los cazes jos escriutz, mas solamen maniera de trobar e de ben dictar, tenen e gardan las nostras prezens LEYS a bona fe et al miels que poyra.

Encaras jurara que el no corrigira a lunha persona degun dictat que deja venir en jutjamen, e que, si ho fazia, que el, de ce que hom lo recitaria en Consistori per jutjar, o enans, ho revelera als autres senhors sos companhos.

E per que hom no sia vistz trop durs e rigoros en essenhar, dizem que si hom demanda d'un vici als ditz senhors, o a la .I. de lor o ad .I. autre, e ditz enayssi : « Aytals motz, o aytals sentensa, semblansa o comparacions pot se dire? »; o : « En aquesta pauza o locucio ha fals accens? »; oz : « en aquesta oracio o bordo ha fals cas? »; dizem que en aquestz cazes singulars et en autres gran re hom pot respondre *oc* o *no* ses plus, per éssenhlar la sciensa e per avizar cel que fa'l dictat, mas que'l dictat, si'l vol presentar per jutjar, en tot ni en partida, otra .I. verset o dos [entro'l verb]¹, no recíte. Quàr, alcunas vetz, la locutios sera suspensiva, e cove qu'om atenda lo verb, qui vol jutjar ni conoysher bon cas o fals; e ges per aytal correctio áytal dictat no reputam per fargat, mas que el meteys corregrisca son dictat, mostrat lo vici, quar estiers seria fargar, coma qui dizia : « Metetz hy aytal mot », o : « Digatz enayssi », e l'altres pren e sec aquela maniera qu'om li essenha.

Pero si la demanda, so es la enterrogacions, es generals, coma qui lieg dos versetz, o mays o mens, de

1. Parait récrit d'une encre plus récente.

Las leys d'amors. Libre II

son dictat e ditz : « Vejatz me si en aquest verset ha degun vici », ses especificar cas ni accen, ni autre vici en especial, e hom li mostra lo vici o ls vicis que y seran, adonx es fargar, quar per aquesta maniera [F° 67 r]¹ poyria corregir amb autru e fargar tot son dictat.

Cuy, so es a qui deu hom jutjar e donar joya? Respondem que, segon nostras LEYS, a cel que dictat fara e prezentara am las manieras e condicions jos escriutas.

A persona absen no deu esser jutjada lunha joya per lunh dictat, si donx non era rey, o filhs de rey, o dux, o coms, o d'engal o de major dignitat, mas que cel que prezentara lo dictat haja poder de far lo sagramen acostumat, e que ayssò apparesca per letra o per estrumen public autrejat per cel que'l tramet, e que fassa lo sagramen qu'es acostumatz de far².

Lunhs hom que sia receubutz dedins lodit gay Consistori per alcun offici no deu haver joya, quar aytals pot estre del cosselh del dit Consistori.

Dignes³ non es d'aver joya ni d'haver dignitat de doctor o de bachelier, ni de lunh autre offici del dit Consistori, contra la voluntat dels ditz .VII. senhors mantenedors o de la major partida de lor⁴.

Aquo nieteys dizem d'aquelz qui reproaran o diran

1. En haut de la page ; *Nota contra magistros qui bis appellant indistincte lucrari* (xive s.?).

2. En marge : « Not[a] que no deu gazanhar joya qui no fa proamen que el ha fayt le dictat » (xive s.?).

3. Il faut suppléer ici, comme l'a indiqué Chabaneau (*Hist. Gén. Lang.*, X, 198^b), *Lunhs home*.

4. Au bas de la page, note presque illisible (xive s.) : « Nota quod contra voluntatem VII. dominorum nullus debet (?) habere aliquod officium. » D'autres lignes sont effacées au-dessous.

Las leys d'amors. Libre II

18

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

mal de la festa de la violeta o del jutjamen dels .VII. senhors mantenedors, o els o la .I. d'els en lor jutjamen et en public de fag o de dig enjuriaran. Ans aytal injurios e otracujat devon esser privat del dit Consistori, comma escumenjat del benefici de santa mayre Gleyza, per tant de temps quo als ditz .VII. senhors sera vist e per lor seran reconciliati.

A femna prezen¹ ni absen no jutja hom ni dona deguna de las ditas joyas, si donx no era de gran honestat e dignitat e de tan gran sciensa e subtilitat que per fargar amb autru no pogues esser sospichoza. Mas qui la poyra trobar aytal? Ni aytan pauc no jutja hom ni dona degunas de las ditas joyas ad home que fa dictat per decebre femna o per autre peccat, per que cel que fa dictat d'amors que no's pot applicar a l'amor de Dieu o de la sua mayre, sobre ayssso deu esser enterrogatz et am sagramen, segon que sera la persona et als senhors mantenedors sera vist. E mens deu hom donar joya [F° 67 v°]² a persona infizel, coma Juzieu, Sarrazi, ni ad home escumenjat, ni a degu d'aquellos am losquals non es legut de conversar ni participar, ni ad home diffamat ni de mala vida, ni ad home fals, traydor, blasphemador, ni a renegador de Dieu, ni a perjur manifest, o d'eretgia condampnat o tocat.

Cel qu'aura joya haguda una vetz per son bel dictar no deu esser receubutz per haver aquela que haura haguda, tro que l'espazis de tres ans sia passatz, apropi

1. En marge (xviie s.) : « Notat D. Catel postulatum fuisse a feminis ut recipentur ad recitanda carmina, exclusas tamen fuisse, quamvis hic titulus non omnino id prohibeat. Medoni(us) » Il s'agit probablement de Médon, neveu de Cazeneuve, dont il a édité les *Origines des Jeux Fleureaux*.

2. « Nota quod excommunicatus non debet lucrari » (xive s.).

Las leys d'amors. Libre II

l'an complet que l'aura haguda per so que las honors se partiscan ; e pueys lo quart an pot estre receubutz per haver la meteysha joya que haura haguda, mas que haja hondrada la festa¹, per los ditz tres ans, am la prezencia de sa persona et am alcun dictat, si donx per cauza justa no era estatz empachatz, de laqual cauza poyran conoysher li dit .VII. senhor mantenedor, o la majors partida de lor.

Ad autra joya pero en aquel mieg poyra esser receubutz.

Qui dictat vielh en tot o en partida² en ladita festa prezentara per noel scienmen per ganzanhar joya sia privatz per los ditz senhors de la dita festa, coma cel que non es dignes de lunha joya per tant de temps cum ad els sera vist o a la major partida de lor. Et entendem dictat vielh fayt per lui meleys, o per autre majormen, si per aquel en tot o en partida ha reportada alcuna joya principal o accessoria en la ordinaria e principal festa del mes de may, o en autra maniera fora la dita festa, si cum son alcunas joyas extraordinarias qu'om dona alcunas vetz en alcun temps, per essenhar la prezen Gaya Sciensa³.

Qui gauzir voldra de joya per son dictat jure que lo dit dictat ha fayt noelamen ses fargar d'autru. E si jurar no vol, non es dignes de joya. Et entendem noela-

1. En marge, rogné par le relieur : ... *el* (l. *vel?*) *honoratus dz* (*debet?*) ... *orare* (l. *honore*).

2. Ce passage, depuis *en ladita festa* jusqu'à *per lui meleys*, a été oublié par Chabaneau dans l'*Hist. gén. Lang.*, X, 199.

3. « Nota quod dictantes debent jurare si sua composuerunt carmina. » Au bas de la page : « Jurare debent dictantes. » Main ancienne, xive s. ou xve? Main plus récente (xvie s.?) : « Recessit ab usu. »

Las leys d'amors. Libre II

20

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

men, so es d'un an en sa que's prezentara¹; e pauzat que hagues mays de temps, per so no seria refudatz, si donx no era trop estatz publicatz.

E dizem : ses fargar d'autru; so es que amb autre no'l corregisca e no'l maleve scienmen d'alcun autre vielh dictat.

E quar a penas hom no pot re dire que [Fº 68 rº] no sia dig, permetem que de la Santa Escriptura o dels bos motz e notables dels anticz philosophes hom se puesta plejar per far son dictat.

Encaras dizem que si hom pauza en son dictat alcunas razos que us autres antiquamen haura prepauzadas, mas que ayssso non fassa scienmen, ni per aquelas meteysshlas paraulas o rimas, que ayssso no reputam per fargar.

E dizem antiquamen, quar si noelamen so es de .X. ans en sa que'l dictatz se prezentara, eran estadas pauzadas en alcun dictat que fos estatz publicatz, qui aquellas pauzara en son dictat, sospitos a nos seria d'esser fargatz d'autru.

Pero en alcus dictatz, coma sirventes et alcus autres, se pot hom plejar e servir del compas e dels rims e del so d'autru dictat ses vici.

Quo, so es en qual maniera deu hom jutjar e donar joya?

E per que hom sapia las cauzas principals e que regularmen hom deu gardar, en jutjar las ditas joyas, dizem enayssi :

Li antic philozophe, en lor temps, per lor bon voler e'l gran dezirier ques havian, trebalhero tant tro que

1. Ms. *presentada*.

Las leys d'amors. Libre II

trobrolo aquela poderosa, meravilhoza e vertuoza dona nomnada Philozophia¹, de laqual havem parlat lassus; e tant l'enqueriro, l'enterrogouero e la continuero, tro que una sosmeza sua lor amarvit, so's assaber una bela, nobbla, rica dona, subtil, liberal e franca, sos noms Siensa, per so que ls essenhes e lor mostres so que volian e deziravan am bon voler et am gran dezier.

E per que l'essers ni la vertutz d'aquesta dona no's perdes, fero tant que pres marit Sen natural, e agro .I. filh nomnat Saber, lequals fe matrimoní am Razo, et haguero una filha per nom Drechura. E pres marit .I. senhor franc, liberal e conoyshen nomnat Gazardo; et hagro .I. filh appelat Bon Voler. Bos Volers pres per molher Fermetat et haguero .I. filh ques hac nom Durable. Durable fe matrimoní am Suffrensa, et hagro una filha nomentada Equitat. Equitat hac per marit Ardimen et hagro .I. filh appelat Dever. E aquest pres per molher Leyaltat, et hagro .I. filh, ques hac nom Compas, et una filha; sos noms es Neta.

[Fº 68 vº] Per que, en jutjamen de joya et en tot autre, deu hom recorre als denan ditz frayres e sor Compas e Neta, liqual foro comensamen de la nostra prezen sciensa, e majormen a la nobla dona de naut poder, meravilhoza e vertuoza lor mayre, que los gouverna², e porta'l nom entitulat e la corona de Leyaltat, liqual son enayssi acordan que so que vol la us li duy autrejo; e dizo e nos essenho que en lo nostre jutjamen

1. En marge, rogné par le relieur, écriture du XIVe s. : « Aiso ditz lo ph[ilosofe] al libre de [me]tafizica, dize[n] propter admira[tionem] inceperunt ant... philosophar[i] Egipio libro(?).. »

2. Chabaneau *governara*.

Las Ieys d'amors. Libre II

22

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

dé joya devem gardar principalmen e regularmen las cauzas jos escriutas, so es assaber :

Sentensa,
Compas de sillabas,
Compas de bordos,
Compas de cobblas,
Compas d'accen lonc et agut,
Replicacio,
Cas,
Sonansa,
Consonansa,
Leonismitat,
Mot tornat,
Bordo tornat,
Rim tornat,
Pauza tornada,
Mot pezan,
Rim faysshuc,
Accen,
Hyat,
Fre,
Methacisme,
Collizio, /
Gendre,
Nombre,
Persona,
Temps,
Liamen emplost.

E dizem regularmen, quar motas autres cauzas cove gardar, lasquals hom pot haver per nostras prezens LEYS.

En sentensa trobam regularmen .XVII. vicis, los-

Las leys d'amors. Libre II

quals pauzam ayssi per orde. E jaciayssó que tug aquest vici sian gran, pero major reputam lo primier que'l seguen apres, et enayssi dels autres, si donx no son d'un engal o quays, segon qu'om pot ayssi vezet.

Errors es lo majors viciis de totz, quar es contra la fe catholica; per que hom no deu recebre ni dar joya per dictat que parle de la santa theologia, en cas dop-tos, si donx la sentensa no era clara e manifesta, o aproada per l'Enqueridor.

Contradiccios e fora-vertatz son duy vici d'un'¹ engaltat, cant fora-vertatz no pren escuzacio, quar alcunas vetz fa hom dictat de messonja messongiera per trufa, solas, deport, coma reversaris.

Dezonestatz e mal digz especials son vici d'un engal.
Iteratios e vana disgressios son em paritat.

Ambiguitat, emphibolia e liamen empost quays reputam per .I. meteys vi [F° 69 r°] ci, lequals ha engaltat am transposicio.

Vulgars e verbozitatz son vici d'un engal.
Generalitats e breveza son vici d'un' engaltat.
Jactansa e sobrelaus són quays engal, can sobrelaus [per] us² no pren escuzacio.

Mostratz en general los viciis regulars de sentensa, veus las causas necessarias a parlar bon romans et a bel ornat de paraulas. E qui no las garda en son dictat, viciis es.

A parlar bon romans deu hom gardar gendre, nom-

1. Chabaneau : *am.*

2. Je crois qu'il faut lire *sobrelaus* tout court; *laus* paraît avoir été ajouté et *us* est resté au début de la ligne suivante. Si on veut conserver *us*, il faut ajouter *per* ou une autre proposition de ce genre.

Las leys d'amors. Libre II

24

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

bre, persona e temps; e tug aquest son d'un engal.

A bel ornat de parlar deu hom gardar compas de sillabas, compas de bordos, compas de cobblas, compas d'accen lonc et agut.

Vicios compas de sillabas, grans [vicens] es; de bordos, majors es; de cobblas, trop majors; d'accen lonc et agut, menors dels autres, quar en aquest no y a fauta, si no que no pot haver so ben adreyt ni be compassat per cantar.

Quatre manieras havem de replicacio¹, so's assaber: quays replicacio, replicacio plana, replicacio multiplicada, replicacio rigorosa. Quays replicacio am sas tres filhas, enterpositiva, mittigativa e percussiva, vicens es.

Replicacions rigorosa majors es que las otras, si donx no prendo escuzacio, o no's fazia scienmen e per dreg compas, segon que mays a ple declaran en jos.

Cas es majors vicens en la fi de verset que non es en lo mieg ni en lo comensamen, cant als laycz; e cant als clercz, no y a differensa.

Dos falses cazes del mieg o del comensamen compassam amb .I. fals cas de la fi, en los dictatz d'aquellos que son parios, coma cleric am cleric, o layc am layc.

Dezacortz de sonansa, consonansa et de leonismittat son d'un engal, e no prendo escuzacio.

Mot tornat, bordo tornat, e rim tornat reputam vicens quays engals, e no prendo escuzatio sino en los grans romans de las antiquas gestas, o cant se fa scienmen e per dreg compas.

Hyatz es majors vicens amb unas meteyshas vocals [Fº 69 vº] ques am diversas, e regularmen no pren es-

1. Plutôt *tio*: peu lisible.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

25

cuzatio, sino am *si, qui, ni*, o propri nom o sobrenon.

Fres, methacismes e collizios son quays d'un engal; pero methacisme reputam per menor vici.

Liamens empostz es majors vicis, can muda la sentensa o la red doptoza, o cant engendra lag parlar que en autra maniera.

D'aquestz vicis havem ayssi tractat en general, quar enjos ne devem tractar en especial.

¹ En jutjamen de joya deu hom yshamens gardar quals dictatz es mays netz.

Aquest vocable *nets* se reporta a bona sentensa, a bon romans, et a bel ornat de paraulas.

E si hom troba dos o mays dictatz ayssi netz la .I. coma l'autre, deu hom atendre e gardar quals es de melhor e de plus nauta sentensa, et am mays bos motz e notables, quar per aquels es mays graciosa la presens sciensa de dictar amb accort de rims; et adonx per aquel se jutje que melhor e plus notabbla sentensa haura. E si ayssi bona e nauta sentensa ha la us cum l'altres, garde hom quals es de major difficultat per far, coma si us dictatz es unisonans, e l'altres es de cobblas dobbles, o ternas, o singulars simplas, o singulars capcaudadas. Adonx le unisonans deu haver avantage, et ades² mays le unisonans am cobblas retrogradadas o derivativas, mas que la sentensa ho valha; laqual sobretot deu hom gardar, quar bona sentensa es le fruytz de tot dictat, per que, ses aquela, petit ans no re val le remanen.

Encaras deu hom gardar en aquest cas las acordan-

1. Doigt indicateur en marge : il y en a d'ailleurs beaucoup dans le manuscrit.

2. O exponctué.

Las leys d'amors. Libre II

26

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

sas, quar si la us dictatz es amb acordansa de rimas caras, e l'altres de communas, las caras devon haver avantage.

Si la us dictatz es ayssi bos coma l'altres, e la us ha lo so que haver deu e l'autres no, cel ques ha so ne deu portar la joya, o si la us dictatz se pot aplicar a lauzor de Dieu o de la sua mayre, e l'altres no, aquel que's pot aplicar a Dieu o [a] la sua mayre deu haver avantatge.

E si tug aytal dictat eran d'un compas en rimas, cobblas, et en sentensa et en so, adonx garde hom la sciensa del dictador, si que haja avantage cel que miels s'entendra en la prezen sciensa.

[Fº 70 rº]. E si son engal de sciensa, garde hom quals ha mays e plus longamen atenduda la joya o las joyas, e mays trebalhat et hondrada la festa; et aquel la'n porte, si'l dictat son d'un engal.

E si aytant ha trebalhat la us cum l'altres, adonx hom deu gardar si la us es gauzitz d'autras vetz de la joya sobre laqual sera le jutjamens, e l'altres no, et adonx sia receubutz cel que encaras no s'en gauzie. E si tug son engal en las cauzas dessus ditas, so que a tart s'endeve, adonx garde hom l'estat, la melhor conditio e la dignitat de la persona.

Per quals dictaz hom dona las dictas joyas, so es assaber : flor de violeta de fin aur, flor d'ayglentina, e flor de gaug de fin argen, dig es estat en las letras escriutas lassus vas lo comensamen.

Dictat am bon compas, am bo romans, am bel ornat de paraulas et am sentensa cominal que no porta frug, cant que haja bel so, es yssorba vila e coma poma defors bela, e dedins poyrida.

Las leys d'amors. Libre II

Li senhor acostumat a jutjar e donar las¹ ditas joyas e cil que son receubut e creat per lor son nomnat *Mantenedor del Gay Saber* o *Mantenedor d'Amors* o *del joy d'Amors*. E prendetz *Amors* en bon significat, so es per amors qu'es fina, honesta e leguda, quar aquela tostems manteno, et en autra no s'atendo.

Cil que han gazagnada una vetz o motas la joya principal, coma la joya de la violeta, laqual principal reputam, son nomnat *Fin Aymán*; quar prezumen que per fin' amor fan e an faytz lors dictatz, per losquals gazanho o an gazagnada la dita joya principal, majormen quar no trobam ni² sabem lo contrari. E dizem principal, en respieg de las otras joyas, las quals appellant accessoriyas. Et aquestas hom dona per hondrar la joya principal e per sollempnizar la festa, e que us solamen no haja tota la honor de la festa.

Motas joyas en una vetz essem no devon esser donadas ad una meteysha persona, cant que motz dictatz, ordenatz per haver joya, haja faytz mays netz que degus dels autres, a fi que las honors [F° 70 v³] sian distribuidas e partidas.

Si cas s'endevenia que algunas joyas, una o motas⁴, no hagueso loc per esser donadas, et ayssso per fauta

1. Ms. *la*.

2. Ms. *ni*, Chab. [*ni*] *no*.

3. Au bas du f° 70 (1re colonne), on lit, d'une main du XIVe siècle (peu lisible) : « Adjudicatio et distributio jocalium pertinet ad manutentores. » Au bas de la deuxième colonne : « Honores distribui convenit. » En marge, à droite : « Unus non p^t (potest?) lucrari simul et semel omnia jocalia. (Écriture peu lisible et mots enlevés par le couteau du relieur). Lu ainsi par le copiste du XVIIe siècle.

4. On lit à gauche (peu lisible et rogné) ; « ... edm (?) in defectu ... asim (?). ».

Las leys d'amors. Libre II

de dictat qu'om no y aportes, o per guerra, o per autre acciden, aytals joyas hom poyra reservar entro l'autre an ses mermar las otras seguens del seguen an, o que sian donadas e presentadas al major autar de Nostra Dona de la Daurada, o del Carme^[1], dels Prezicadors, dels Frayres^[1] Menors o dels Augustis, a conoyshensa dels ditz .VII. senhors mantenedors, o de la major partida de lor que adonx seran prezen.

Degus no deu esser faytz bacheliers en la Gaya Sciensa per los ditz senhors mantenedors ni en autre major graze receubutz, si primieramen non es examinatz et aproats per *Fin Ayman*, gazanhan una vetz e motas la dita joya principal per son bon dictat. Et aytals *Fis Aymans* deu jurar, en sa creacio d'esser bacheliers^[2], que el tostems de sa vida a son poder et a bona se mantendra lo gay, honrat e nobble Consistori dels ditz senhors mantenedors, e lors bonas et honestas et aproadas opinios, e que a son poder en sos dictatz et en autre maniera tendra e gardara las LEYS D'AMORS. Et adonx, fayt lo sagrament, le sera dats poder d'esenhar e publicar nostras LEYS, e de disputar ses determinar questio doptoza.

Li altre que fan e s'entendo a far dictatz amb acort de rimas, coma verses, chansos, descortz, dansas, sirventes, o autres, son nomnat *trobadors*, quar los dictatz que fan trobo amb engenh et amb la subtilitat de lor cor, ses malevar e fargar d'autru. Estiers non son veray *trobador*, mas *antitrobadors*.

Trobadors pren nom de *trobar*. E vist e entendut aquest trobar de que parlam, podetz saber la sciensa

1. Ms. *fayres*; corrigé en marge (xviie s.).

2. En marge : « ... amente bacala[rius] huius sciencie. »

Las leys d'amors. Libre II

que deu haver verays trobadors, e li altre que en trobar s'atendo; per que ayssi mostram que es trobars. Pero quar aquesta dictios *trobar* es equivoca, per so cove mostrar las manieras de trobar, per elegir e definir lo trobar del qual entendem tractar en aquest libre.

De las manieras diversas de trobar.

Trobars ve d'aventura [F° 74 r°] o de bona cura; d'aventura, cant es trobat senes sercar¹ so qu'era percut o no percut, per bona cura, can sercan es trobat. Encaras far obra noela cum fero li philozophe, cant trobero las sciensas per subtilitat de lor cor, o cum cel que primieramen trobet moli; o coma li cleric can fan o trobo motz dictatz en lati, versifian o estiers compassan, apelam trobar, e degu d'aquestz ayssi no prendem, mas romans per never compassat, loqual enayssi diffinem.

La diffinitios de trobar². Rubrica.

Trobars es far noel dictat
En romans si, ben compassat³.

Donx li romans prozaygamen pauzat coma del *Sant Grazal*, e gran re d'autres, quar no teno compas, ni mezura de sillabas ni d'acordansas, no son d'aquesta seconda sciensa de Rhetorica.

1. Ms. *serlar*; en haut de la colonne *sercar* (xvn^e s.).

2. A partir d'ici, nous indiquons la concordance avec le texte de Gatien-Arnoult.

3. G. A., I, p. 8.

Las leys d'amors. Libre II

30

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Mostra e declara que es compás¹. R.

Compas es mezura d'ostar
Pauc e trop per assatz formar;
Compas es mezura que pauza
Dever e pauc ni trop no lauza,

E per so² le rims qu'es be compassatz deu haver
dreyturiera mezura, so es ses pauc e trop per far assatz.

Li mandamen de trobar³. R.

Li mandamen de trobar son far noel dictat per sillabas, compassat am rims, so es amb acordansas; alcunas vetz amb una, oz am motas cobblas seguen ornat ayssi pauzat, am bels motz plazens, clars, acordans, am certa e bona sentensa, oz am belas e plazens methaphoras, don trayre se puesca bos sens, tractan de sen, o de lauzors, d'amors, d'escondig o de mal dig general, d'esquern o de planch. Per aquesta diversitat foron trobat divers dictat, coma *vers*, *chansos*, *descortz*, *dansa*, *sirventes*, *pastorela*, *vergiera*, *vaquiera* et autres lors samblans, e mays *tensos*, *partimens*, *planchs* et *escondigs*; alcun trobador, can son acuzat de mal dire, fan al compas de vers o de chanso *escondig*, per so

1. G. A., I, 12.

2. Les quatre vers et ces trois mots sont écrits en renvoi au bas de la page; à la place, on avait écrit : *trop no lauza* 111111; le tout est exponctué.

3. G. A., I, 8.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

31

quar escondir e desencuzar se volo de so que son lauzenguejat e mal mesclat. E per so l'apelo *escondig*, quar han esgardamen a la sentensa. Alqun autre apelo dictatz principals *retrorchas*, quar son amb¹ acordanças retrorchadas; alcun altre apelo *retroncha*, *viandela*, e *redondel*, per so quar retroncho², so es retorno soen un mot, o dos, o tot un verset. Autres dictatz pot hom [Fº 71 vº] far, losquals pot nomnar ayssi co's voldra cel que ls dictara, mas que lor do nom appropriat e consonan, coma *somis*, *cossirs*, *contemplacions*, *reversaris*, *enuegz*, *desplazers*, *plazers*, *conorlz*, *desconortz*, *recortz*, *descugz*, *rebeccz* et *estribotz*, et ayssi de lors semblans.

**Per que foc atrobada aquesta segonda sciencia
de Rhetorica³.** Rubrica.

Esta sciensa trobada fo per so que'l dictat sian mays agradan e plazen, per la bela cazensa dels rims, e per miels aquels reportar, per alegrar e fugir a tristitia, enemiga del gay saber, per bos motz reteñer, per fugir ad ociozetat, per miels dir sa voluntat, per mays breu parlar, e per conoysher si l'obra es defectiva o entiera, e per miels los vocabbles mesclar e trasportar.

Per qual maniera vol procezir⁴. Rubrica.

Fayta es mencios en los mandamens de cobblas; e quar aquellas se formo de rims, e'l rim dels bordos, li

1. Ms. *anb.*

2. Ms. *retroncha*.

3. G. A., I, 10.

4. G. A., I, 12.

Las leys d'amors. Libre II

32

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

bordo d'una o motas dictios, dictios d'una o motas sillabas, sillaba d'una o motas letras, per so cove que tractem de letra; e quar no pot esser conoguda ses votz, primieramen mostran qu'es votz.

De las diversas manieras de votz¹. Rubrica.

Votz escura am sen cofus laquals escriure no's pot, cum fay l'efans cant plora, no prendem; ni ayta pauc pauzat que's puesca escriure, coma *croac*, mens ades cant no's pot escriure, ni lunhs bos significatz non pot esser pres: coma del rugimen del leo, del mugimen del buou, del gran brug e murmur de gran ajust de pobble; donx votz prendem significativa, e que's puesca escriure; vista votz, veus qu'es letra.

De letra². Rubrica.

Letra votz es non devizabbla
E per escriure convenabbla;
Letra per miels esser exposta
Es majors partz de votz composta.

Composta votz es dictios, quant se compo de sillabas, o de letras o de significat, coma *propheta, sans, e, o, u*.

1. G. A., I, 12.

2. G. A., I, 14.

Las leys d'amors. Libre II

De las singl vocals plenissonans, semissonans, et utrissonans¹. R^{ea}.

Sinq vocals son : *a, e, i, o, u*, lasquals son appelladas plenissonans, cant reteno lor propri so, so es plenier so, come *las, bels, fis, joy, lutz*; semissonans, cant reteno mejancier [F° 72 r°] so, coma *grana, bes, honors*; utrissonans, cant son aptas a retener so plenissonan o semissonan.

Et adonx varian de la .I. a l'autre, se varia le significatz, coma *pas, vas, pes, pres, tort, col*; si'l motz pot estre unissonans, et hom lo pauza per semissonan, la vocal semissonan deu hom senhar amb .I. ponch dejos enayssi :

Si depres savis homes *vas*,
Leumen no seras fols ni *vas*.
Mas que t regardes a lor *pas*.
Ja no t falhira vis ni *pas*.

Nom e plom e lors semblans escriu hom amb *o* per uzatge² en romans, et en lati amb *u*, coma *sum e cum*.

Li compost de *cum* et de *nan* pot hom escriure segon art de lati amb *u*, coma *cumpas, cumpromes, nuntiar, denunciar*, oz amb *o*, coma *compas, compromes*, et enayssi dels autres. Vocals son dichas de votz, quar ses la una d'aquelas no pot hom formar lunh cert mot, ni .certa sillaba.

1. G. A., I, 16.

2. Uzacge.

Las leys d'amors. Libre II

34

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

De las consonans¹. Rubrica.

Totas las otras letras son consonans, quar essems sono ab las otras.

De semivocals mudas ni liquidas no havem mestiers, sino en aytant cum so consonans per que ayssi no las declaran.

I et U tenon loc soen de consonans².

Aquestas letras I et U teno loc de consonans ajustadas en lo comensamen de mot amb otras vocals, oz am lors meteyshas. Aquo meteysh en lo mieg de mot per esta maniera :

Valors veraya vida vol
E via justa quier e col,
Engan, barat, frau et enveja
Encaussa tostamps on que ls veja,
Als quals fugir del tot vulhatz
Si valor queretz et amatz,
Quar per lor es ades perguda.

De U apropi G o Q³. R⁴.

Cant u est ajustada apropi g o q, seguen vocal, no sona coma vocals ni consonans, coma :

1. G. A., I, 18.
2. G. A., I, 18.
3. G. A., I, 20.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

35

Qui lagui vol tostamps e quier
Sos cors languish a l'enderrier,
Quar loncz trebalhs home dechay.

Dels diptonges¹. Rubrica.

Diptonges es ajustamens
De doas vocals essemens fazens
En una sillaba lor forsa
Quar am sa par l'autra s'amorsa.

O per esta guiza :

Diphonges conjonh e acaba
Doas vocals en una sillaba
[F° 72 v°] En laqual segon lor dever
Cascuna rete son poder.

Segon romans, .VIII. diptonges havem en fi de dictio, am bon accen e leial, so's assaber : *ay, ey, oy, uy, au, eu, iu, ou*, coma *gay, vey, joy, cuy, vau, leu, viu, nou*. Alcus diptonges semblans ad aquels de la fi troba hom soen en lo comensamen de dictio et en lo mieg, coma : *ayga, veyre, joya, Salvayre, penheyre, Savoya*. En aquel diptonges, *yeu*, son tres vocals; enpero en aquel, *ie*, son doas sillabas en una. Et enayssi la diffinicions rema veraya, et enayssi del[s] sieus semblans.

1. G. A., I, 20.

Las leys d'amors. Libre II

36

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

De l'ajustamen de las vocals que no fan veray dyptonge¹. Rubrica.

E devetz saber que *ia*, *ie*, *ue* coma *gabia*, *lieg*, *nueg* no son diptonge, mas doas sillabas en una, o pot hom dir que no son veray diptonges, mas diptonge contrafag, et enayssi de lors semblans.

De vocal denan vocal. Et enayssi d'alcunas au- tras letras et de diptonge denan² diptonge³.

Vocal ni *m* no deu hom pauzar denan vocal en di-
versas dictios coma : *dona a cor*, *vostre nom hay*, *quar a totz agradiva elz*; ni *r* denan *r*; ni *s* am diptonge oz
amb autra consonan denan ses tot meja denan *r*, coma
qui ditz : *Le buous ranqueja⁴*, *per far razo*; *Phelips reys es*;
ni diptonge denan⁵ autre diptonge que comense
per vocal no deu hom pauzar, quar trop engendro gran
hyat :

Si cum *yey huey* auzi la messa
Don *joy hay* gran dins en ma pessa.

Et enayssi de lors semblans. Et ayssò es vers, can le
segueus diptonges commensa per vocal, coma⁶ en l'iss-

1. G. A., I, 22.

2. Ms. *deuan*.

3. G. A., I, 22.

4. Écrit d'abord *ranqus* exponctué.

5. Ms. *denam*.

6. Ms. *coma*, avec le signe d'abréviation d'une autre *m* au-des-
sus de o.

Las leys d'amors. Libre II

hemple ara pauzat; estiers no es vicis, coma *yeu soy gays*; pero si mays de tres hom n'i pauzava, adonx engendraria collizio e seria vicis, coma *yeu soy vius, gays e fortz*. D'aquesta collizio devem tractar en jos.

Excepçios de las ditas reglas¹. R^{ca}.

Le vicis de vocal denan vocal e de las otras letras dessus ditas es escuzatz can pauza de bordo es en lo mieg de lor, coma :

Ges . be no se . ordes am desmezura
Quar perd so nom, ayssi co's desmezura;
Be deu voler regla donx e tenir
Qui ls ordes sans recep per Dieu servir².

Pero del tot le vicis non es escuzatz can la vocals es una meteysha, jaciayssو [Fº 73 rº] que per mendre sia reputatz coma :

Gaucerans ha ardiment fol e fat
Quar ses razo obra de voluntat.

Yshamens de vocal denan vocal son exceptat estas dictios, *qui, si, ni*, can la seguens vocals es diversa. E

1. G. A., I, 24.

2. Ces quatre vers se retrouvent, plus un cinquième décasyllabe, dans le texte inédit des *Flors del Gay Saber*, v. 538 sq. Ils commencent ainsi :

*Luny temps no fo ordes ab desmesura
Qar pres son nom ayxi qe's desmesura...*

Le premier vers de notre rédaction des *Leys*, tel que nous le donnons avec la ponctuation qu'il a dans le manuscrit, ne se comprend guère. Faut-il lire : *Ges be no fo?* c'est probable.

Las leys d'amors. Libre II

li dig .VIII. diptonge, *ay, ey, oy, uy, au, eu, iu, ou*, e'l sobrenoms ajustatz al propri nom coma : *Jaufre, Ay-nart, e Ramfre, Audiguier*; pero en est cas es miels dig : *Jaufres, e Ramfres*, pusque'l sobrenoms comensa per vocal.

L'abitut am son casual reputam per un mot, per que no y ha vici. Pero alcunas vetz se pot agensar aytals hyatz d'abitut am son casual.

Yeu et huey e lor semblan podon estar apres vocal o apres *m* ses vici, coma :

Yeu say be mon ufici
Per que'l dic certamens ses vici.
Cumí yest de fam huey tan atenhs,
Quar falbes n'est e totz destenhs.

Yeu hay pot hom dire ses vici; et enayssi dels sieus semblans coma : *yeu auzi*.

Li mot sinalimfat¹ que termeno en *m²* podon estar apropi vocal ses vici, coma :

Be m'es la mortz greus et amara
Si que ronsar me fay la cara,
Quar vas totz latz vey que m'albira
E m'assalhish, don hay gran ira
E gran paor, can me sove.

Aquo meteysh de vocal, coma *la mi'arma*.

De *r* denan *r* es exceptada esta dictios *per*, quar de son casual no's pot de *leu* departir, coma *per re*, e *per razo*.

Encaras³ son excuzat li dig vici, can se pauzo per

1. G. A., I, 26.

2. Au bas de la page : *Excusatio de metacisme*.

3. G. A., I, 28, bas de la page.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

39

que hom non layshe bo mot, o cant per autra maniera
adrechamen o miels, o plus bel no's pot dire, coma :
so es vertat, tu has bona cara.

Rauli Izarn he saludat
E Gasto obrjer incontrat.

A, e, i, o, u son vocal; *c, m, n* consonans² : *Mestre Huc e mestre Arnaut, sa enreyre, sa entras, d'ayssi avan,*
quar alcu dizo que *d'ayssi, avan*, et enayssi dels autres
son doas dictios.

Aquo meteysh de la prepozitio am son cauzal

Coma : de Huc auzem parlar,
Que de hyat no's sab gardar.

Pero per sinalimfa gran re d'aytals locucios se podon
agensar, coma *d'Esteve, d'Arnaut, d'Izarn*. E no reputam a vici, si una dictios finish en *l*, o en *n* o en *s*, e
l'autra comensa per aital meteysha letra³. Ayta pauc es
vicies si hom pauza las otras consonans [Fº 73 vº] de
lasquals no havem fayta mcntio, la una denan l'autra
o denan vocal, si be alcunas vetz fan aspre so, cum
fay *t* denan vocal, coma : *vertat ama e malvestat encaussa*. Et ayssso dizem per que aquesta sciensa no sia
trop estrecha; quar mays val bona sentensa amb aspra
votz que pel contrari, jaciayssso que plus neta sia l'obra,
qui tot ho pod[r]ia gardar.

Cant Izidoris ha parlat en son libre de *coma, colum*
e de *peryodus*, so es de pauza suspensiva, plana e final,
el tracta de bel parlar, pur et honest de rhetorica; e

2. Ms. consonam.

3. G. A., I, p. 30, LICENCIA.

Las leys d'amors. Libre II

40

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

ditz que aquest parlar deu esser netz de tot vici en letras, en paraulas et en sentensa; e ditz que hom que parla segon art de rethorica deu gardar que si la precedens dictios fenish en vocal, la seguens no comense per aquela meteysha vocal, e dona per yshemple en lati *Marie Egipliace*. Ditz mays que tres consonans son que sonan mal, so's assaber *r*, *s*, *x*; e dona per yshem- ples : *error Romuli, ars studiorum, rex Xerses*.

Aquo meteysh ditz de *m* denan vocal, coma *verum erum*. Doux la sua regla mays larga degram segre d'una meteysha vocal, e no de diversas. Ad ayssò dizem que Yzidoris parla de rethorica en proza, e nos ayssi en rima, laqual es et esser deu mays estrecha.

De *s* denan *s* no curam, quar, segon nostre¹ lengatge, no fan trop aspre so; de *x* denan *x* aytan pauc, quar no havem dictios que propriamen termeno en *x*, mas en *cs*, coma *pacs, grecs, foecs, ducs*. E dizem propriamen, car algunas vetyl los escriu hom, per abreujar, amb *x* impropriamen, quar *x* val doas consonans, so es assaber *cs*, o en loc de *c* pot estar *g*, segon romans.

Apres A prepositio². Rubrica.

Per agensar la maniera de parlar, so es per esquivar hyat, deu hom pauzar *z* o *d* apropi *a* prepositio seguen vocal, coma :

Anar me play ad Alamanda
Quar az uelh vey la valor granda
Del sieu gentil cors plazentier.

1. Ms. *noste*.

2. G. A., I, 30.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

41

Aprop E conjunctio copulativa et aprop O dis-junctiva¹. Rubrica.

Apres *e* copulativa, per ostar hyat, deu hom pauzar *t o z* seguen vocal; et apres *o* disjuncti [Fº 74 rº] va, per la meteysha razo, *z*, coma :

Can veyray mal, fer et enic
Al pas de la mort l'enemic,
Aylas adonx que saubray dir
Oz en qual loc porray gandir?

De S o Z aprop QUE². Rubrica.

Que requier apres se *s o z* vocal seguen, per fugir ad hyat coma :

Las! ques hay fayt que tal ponchura
Aspra, traucan, mot greu e dura
Quez anc no crey ne fos tan grans
Me fassa l'enemix truans
D'ifern ques am si tant es fals
Que degun jorn no pessa d'als
Sino quez am peccat me prenda.

Z soen te loc de S. Rubrica.

De *z* devetz saber quo soen per uzatge apro[p]³ *c o t* es pauzada en loc de *s*, coma : *patz*, *precz*, *ricz*, *jocz*,

1. G. A., I, 30.

2. G. A., I, 40.

3. Ms. *apro*; *p* ajouté au XVIIe s.

Las leys d'amors. Libre II

42

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

lucz; e soen cant s deu cazer entre doas vocals per mays certamen legir hom pauza z coma cauza, roza, peza, guiza, uza.

De l'acordansa e del so de B e P, de G e C, de C et S, et de Q, K, C^t. Rubrica.

Soen pauzam *p* per *b* e pel contrari, quar han un meteysh so en fi de dictio, coma :

Johan quar la fe sab
Havem per major e per cap.

*Temps et essem*s fan bon acort, jaciayss que en *temp*s, segon art de lati, sia *p* et *essem*s non haja *p*, quar en *temp*s *p* mot petit ans no resona, perque l'acordansa rema bona

Coma : Nos tug essem
Adorem Dieu tostemp.

Aquesta letra *g* pot sonar en doas manieras, forment a maniera de *j*, cant s'ajusta ab *e* o *oz* amb *i*, o suaumen cant s'ajusta amb *a*, *o*, *u*.

Coma : Si'l mieu coratge vuegi
De mos peccatz, a Dieu m'en puegi.
Dieus plaga'l drago que degu
Dels tieus no rape, car sol tu
A tot quant es yest sobiras.

Ayssi meteysh fay *c* cum *g* e d'ayssso
Contra cascuna cascun dia
Cel e ciutat fan querentia.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

43

Soen *g e c* fan un meteysh so en fi de dictio coma :

Lunhs hom no fay avol destrig
Qui de bon cor au lo prezic;
Destrig requier *g* segon art
E *prezic* *c* en esta part;
Destrigua, prezica tot cert
Mostron ayssو clar et appet.

Empero mays vezem escriure aytals motz am *c*, segon uzatge, quez am *g*.

[Fº 74, vº]. Segon jutjamen drechurier, mays sona *c* que *s*; e quar ayssو gardar seria greu, per so dizem que per alcuna semblansa del so ques an entre lor hom no deu sofanar la rima que fan entre lor,

Coma : si per nofe m'abissi
Pauc me valdra portar cilici.

Q e k sonan soen coma *c*, si be en fi de dictio no son trobadas.

Karles e quar e car e caras
D'ayssو fan guerentia clara.

De la natura e del so de H, S, R¹. R².

Aquesta figura *h*, segon los Actors, non es letra, mas senhals d'aspiratio coma : *homs et honor, honest, havetz*; pero per synalimpha es ostada la dicha haspiracio e per consequen la dicha figura.

Coma : be say qu'avetz paria
D'ome, d'onor e companhia.

1. G. A., I, 36.

Las leys d'amors. Libre II

44

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Empero nos la reputam per consonan, exceptat en aquest primier cas.

H rete lo so de *t*, coma *Mathias*; quar ses *h* le *t* sonera coma *c*, per razó de la vocal seguen, coma *diclio*; et enayssi deu hom dir *Mathias*, e no *Macias*. Et aysso ha loc en lati, quar segon romans no se sec del tot coma *guerencia*; et enayssi de motz autres.

Encaras *h* autres sos pren diverses, segon que s'ajusla apropi estas letras seguens : *c, l, n, p, s*; aysso podetz vezer

Per aquestz motz *enpach, enpacha,*
Estrech, estrecha, gach e gacha;
De l : batalh, vuelh, filh e palha,
Talh e metalh; perilh e falha;
De n havetz guazanh, guazanha,
Endenh, endenha, banh e banha;
De f pren so per Philip, par
E per phylozophe tot clar;
E pueysh de s abaysh, abaysha,
Meleysh, meleysha, quaysh, e caysha.

Et adones *h* pot esser dicha consonans segon romans.

Aquesta letra *l* sona forment alcunas vetrz, coma : *cautela, sala, Abel, cel, Gabriel, mal, mala*; et alcunas vetrz suaumen, coma *piuzela, renoela, caval, cala*; e per razo d'aquesta diversitat le motz que sona suaumen amb aquel que sona fortmen no fa leyal acordansa, coma *cautela e piuzela, mal e caval*.

Petit so¹ e suau fay *r* entre doas vocals, et en fi de diccio², coma *cara, onor*; e cant en aquels locz sona

1. G. A., I, 38.

2. On lirait plutôt *dittio*.

Las leys d'amors. Libre II

fort et aspramen, deu esser doblada, coma *terra, guerra, ferr, verr*, jaciayss que [Fº 75 rº] pauzar¹ doas consonans unas meteyshas en fi de dictio sia contrari al lati. Pero nos cove segre neste² romans, que mantas vetz sona estiers que'l latis no fay. En lo comensamen sona aspramen, coma : *ramels, resplan e riu*.

Cant *s* es pauzada³ entre doas vocals, regularmen sona coma *z*, coma *causa, rosa*. E quar hom soen se pecca al legir, es miels que en aquel cas hom meta *z* en loc de *s*. E cant en aquel loc sona aspramen, deu esser doblada coma : *plassa, fressa, grossa*; e dizem regularmen per algunas diccios en lasquals no se sec, coma *proseguir, desus, lasus, desay, desobre*.

Dels motz termenatz en ANS, ENS, ONS, e per consequen d'alqus autres⁴.

Jaciayss qu'om puesca escriure e pronunciar am *ts* alqus motz termenatz en *ans, ens, ons*, coma *santz, sirventz, montz*, pero en totz no se sec coma *grans, rizens, redons*; per que es miels que aytal nom, cant hom los pren per far acordansa, sian escrig e pronunciat ses *t*, per que l'acordansa sia leyals e veraya.

Aquo meteysh dels motz termenatz en *an, en, on*, coma *tan, gen, fon*. Enpero fora rima los pot hom pronunciar am *t*, can lor natura lor o dona, coma *tant, gent, font*.

1. Ms. pauzat.

2. Sic ms.

3. G. A., I, 40.

4. G. A., I, 40.

Las leys d'amors. Libre II

46

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Denan *ges*¹ o *ge* pot metre qui's vol *t o g*, coma *paratges*, *paragge*, *megges*, *metge*, *reloges*, *relogge*, *jugges*, *judge*; pero en rima no'l deu hom variar. E cant denan *ges* o *ge* es dyptonges, o *n o r* ses tot meja, adonx no ha loc *t ni g* coma *abreuge*, *diplonge*, *marge*, *verges*, *canonge* e *parge*; et enayssi de lors semblans.

Alcunas dictios² son que podon termenar en *t o en c*, coma *parlet*, *parlec*; pero li nom volon solamen *c*, como *pec*, *grec*.

De l'acordansa de T e D e de la natura de X e de Y grec³.

Aquesta letra *t* a bon' acordansa am *d*.

Si cum l'avars en aver ard
Le francz a joy cant lo sieu part.
Qui per sa colpa lo sieu perd
No'l tengatz per savi ni cert.
Tres peyras fortz lancet Davids
Am que fo Golias feritz.

E trop d'aytals qu'om ditz tot jorn.

Esta letra *x* emporta *cs* o *gs*, segon romans; per que alcunas vetz se muda en *g* e motas vetz en *c*,

Coma *vags* e *longs* e *destrigs*
E lor semblan cum *pegs*, *mendigs*.

1. G. A., I, 42.

2. G. A., I, 42.

3. G. A., I, 42-44.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

47

[F° 75 vº] Per vaga par longa destriga
E per aquestz pega mendiga.
Pueys avetz c per Greçs è blancs,
Adoncs e tox e rix e franx;
Et appar be per Greca, blanca,
Adoncas, toca, rica, franca.

Et aytal mot s'escrivo qui's vol amb x per plus leu
escriure¹ e segon art de lati, jaciayssò qu'om los deja
escriure am gs o am cs, segon romans. Et enayssi x
es dobla consonans en romans coma en lati.

Si dictios termenans en x en loc de c o gs per abreuar
jar se compo am dictio comensan per s, adonx s no
deu esser escricha, coma *exequias*, *exequio*; si per c,
adonx c rema, coma *exceptio*, *excitar*; quar x enporta
cs e no pel contrari.

La major part de nostres dyptonges escrivem amb
y grec, apelada per autra maniera *fuytz*², coma gay,
vey, joy, cuy, et enayssi appar que vocals es.

Letra pren nom de *legir*, quar letra es via e sendiers
de legir. Vist de letra, veus de sillaba.

De sillaba e dels motz d'una e de motas sillabas³. Rubrica.

Sillaba vots es literals,
Segon los digz grammaticals,
En .i. accen pronunciada
Et en .i. trag d'un'alenada.

1. Ms. escriue.

2. Sic ms.

3. G. A., I, 46-48.

Las leys d'amors. Libre II

48

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

D'una sillaba son tug li mot seguen :

Dieus ve cel que be fan e mal
E ses luy res no pot ni val.

Aquest mot son de doas sillabas :

Verges humils, dedins los celis,
Dona, recep los tieus fizels.

E quar entre alqus son diversas oppinios sobre alqus motz de quantas sillabas so, afin qu'om no y dupte, d'ayssi avan aquels declaram, et enayssi entendatz de lors semblans¹ : *doas, coas, moa*, son de doas sillabas en fi de verset, et en los autres locs del verset son d'una sillaba. Yshamens *vanoa* en fi de verset es de tres et en los autres locs de doas. *Saviza* de tres, per far acort am *camiza*, e *savieza* de quatre per far accordansa am *maleza*²; *paurux* de doas, o *paorux* de tres. *Sia, sias, siam* e *siatz* de doas sillabas; et alqu las pronuncio de fag en una sillaba. Et ayssò se pot sostener per figura; pero miels es quan degus dels digs vocables re no perd : *via* de doas sillabas per carriera, *pietat* de tres, *Maria* aquo meteys. E diretz *sapiatz* de tres, o *sapchatz* de doas; aquo meteys *cambiar* [F° 76 r°] o *camjar*; e diretz *Helyas* e *Papyas* en tres, et enayssi de lors semblans, *via* d'una sillaba per *anatz* e *sia* per *amda*³ d'autra; *dyables, dyantres* de tres sillabas, e *liam* de doas en tot loc. *Dias* o *dia* son tostamps de doas, e *Crestias, gardias, Pricias* e *surgias* de tres, et enayssi de lors

1. Ms. *samblans*.

2. Ces deux mots en marge, avec renvoi.

3. Sic ms. Le copiste du XVIIe s. avait écrit d'abord *aiuda*, puis il l'a rayé.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

49

semblans; e *gracia* per dos ses plus, et en tot loc. Aquo meteys *bestia*, *savia*, et enayssi de lors semblans, o quaysh. *Fazia*, *tenia*, *venia*, *vezia* son de tres sillabas, et enayssi de lors semblans: aquo meteysh en las autres personas et en los otros temps en singlar et en plural.

Item escrivetz *Abraam* am dobla *a*, e pronunciatz *Abram*, amb un *a*; aquo meteys *Izaac*, *Aaron* e lors semblans, si donx per ostamen de *a* la dictios no's transportava en autre significat, coma *Balaam*, *Balam*, *mayestre* o *maestre*, ses y grec en tres, o *mestres* en doas; et alqu dizo *mestre* amb *e* plenissonan. Per aquestz pot hom haver conoyshensa dels autres de quantas sillabas seran.

De sillabas planas e retardivas devem tractar en lo tractat d'accen e mays de collizio.

Sillaba se deshen de grec que vol dire comprehendemen, quar sillaba compren motas letras, lasquals pronuncia totas jos un accen, coma *floc*, *bel*, *clar*, *blanc*, *fort*, *pen*. Una vocals pot far una sillaba et una dictio, coma *e*, *o*, *u*.

Vist de sillaba, devem mostrar de dictio, laquals es declarada per oracio, per que mostram primieramen oratio.

D'oratio e de dictio. Rubrica.

Oratios, segon qu'es ayssi preza, vol dir aytant coma razos de parlar.

Dizon l'actor qu'oracions
Es de motz ordinacions

1. G. A., I, 50.

Las leys d'amors. Libre II

50

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Que certa sentensa nos dona
Perfiecha, competen e bona,
Cum *Peyres lieg e Guilhems canta*
E *Johans cuelh e Frances planta*,

E veus apres de dictio.

Dictios es segon las artz
D'oratio la menors partz,
Significativa cum *blanca*,
Bels e Johans, mayzos e franca.

Una dictios es us vocables, so es us motz dou l'entendemens d'ome pren clar e cert significat dece quez es pronunciatz.

Dels motz plenissonans, utrissonans, enpostz, dissonans, trencatz, sillabicatz¹, sincopatz, sinalimfatz, equivocz, sinonimatz, et accentuals².

Plenissonan son can la vocals [Fº 76 vº] d'aquellos plenieramen sona, coma *pax e dex*; et enayssi dels autres lors semblans, o sian d'una silla[ba] o de motas.

Semissonan son can la vocals sona mejancieramen, coma *perdos, senhors e fes*.

Utrissonan son can la vocals pot sonar plenieramen o mejancieramen, coma *tort, pres*, et al mudamen del so se muda le significatz.

Enpost son can la vocals on cay l'accens principals

1. Ms. *sillabilitatz*, confusion du *t* et du *c*.

2. G. A., I, 50-56.

Las leys d'amors. Libre II

pot esser *plenissonans*, o *semissonans* e per lo variamen del so le significatz no se varia, coma *remas, fems, esperi, dezesperi, forma, crema*; e son trop greu per legir aytal mot, per que lunhs subtils dictayres voluntiers no·ls pauza en acordansa final, si donx no·l dona pario no empast que'l ane denan. Aquestas dictios, *cost, cōste, costa, costas, costan e costlo* son plenissonan, et en los autres temps son leumen semissonan.

Dissonan son can la una vocals d'u mot es plenissona[njs] e l'autra semissonans, coma *Peyres, Thomas, arma, conort*, et enayssi de lors semblans. *Soes*, quar tot jorn nos fa mestiers en far declaracions, prendem per un mot dissonan, jaciayssq que vertadieramen sian duy mot.

Trencat apelam aquel mot, can la una partz d'aquel rema en fi de verset e per l'autra part commensa le seguens bordonetz coma :

Filha de Dieu, verges e may
Re Gardatz me del Sathan lay
Ro Desleal si que dece
Bre M'arma no puecas de re.

Sillabicatz es can las partz d'una dictio trencada son entremescladas am rima o ses rima en quelque loc hom se vuelha del bordo, segon que appar enjos en cobbla sillabizada; et enayssi motz trencatz ha cert loc, et aquest non ha mays un loc que autre.

Syncopatz es aquel motz, can del mieg d'aquel hom osta, coma *cabrol* per *cabirol*, *vertat* per *veritat*, *plentat* per *plenetat*, *aul* per *avol*.

Synalimphatz es le motz, can de la fi es ostada la vocals, e'l seguens motz commensa per vocal, en tan

Las leys d'amors. Libre II

52

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

qu'om no pronuncia la primiera vocal per esquivar
hyat coma :

Don' en cui Dieus volc habitat
Per que pogues home salvar,
L'arme'l corps d'aquest peccador
[F° 77 rº] Gard' uey e tostems de langor,
Quar Dieus t'a dat plenier poder.

Eqivocz es le mots que conte diverses significatz
coma :

Verges Maria, de cor fi
Vos prec que'm gardetz en la fi
Que'l Sathan que peccar me fe
Virar no'm puesca de ma fe,
E prega to filh qu'el me do
Del regne del cel lo ric do
On joy entier han tug li sal.

Synonimatz es le motz, cant aquel e gran re d'autres significo una meteysha cauza, so es cascus per se coma : *prestres, preveyres, capelas; casses, corals, garritz, royses.* E jaciayssó que li antic *phylozophe*¹ fassan differensa entre *amistat, bevolensa et amor*, nos pero prendem aquestz vocabbles coma synonimatz, per que tot jorn pauzam la un per l'autre, ses differensa que no y fam. Et ayssó dizem per esquivar gran re de doppes que trobam.

Accentuals es le motz, cant al mudar l'acacen muda lo significat, remanens aquelas meteyshas letras coma *vezi, cozi, mento, auzi, eridan, canto.* D'aquestz motz sincopatz, synalimphatz, eqivocz e dels autres sobre-digz uzam tot jorn per que's havem ayssi pauzats,

1. Ms. *phylozophe*.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

53

jaciayss que d'alqus d'aquestz dejam encaras tractar en jos can tractem de las figuras.

Del tractat d'accen¹ e de sillabas planas retardivas² e de collizio³.

Tractat havem de dictio; per que cove ayssi tractar d'accen. Quar enayssi cum la maniera del significar, aquo miels que ayss es forma essencials de dictio, enayssi la maniera del pronunciar amb elevatio oz am depressio es forma accidentals d'aquela et essentials en can que dictios es votz. Et enayssi l'accens principals es forma de dictio, soes forma essencials en can que dictios es votz. Quar officis de forma es far differensa e distinctio entre doas cauzas semblans materialmen. Et enayssi o fa l'accens principals, quar mantenen que's varia en las dictios semblans materialmen, tantost aytals dictios mudo e vario lor forma, lor temps e lor significat, coma *espero*, *vila*, *canto*, et enayssi de lors semblans; e veus la sua diffinitios.

Accens es regulars melodia o tempramens de votz, lequals estay principalmen en una sillaba; melodia, so es, chans melodios o plazens sonoritatz per loquel [Fo 77 vº] melodios can o plazen sonoritat tota dictios, en can que es votz, es segon never pronunciada am elevacio oz am depressio. Et entendatz can melodios qu'om fay legen o pronuncian e non ges de musica; e quar aquest tempramens de votz se fay per

1. G. A., I, 56-60.

2. G. A., I, 60-62.

3. G. A., I, 64.

Las leys d'amors. Libre II

54

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

alcuna demora de temps qu'om fay en las sillabas, per so mostram ayssi qu'es temps.

Temps es demora de pronunciatio a l'accen ajustada et atribuda. Cuscuna dictio ha un accen principal solamen per loqual es regida, formada e jutjada. Tug li altre son apelat greu. L'accens principals ha un temps lonc qui val dos breus e l'ac[c]ens greus a un temps breu. Temps breus es aquel en loqual es engendrada una votz o una sillaba en tant que plus breumen no:s pot engendarar, asi que aquela sillaba o votz se puesta salvar o en aytan cum tu poyrias leu pronunciar *a*, *o*, *u*. Doas manieras havem d'ac[c]en principal segon romans, sos assaber lonc et agút. E jaciayssso que regularmen la sillaba on cay l'accens principals, o sia loncz o agutz, haja un temps lonc, e la sillaba on cay le no principals un temps breu, pero major demora de necessitat cove far en una sillaba que en autra, coma en las sillabas dyptongadas, coma *vay*, *vey*, *joy*, *Ameyric*, *Peyronela*, *veyrials*; et enayssi dels autres.

Et ades son plus longas aytals sillabas can termeno en una o en motas consonaus am dyptonge, coma *quaysh*, *faysh*, *vayrs*, *cars*, *mars*, *carez*, *marcz*, *francz*, *ferms*, *sanctamen*, *fortmen*. E reputam *h* per consonan en fi de dictio, coma *quaysh*, *fayh*, juciayssso que ses *h* aytals motz hom puesta pronunciar. Et aytals diccios o sillabas apelam retardivas. Et engendron collizio, can otra tres ne son pauzadas en un bordo, ses meja d'una o de motas sillabas planas, coma :

Philips es bels reys, castz, francz, pros,
Am cor humil e piatos,

Et apelam planas sillabas coma *e*, *o*, *ara*, *bela*; et otra

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

55

ayssó que red lo compas dessemblan, si donx aytantas sillabas retardivas no havia en la .j. bordo coma en l'autre, coma :

Philips es bels reys, blancz, frescz, naultz,
Larcz, francz, justz, fortz, castz e azautz.

Et am tot ayssó non han bela cazensa. E per miels donar entendre l'accen' dels romans, veus ayssi de l'accen segon lati.

De l'accen segon lati. R^{ca}.

[Fº 78 rº] Segon lati tres manieras havem d'accen, agut, circumflec, e greu. Accens agutz e circumflecz son principal e greus no principals. Agutz a son loc en la primera sillaba, coma *dominus*; en aquel *.do.* es accens agutz. Le circumflex a son loc entre doas de pressios, o mays, coma *amare*, en lo *.ma.* es l'accens circumflex, o mays, coma *lectionibus*, en aquel *.o.* es l'accens circumflex.

Accens greus es le no principals que no ha mas .j. temps breu, quar totas las otras sillabas que son en *dominus*, *amare*, *lectionibus* han aécen greu, exceptat lay on cay le principals.

L'aguts e'l circumflex son huey accentuat quaysh d'una maniera; e ges per so non es que no sian duy divizit e separat. Aquest duy accen son dig principal, quar il duy prendó e reteno mays de temps que'l greus, et aquel temps ques han mays lor dona major sonori-

Las leys d'amors. Libre II

56

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

tat, laquals se fay per elevacio, jaciayss que ayta lone semble la us cum l'altres, segon la pronunciacio qu'om fay huey.

L'accens circumflex, jaciayss que haja respieg ad elevatio et a depressio, el pren nom del plus digne, so es de elevar, quar mays ha de temps, major¹ demora de votz e major sonoritat en elevar que en abayshar, per laqual elevatio es digz principals. Aytals elevatios o abayshamens d'accen no sec del tot longueza ni breveza natural de sillabas, so es segon versifiar, jaciayss que segon la dicha longueza o breveza se haja ordenar en qual loc de la diccio deja estar segon que podetz ayssi vezter.

En qual loc de la dictio devon esser assetjat l'acces principal². Rubrica.

Li mot d'una sillaba coma *rus, jus, thus*, sian lonc o breu segon versifiadura, han regularmen accen principal agut; e li mot de doas sillabas en la primera regularmen, o sia longa o breus, segon versifiar, coma : *Deus, amat, dixit, fortis*.

Tug li altre mot regularmen, de quantas que sillabas sjan, han lor accen principal en la penultima, si longa es naturalmens, coma *natura*; si breus es en la denan penultima, sia longa o breus en versifiadura, coma *scribere, dominus, fortius*; et enayssi qui no sab la natura de las sillabas [Fº 78 vº] segon versifiar no pot saber accentuar. D'aquestas reglas son alcun impedi-

1. Ms. maiors, avec s exponctuée.

2. G. A., I, 70.

Las leys d'amors. Libre II

men : concizios, differensa, consorcia, uzatges, enclezis e distinctios. .

Dels VI empedimens d'accen¹. Rubrica.

Concizios es rompemens de dictio, coma *amat* per *amauit*, e quar *amauit* en aquel *.ma.* ha l'accen principal, per so *amat* qu'es dictio rompuda, aqui meteysb rete l'ac[c]en principal, sos assaber en aquel *.mat.*; quar l'accens principals vol remaner en aquest loc de la dictio trencada e rompuda, en loqual era qant era entiera. Et ayso es vers cant l'accens principals es en la sillaba de la dictio entiera en laqual deu esser naturalmens, estiers falh la regla, coma *exin*, *subin*, *proin*.

Yshamens deu hom entendre la dicha regla can le temps loncz de la syllaba on era l'accens principals de la dictio entiera no es mudatz en breu en la dictio rompuda ; quar adonx no ha loc la dicha regla, coma *petiuit*, *petiit*.

Encaras devetz entendre la dicha regla cant aquela meteysha vocals on era l'accéns principals de la dictio entiera rema en la dictio rompuda ; d'autramen no val la regla, coma *deum pro deorum*.

Differensa es lo segons empedimens, quar *pone* pot esser adverbis o verbs; e per far differensa, cant es adverbis, es l'accens principals en la derriera; aquo meteys *alius*² ha l'accen principal en la derriera a differensa de *alias* nom. Et enayssi de lors semblans.

Consorcia es le ters empedimens que vol dire *com-*

1. G. A., I, 72-88.

2. Ms. al'.

Las leys d'amors. Libre II

panhia. Et aquest veda que no sia l'accens principals lay on naturalmens deu esser. Quar vos havetz *cuius*, *cuia*, *cuium*. Et aquel *cuius* ha l'accen principal en la derriera, a differensa de *cuius*, de *quis* vel *qui*. E per companhia e que sian d'un compas'e d'una sort aquo meteys fa *cuia* e *cuium*.

Uzatges es le quartz impedimens, coma *Lombardia*, *Papia*; quar aquestas diccios son latinas et an segon uzatge l'accen principal en la penultima. Aquo meteys fan li compost de *duo* et de *tria*, que han l'accen en la penultima per utzage, jaciayssq; que segon art degues esser en la denan penultima, coma *viginti duo*, *viginti tria*, et en ayssq; ressembllo los Grecz coma [F° 79 r°] *tragedia*; aquo meteysh fan aquestas doas diccios *vicecomes*, *archicocuz*.

Enclezis es le quintz empeditmens ; et es enclezis enclinacions que fay enclinlar e mudar l'accen de son loc on naturalmens deu esser. Aquest empeditmens se fay alcunas vetz en lo comensamen et alcunas vetz en la fi. En lo comensamen se fay per aquestas encleticas *si*, *nun*, *ne*, coma *siquis*, *nunquis*, *nequis*. E per esta enclezi segon alqus dizem : *nequando*, *siquando*¹, fazen l'accen en la primiera, lequals devia esser en la penultima segon art.

Alqu dizo que *nequando*², *siquando* no han solamen l'accen principal en la primiera per enclezi, ans o han be per cauza de consorcio; per so que la primiera de *quando* haja accen greu can se compo am *.si.* et

1. Le copiste du XVIIe s. avait d'abord écrit, *nequum*, *siquum*, il a ensuite corrigé *nequando*, *siquando*.

2. Ms. neqū, siqū, plus haut également. Au bas de la page on lit : « *nequando*, *siquando* de l'autre volume ». (Main du XVIIIe s.).

Las leys d'amors. Libre II

am *ne.*, ayssi cum ha can se compo amb autres dic-
tios, coma *aliquando*.

Catholicons ditz que *siquando*, *nequando* han l'accen
principal en la primiera, no pero per cauza de diffe-
rensa, ni per cauza de distinctio, mas solamen per en-
clezi o per consorcia.

Priscias ditz que *nequando*, *siquando* han l'accen
principal en la primiera, per que hom no's euge que
sian doas partz, et enayssi per distinccio o per diffe-
rensa. Aquo meteys pot hom entendre de *aliquando*.

En la fi se fay enclezis e son aquestas *.que.ve.ne*;
aqueles del commensamen tiro et enclino l'accen prin-
cipal a se e sobre se, et aquestas a se e vas se, coma
dixitque, *putasne*, *dominusve*, quar en la primiera sill-
aba de *dixit*, *putas* et de *dominus* deu esser segon art
l'accen principal et aquesta enclezis tira lo a se, so es
vas se, que'l fa mudar en la derriera sillaba. Aquesta
regla falh per rompemen de vocal, coma *undique*, *de-
nique*. Item per causa de differensa, coma *itaque*, *uti-
que*. Item can s'ajusta am dictio d'una sillaba coma
mulier virque.

Distinctios es le derriers impedimens, quar fay mu-
dar l'accen principal del loc on naturalmen deu esser;
e per aquesta distinctio tug li compost de *inde* han
l'accen principal en la primiera, coma *deinde*, *proinde*
et tug li altre. E degran lo haver en la penultima, quar
longa es naturalmen. Et ayso fa se per que aquel *de*
primiers d'aquesta dictio *deinde* no sembla ajustatz am
lo *inde* per appozitio, mas per composicio. Et per so
ditz Priscias que li compost [F° 79 v°] de *inde* han
l'accen principal en la primiera per doas razos, la una
quar per *adjectio*, so es per ajustamen han *de*, quar

Las leys d'amors. Libre II

60

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

hom atroba *exin*, *dein*, et enayssi que l'accens remanga aqui on era naturalmen, en la primiera sillaba, o per autra razo, laquals es melhors : quar las prepozitios, can son separadas, han accen greu ; e per so que hom conoga que en aquestas dictios son ajustadas, han l'accen principal en las primieras, ayssi meteysh cum fan aquestas conjunctios *si* e *ne* can son prepauzadas ad aquesta dictio *quando*, coma *siquando*, *nequando*, coma es estat dig.

Item devetz saber que li nom grec et hebrieu han l'accen principal en la derriera sillaba, coma *Abraam*, *Yzac*, *Jacob*, *Esau*, *Jesum*, *Osanna*, *amen*, si donx no's declino per la maniera de las dictios latinas coma *Thobias*, *Jheremias*.

De l'accen segon romans⁴. Rubrica.

Mostrat havem l'accen segon lati per miels nos enformar et entendre l'accen ques havem en romans. Et acordam nos am lo lati en ayssso que en una dictio havem .j. accen principal ses plus. Tres accens havem en romans en autra maniera que en lo lati, sos assaber long, greu et agut. E lunh temps no trobaretz segon romans accen principal en lo comensamen de dictio, si donx non es de doas sillabas; d'una sillaba no qual far mensio, quar aqui no ha primiera ni derriera. E per ayssso, enayssi cum l'accens principals appellat agutz es pauzatz en lo commensamen de dictio segon lati, ayssi, segon romans, es pauzatz en la fi, so es en la derriera sillaba, coma *senhor*, *salvador*.

I. G. A., I, 88-92.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

61

L'accens loncz es aquel segon romanç qu'es assetjatz en la penultima o en la primiera, can la dictios es de doas sillabas coma *regina, fina*. Et aquest accen lonc nos prendem en loc d'aquel qu'es appellatz circumflez en lati.

Aquest duy accen lonx et agut son enayssi apelat principal en romans, coma le circumflex e l'agutz en lati.

En aquesta diccio *governayre* son quatre sillabas : en la penultima, sos assaber en aquel *nay*, es l'accens principals apelatz lonx ; en cascuna de las otras sillabas es l'accens apelatz greus. Et en esta diccio *governador* son otras quatre sillabas, et en la derriera es l'accens apelatz agutz, en cascuna de las otras sillabas es accens apelatz greus.

Li sobredig accen son apelat principal, quar per lor son las [F° 80 r°] dictios regidas e principalmen governadas e formadas, segon qu'es éstat dig.

Item devetz saber que nos havem alcunas dictios grecas [o quays grecas]¹ termenans en *a* per aquesta forma : *acyrologia, macrologia*, lasquals, segon romans, han l'acen principal en la derriera. Et alcunas autres diccios havem termenans en *c*, lasquals han yshamens l'acen principal en la derriera, coma *paragoge, systole*. Item havem alcunas autres diccios latinas o quays latinas termenans en *a*, lasquals, can las pauzam en romans, las devem atrayre al mays que podem a l'acen del romans, per que hajan conformitat entre lor, coma *gramatica, logica, rethorica*; e quar las diccios

1. Au-dessus de la ligne, encre plus récente, ou du moins plus pâle.

Las leys d'amors. Libre II

62

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

del romans termenans en *ica*, coma *multiplica*, han l'accen principal en la penultima, per so en la penultima de *gramatica* deu hom pauzar l'accen principal segon romans; et enayssi de lors semblans.

Las diccios termenans en *us*, quanque¹ hajan la penultima longa segon lati segon romans la fan terminar en accen agut, coma *Deus*, *methaplasmus*, et enayssi de lors semblans. Finalmens l'accens del romans tira a si aquel del lati, segon que direm en exthasi:

Accens greus pot estar en cascu loc, exceptat lay on es le principals. Quals diccios han accen lonc e quals agut ayssso pot haver cascús per uatzge. En quals locs devetz gardar accen, ayssso podetz vezer ayssi on tracta dels bordos.

Bordos².

Bordos es una partz de rima que al may conte .xii. sillabas, et a tot lo mens quatre, si donx no son enpeutat, o biocat, quar adonx podon esser no tan solamen de quatre, mas de tres o de mens. E deu hom dire bordo o basto, o bordonet bastonet, o verset e no vers. Alcu dels bordos principals son appellat menor, coma de vii, vi, v o de quatre sillabas. Et alqu major, coma de viii, ix, x, xi o xii sillabas. E veus prumier dels menors et apres dels autres.

1. La copie du xviie siècle donne *quantque*, mais le ms. a : *qncq*, avec le même signe d'abréviation - au-dessus de chaque *q*.

2. Livre II de la rédaction publiée par Gatien Arnoult. Nous continuons d'indiquer ci-après la tomaison et la page : G. A., I, p. 100. Dans l'édition inédite des *Flors*, v. 1255 et suivants.

Las leys d'amors. Libre II

Dels bordos de quatre sillabas¹. R.

Totz homs se dol
Et ha gran dol
Can ve que mor
Cel que de cor
Ama fortmen.

E si tant es que amb aytals bordos de quatre sillabas termenans en accen agut vols ajustar bordos termenans en accen greu, adoncz cascús [Fº 80 vº] d'aytals termenans en accen greu deu haver mays una sillaba. Et ayssó meteysh de quantas que sillabas sian li verset, per so que l'accens longs et agutz cajon en paritat de sillabas; estiers seria desemblans le compas e que no hauria bela cazensa. E que aytal bastonet termenan en accen greu dejan haver mays una syllaba que cil que termeno en accen agut, pauzam vos aquest yshem-ple.

Le cor me part,
Quar me soy tart
Reconogutz
Dels bes pergutz
Per ma folia,
Quar yeu solia
Per mas rictatz
Esser prezatz
E tempsutz fort;
E quar al port
Freol soy ara,
Cascus la cara

Las leys d'amors. Libre II

64

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Tantost me vira;
Pueys una vira
O tal matras
Que'm fier detras
Casqus me lansa;
Que ferrs de lansa
Mays no m'acora,
Que mi transfora
Lo cor e'l cors
L'envejos mors
E verenos
Coma poyzos
Dels vilas motz
Que'm fan jos votz
Per maestria.

Dels bordos de .V. sillabas⁴. Rubrica.

Las en mon joven
Era per la gen
Temsutz e prezatz
E pueys apelatz
Per los grans senhors
En mantas honoras,
En gran reverensa,
E ma bevolensa
Volia cascus.
Mas ara negus
De mi non ha cura
Ni vezer non cura,
Quar endevengutz
Soy vielhs e canutz

1. G. A., I, 104.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

65

Et en frevoleza,
Anz ma vida peza
Als mieus et a trop
Que prendo lor ops
Tot jorn de mos bes.

Dels bordos de .VI. sillabas¹, Rubrica.

Senher Dieus Jezu Crist,
Qui cel e terra fist
Et el mon deshendiest
[Fº 81 rº] Per amor e nasquist
Per nos de peccat trayre
De la Vergena Mayre,
Trauca mon cor e fen
Ab tal regardamen
Quo regardiest San Peyre,
Can se tirec arreyre
Lo tieu nom renegan
Per paor ques hac gran,
Per so quez am dolor,
Am lagremas e plor
De gran contricio
Et am cofessio
Me puesca denejar
Dels peccatz e lavar;
Pueys fier me de l'estoc
D'aquel benezeit foc
Del ver Sant Esperit
Del qual foron ferit
L'apostol e tocat
E forment abrazat,

1. G. A., I, 106.

Las leys d'amors. Libre II

66

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Per so que yeu m'acaze
En t'amor e m'abraze ;
Et en la vera fe
Que Sancta Gleyza cre
Tostemps en bonas obras,
Vers Dieus que totz bes obras,
Entro la fi de say
Perseverar me fay ;
E pueys aprop ma vida
Dona'm joya complida
En lo regne dels cels
Am los autres fizels. *Amen.*

Dels bordos de VII. sillabas¹. Rubrica.

Aylas non puesc dar conort
Quar tot jorn vau a la mort ;
Avenhat m'es del murir
E per re noy puesc fugir,
Pueys no say vas on me tenga ;
Enpero, quanque m'avenga,
Cert es qu'ieu adonx prendray
Segon qu'ayssi fag hauray ;
Per que us prec, Verges Maria,
Que m siatz capdels e via ;
Et adonc per mi pregar
Vulhatz lo vostre filh car
Qu'el per sa gran passio
Dels mals quez ay faitz me do
Perdo.

1. G. A., I, 108.

Las leys d'amors. Libre II

Dels bordos de .VIII. sillabas¹. Rubrica.

Tant veg lo mon pres e liat
Per erguelh e per vanetat²,
Per frau e per gran cobezessa,
Que lunhs hom coven ni promessa
No vol tener huey a son par;
E per so cove playdejar³;
E trop de bes en va despender
Et en las cortz tot jorn contendre
E dir et auzir mans otratges.
Per que le mons es tant salvatges
Que'l payres del filh ha regart
E'l filhs del payre d'autra part,
[Fº 81 vº] E soen may que d'un estranh.
Si lunha cauza vos sofranh,
A penas comte no fassatz
D'amic ni paren ques hajatz,
Per tant que sia poderos;
Quar mantenen plus sofrachos
Se fenhera que vos non etz⁴,
Mas a prestar per .xi. detz
Ad autre no dira de no,
Solamen que bon gatge do
O d'eretaiz lo veja ric.
Appar donx a so ques yeu dic
Que tot lo mon erguelhs abrassa;
Humilitatz no sab que's fassa;

1. G. A., I, 110.

2. Ms. *venetat*.

3. En marge : *Nota bona ub (verba?)*; le reste a été coupé par le couteau du relieur. Cette note est postérieure au ms.

4. En marge : [A]dhuc pratica[ndum ?].

Las leys d'amors. Libre II

68

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Huey regna per tot cobezessa;
Mercez dejos terra s'es messa,
Fraus et engans per tot se pauzo
E leylaltatz e fes s'enclauzo,
Eveja corr per totas partz
E say e lay fier de sos dartz
Que res no'l pot haver deffensa;
Caritatz, amors, conoyssensa
Al bas estan coma sirventas
Dolentas.

Dels bordos de .IX. sillabas¹. Rubrica.

Bordo de .ix. sillabas no podem trobar am bela cazenza, per que non es en us, jaciayss que am rimas multiplicativas puesca estar per esta maniera.

Lo mon veg maladreg e destreg
Quar apleg fran hom dreg per naleg

Dels bordos de .X. sillabas². R^a.

Senher vers Dieus, qu'en la crotz perdonetz
Al bon layro e moren l'autregetz
La joy del cel, la mi' arma salvatz
E ls mieus forfaytz, Senher, me perdonatz;
E non layshetz a l'enemic decebre
E vulhatz me lassus el cel recebre.

La pauza que aytal bordo han en la quarta sillaba no

1. G. A., 112-114 ; beaucoup plus développé dans la rédaction publiée par Gatien Arnoult.

2. G. A., I, 114.

Las leys d'amors. Libre II

deu hom trasmudar, so es que la pauza fos en la seyzena sillaba, quar no haurian bela cazensa, jaciayssó que am rimas multiplicativas oz am bordos enpeutatz poguessan estar en aquel loc o en autre. Aquo meteysh en bordos de .xi. sillabas e de .xii.

Dels bordos de .XI. sillabas¹. Rubrica.

Sia diligens, savis e coratjos
E pros et arditz e fortz e vigoros
E de bon auberc garnitz de fina malha
Qui vol gazanhar d'aquest mon la batalha;
L'elme ni l'escut, l'espaza ni la lansa,
Las sagetas, l'arc que de luenh fier e lansa
No vuelha layshar e mene bon² dest[r]ier
Gran re de pezos e mant pros cavalier,
E mays trompadors per mesclar las companhas,
Tant que retendir fassan vals e montanhas.
E per satisfar de las dispensas grandas
Haja bon thezaurer e sobras de viandas,
Per que'n sia larcz e per mar e per terra,
Quar hom qu'es escas no fa son pro de guerra;
Naus, linhs e gales e nautors avizatz
Tenga, si locz es, nueg e jorn ayzinatz;
E sia curos on poyra miels pauzar
Las tendas e'l traps e sas gens coligar.
Gaytas deu haver mot sabens e guiscozas
E de ben gardar aprezas e curozas,
Si que nuey e jor hajan avizamen
De gardar la ost e'l passes majormen

1. G. A., I, p. 116.

2. Bon répétré, exponctué.

Las leys d'amors. Libre II

70

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Perilhos e greus; e mays las encontradas
De las regios e las forsas gardadas
Sian dels castels e de la terra tota
D'arnes, de sirvens e de vitalha mota
E de tot lor ops sian las establidas
Ses defalhumen¹ per .j. gran temps garnidas.

En aytals bordos de .xi. sillabas pot hom mudar lo
compas ques aras havem mostrat², quar vezet podetz
que la pauza es en la quinta sillaba. E pueysh segon se
.vi. sillabas, et enayssi son .xi. Virem donx lo compas
de la pauza so denan detras enayssi que la pauza
fassam en la seyzena sillaba. E pueys segan se .v. sillabas,
e digam enayssi.

Totz homs destru son cors ans dura soon
Can trop vol trebalhar e repaus no pren
O sueffre dins mayzo tot jorn iras grandas
O vi beu entorbat pren malas viandas.

Et enayssi dels autres. Et aytals pauza no ha bela
cazença, segon qu'es estat dig.

Dels bordos de .XII. sillabas³ on declara las ditas armas e'l caval. Rubrica.

L'aubercz es fermetatz e fervors de la fe
De Dieu, Nostre Senhor, que Santa [Fº 82 vº] Gleyza cre
E l'elmes es temors de Dieu qu'om deu haver
Nueg e jorn en son cor per miels far son plazer.

1. Sic, ms.

2. Ms. Monstrat, n exponctuē.

3. G. A., I, 118.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

71

La lansa te cascus am la ma per traucar,
Per qu'om deu per bos faytz bos yshemples mostrar;
Mas l'espaza brandens qu'es fortz e ben talhans
Essenha que trenquem los vicis paucz e grans,
E l'escutz es la mortz e la passios cara
Del veray fil de Dieu am que totz nos ampara;
E l'arcz ques ha dos caps mostra dos testamens,
Sos assaber lo vielh e'l novel yshamens;
E las sagetas son las paraulas de Dieu,
Lasquals trauco de luenh en lo sante nom sieu;
Per la corda prendem lo sen esperital
Que las armas enpenh al gaug celestial;
Mas le cavals es Dieus q'om deu menar am si
Et en tuy cofizar et fermar atressi;
Pels valens cavaliers los angels entendem,
Els Sans de Paradis per los pezos prendem;
É cil que trompo fort sont li bon sermonayre
Que sabon amb bels ditz home de peccat trayre
Et enardir los flatz e gitar de noalha
Per vencer prozamens d'aquest mon la batalha.
Per las trompas hom pot los ysshemples entendre
Dels sans Payros, del[s]quals podem tot jorn aprender
Don yeish vius bufamens amb acort glorios
De sos esperitals plazens e gracios;
Las despessas assatz, si cum auzir podetz,
Mostro renegamen, oblit e menespretz
Qu'om deu haver del mon e de solz e de marcz
Per so ques als mesquis ne sia francz e larcz;
E las viandas son pascenc d'oracio
E de bos pessamens e de devocio.
Nos em la nauis qu'estam dins en la mar preonda
[Fol. 83 r°] D'aquest mon perilhos que de grans mals sobronda;
Li nautor son aycil que son de fermi coragge,
Que governo la nau tro la fi del ribatge,
Am remps de bonas mas e de veraya lenga

Las leys d'amors. Libre II

72

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Per far e dir bos faytz tro ques a bon port venga;
E l'asetiamens dels traps e de las tendas
Es locz paubres e francz de mondanals fazendas
E mayzos excellens tota celestials
Per mot nautas vertutz dels bes esperitais,
Am continuamen d'oratio devota,
Quar en aytal mayzo no's tanh persona lota;
Las gaytas de la ost certas et avizadas
Mostro discretio, laqual totas vegadas
Hom deu voler am si e mays li gran senhor
Per que'l mon governar puescam miels ad honor;
Per las forsas podem bonas vertutz entendre
Ques han mestiers a cel qui's vol a mal defendre.
Dieus nos arme, si'l platz, d'aquestas armaduras
Que las armas a luy¹ puescam redre seguras.

Veus autre yshemple dels bordos de XII. silabas per lo presen dictat appelat la *Contemplatio de la Crotz*. E quar la Passio de Nostre Maestre Jhezu Crist commensec a completa, per so le prezens dictatz comensa a completa.

[Completa]².

Verays Dieus Jhesu Crist, lumniera de l'Altisme.
Senhor de tot poder e de cel e d'ashisme,
3 Gaug, vertutz e honors de Paradis e gloria,
Pas sagratz, saboros, vida, patz e victoria,
Abrazamens d'amor, fons de totz bes veraya,
6 Etz vos, Senhors humils, e doussors que'ns appaya.

1. Mot mal écrit; en marge, main du XVIIe s. : *adieu*.

2. Nous ajoutons ce mot d'après l'indication qui précède.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

73

- En aquest mon venguetz vezitar la Vergena,
Ples del glorios ros que dossamen semena
9 Le vers Sans Esperitz e plenieramen dona,
[Fº 83 vº] Per so que s'averes la prophecia bona
Del Senhor dezirat; per que vos carn humana
12 De la Verges prezetz, quar la trobetz certana.

- E forotz¹ verays homs e filhs de Dieu lo payre,
De layt verge noyritz per la Vergena Mayre,
15 De licy prendre volguez e noyrimen e vida;
Vos ques etz verays pas que noyrish et avida;
En la grepia fos mes, can vos hac la piucela;
18 Cel que no cap els cels en sa fauda capdela.

- Vos etz verays solelhys, l'estela nos ho mostra.
Symeons ab gran joy ditz qu'etz lumniera nostra.
21 Herodes per aucir vos quier per que us amaga
La Verges e cove que del pahys vos traga;
En Egipte s'ensfug, de sa terra s'estranha,
24 Vos portan en son bras e Josep l'acompanha.

- A liey vos sosmezetz, Jhezus, vera lumiera,
E lums e resplandors e clartatz vertadiera;
27 Pueysh intretz al dezert far penedensa granda,
Quar de quaranta jorns no receubetz vianda;
Pueys sanan orbs e mutz per la vertut divina
30 Essenhetz tot lo mon am veraya doctrina.

Als vostres gran amor, Senher, havetz mostrada,
Cant del vostre pur sanc de vostra carn sagrada,
[Six lignes en blanc².]

1. Sic; cf. la vraie forme *foretz*, au v. 39.

2. Il est probable que ce poème devait être illustré d'enluminures, comme on le verra par le nombre de blancs indiqués.

Las leys d'amors. Libre II

74

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

- 33 Hostia viven e frug de la Verges corteza,
Los volguez sadolar per vostra gran franqueza.
Los pes dels servidors lavetz, per dar entendre
36 Que cel que majors er vuelha ressemblar mendre.

Apres los sermonetz et prezetz vostra via
Per montar sus lo pueg on hom penreus devia;
[F° 84 r] Mot tristz et engoyshos foretz en aquel' hora;
Vostre cors paor ha de la mort, per que plora
E trassuza de sanc d'engoya que sufferta;
42 Dieu lo payre pregan amb oracio certa.

En l'escurtat fos pres, vos qu'etz lums de las armas,
Per vostres enemicz am lansas e gazarmas.

[Six lignes en blanc.]

- 45 Al senhal del bayzar del traydor maligne
Meto lors cruzels mas en vos, Senhor benigne;
Manejar vos layshetz coma l'anbels al tondre
48 Et a lor no us volguez amagar ni rescondre.

Fons de gran pietat e de misericordia,
E princeps glorios de patz e de concordia,
51 Atras fezetz tornar lo vostre defendeyre;
El no fis e'l sanetz qu'en re no us denhec creyre;
E reddetz be per mal, don cascus s'adoctrine
54 Ques on plus nautz sera humilitatz l'encline.

- Li cruzel cruzelman vos lian e us estaquo
Et am burces mot grans vilanamen vos maquo;
57 Las vostras santas mas, que tot quant es creero,
Ayssi coma layro fortmen vos estaquero;
A totz pogratz haver, sius volguesetzt, deffensa;
60 Mas plac vos lo suffrir per nos en pacienda,

Pres, liat e ferit lo senhor e'l bon pastre,
Las ovelhas s'en van, tristas, seguen lor astre,

Las leys d'amors. Libre II

- 63 Ploran e sangloten, ayssi cum yssharradas,
E van a regiros totas espaventadas;
Et han paor mot gran qu'ades sian atenchas,
66 E planho lor pastor qu'emmeno ad enpenchas.

Senher, quar vos han pres li fals Juzieu s'en gabo
E han ne tant de joy que il meteysh no sabo
[Fº 84 vº] Quo s'en puecan portar; et entertant vos meno
Ad Anna; pueysh aqui li gran capela veno
Per que puecan legir contra vos lor sauteri
72 D'ontas e de despieytz e far tot vituperi.

*Lums de gran resplandor, joy de sans e de santas,
Gloria, laus et honor, hajatz, Senher, que tantas
Engoyshas de dolor, escupimèns ed antas
Suffritz per nostr'amor, qu'ieu no say dire quantas;
Joencel faytz lauzor, vielh, esfan et efàntas
Al clavelhat senhor, e de mas e de plantas.*

I

A matinas. Rubrica.

- La votz e'l brugz se mou e la gran brega's dressa.
Can l'aguero menat vilmen ab gran detressa
75 Denan los majorals, per far de tuy enquesta,
Ganho s'en li Juzieu e'n fan aqui gran festa
D'esquerns e de despieytz e pueysh cascús l'acuza
E'l bos Senhors s'estay qu'en re no's dezencuza.

- Duy testimoni fals creysho la mala salsa
E contra l'ignoscen fan guerentia falsa.
81 L'avesques fort l'enquier am paraula terribla
E'l conjura fortmen; el ditz am votz pazibbla :
« Sezer veyretz lo filh de la Verges encaras
84 En la dextra de Dieu sobre las nivols claras, »

Las leys d'amors. Libre II

76

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

- Can l'avesques auzic d'esta razo la thema,
Cridet coma raujos e ditz que Dieu blasphema:
87 Tant se fenh corrossat que sa rauba n'esquissa,
Si que·ls autres maustis contra l'anhel atissa;
Pueysh crido tug essembs am motz espaventabbles
90 E dizo que de mort es dignes e colpabbles.

- E quar la volontatz sobra lo sen e'l gasta,
Aysso que mal han dig als maustis non abasta,
93 Ans veno contra luy e dessobre s'acato
E de pes e de punhs mot cruzelmen lo bato;
[F° 85 r°] E'l menan entre·ls pes, baten cossi fos garba,
96 E li rompo los pels del cap e de la barba.

- Tant li dono grans colps li truan ple d'enveja.
Que retondish le cors e la cara blaveja,
99 Dels sieus pels glorios portan las plenás pautas;
Pueysh auziratz los colps que·l dono per las gautas;
Son cap viratz torbat e'l mieg d'aquela guerra
102 E·ls pels aqui marcar a grans mas sotz en terra.

- Ay, Senher beutados, ad aytal gent cruzayga,
105 Quar la vostra beutatz es del tot ara truma,
Plena de blavayrols e de la vil' escuma
Dels escupimens grans que·us fan la truandalha;
108 Mas per nos restaurar vos play esta batalha¹.

- Can be foron tug las de ferir e de batre
Amb antas e despieyzt lo commenson combatre.
[Blanc de six ou sept lignes.]
111 Meto·l sul cap .j. drap am que los huelhs li clauzo
E de mayshelejar li bacalar no's pauzo;

1. Un vers manque au début de la strophe.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

77

- Cascus lo fier ta fort ques a pauc no'l derroca;
114 Et apres dizon li : « Divina tost qui't toca. »

- Sans Peyres vay al luenh, ques home non espera,
Seguen lo sieu capdel per vezer hom que'n fera;
117 Mas enterrogatz fo per alcuna gent pega
Et el son car Senhor tres vetz ades renega;
Et cant le pols cantet del sieu dig se recorda;
120 Ploret amaramen et am Dieu el s'accorda.

- Le doux vostre regartz, Senher, ayssi transfora,
Que sant Peyre trauquet, punh en dins e defora
123 E l'ostet de la gent mala, cruzel e fera
[F° 85 v°] E'l sieu cors escalfet, quar freyzt e gelatz era
Del veray foc d'amor que las armas sadola
126 Et intra doussamens tro qu'es dins la mezola.

- Am lo dart glorios dels vostres uelhs Sant Peyre
Redressetz que la fes no retornares areyre,
129 E de sos falhimens vous li sanetz las plagas,
Quar vitz que bon' cor ha que'us fassa bonas pagas
De lagremas e plor am contricio ferma;
132 Per que vostra bontatz en la fe lo conferma.

- Cant be'us han malmenat e fayt lo mal que pudo,
Li malvat bacalar que'us van entorn e rodo
135 Tot las et enuiat, ple de colps e de bossas
E de grans blavayrols e d'autras nafras grossas
Dins una preyzo greu on los murtriers estujo
138 Vos han mes, quar ades, Senher, perdre vos cujo.

- Ay, flors de gran beutat, sus lo sol dur quo't macas,
Estan en la preyzo cuberta de grans tacas!
141 Escalfamens d'amor, que tot quant es consolas,
Ses tot consolamen de gran freg quo tremolas!

Las leys d'amors. Libre II

78

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

- Rays del veray solelh, que lum tostamps celebras,
144 Aras estas enclaus e pres en grans tenebras.
[*Lums de gran resplendor. etc.*]¹.

III

A prima.

- Li major capela gran mayti se revelho
Et am los plus anticz d'ajustar s'aparelho,
147 En una sala gran on la gens falseguita
En re mays en barat no pessa ni cogita;
Quar als no van queren mas que Jhezu traziscan
150 Et ayssi cum layro en crotz lo destruiscan.

- Li major de la ley, coma lop devorabble,
Fan ades amenar lo senhor perdurable;
153 L'anhels suaus estay am mot humil coratge
El mieg dels grans maustis que son fer e salvatge,
[F° 86 r°] E perdecebre tuy cascus son par affoga
156 Et am fallacias grans l'enquier e l'enterroga.

- Sa doctrina li fals e son affar demando,
Et apres s'il es Crist tot dire lo comando.
159 E'l bos Senhors, que ve lor voluntat maligna,
Ditz que seyra le filhs de la Verges benigna
En la dextra de Dieu celestial e nauta :
162 Ayso reputan fort li Juzieu a gran fauta.

- Contra luy s'enardish cadaüs e s'arufa
E l'escrida fortmen e l'escarnish e'l trufa;
165 Trastug son d'un voler e dizo : « Pauc nos preza,
Quar vitupera Dieu en public e'l mespreza,

1. Cette indication manque ici; nous la rétablissons d'après les autres passages analogues.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

79

Quar filh de Dieu se fa el meteysh o cofessa »;

- 168 De luy vituperar la mala gent no's cessa.

Ayssó fayt, entre lor engenho et enarto

Que'l menon a Pilat; per que d'aqui se parto

- 171 E fan l'anar tot las; el mieg de la gran brega

De burs lo fier cascus e l'enpenh e'l punhega,

L'anhel pres e liat per que luenh no demore

- 174 Al lop malicios han liurat que'l devore.

Li gran clerc de la ley totz los autres enduzo,

E pueysh denan Pilat l'umil senhor acuzo;

- 177 Contra luy falcatatz e tracios¹ allego

E Dieu, pura vertat e veray lum, renego;

Dizo que trops de mals e gran re de malezas

- 180 Contra Dieu e la ley ha faytas e comezas.

Pilatz ara l'enquier en una part secreta

E'l Juzieu crido li : « Rey se fa e propheta

- 183 E gira nostra gent et en apres deveda

Ques al rey hom no do traütagge ni redda;

A pauc non ha del tot Galilea conquista :

Aytal secta d'error lunh temps mays no fo vista. »

Can Pilatz au qu'el es de la terra [F° 86 v°] d'Erodes

Am si meteys el ditz : « Ges tu jutjar no'l podes. »

- 189 Tantost aqui meteysh lo remet a son jutje,

Ad Herodes ques el a son plazer lo jutge.

Am gran brug li Juzieu mantenen lo van segre

- 192 Per so que'l puecan miels acuzar e persegre.

Can li foro denan Jhezu Crist li prezento

E no's cal demandar li bacalar si mento;

1. Ms. *tratiq^s*?

Las leys d'amors. Libre II

80

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

- 195 Grans son las falsetatz ques al Senhor alevo,
De mal que'l puecan far pauc ni pro no'l relevo
E dizo : « Grans mals fa, Senher, tot jorn e tracha
198 Per que sera'be fag qui leu d'el se despacha. »

Herodes can lo vic hac trop gran alegransa,
Quar espera que'l fes alcuna demostransa
201 De qualche[s] noels faytz e de grans meravelhas.
Enpero d'ira gran ades ronsec las silhas,
Quar mentre que l'enquier am gran re de paraulas
204 Jhezus no li respon ni preza re sas faulas.

Le reys lo mesprezet, quar enayssi l'escota,
Don fe son gran esquern la malvaysa gens tota;
207 Apres tot las e cles et am la color falba
Per far major despieg lo vestiro d'un' alba.
[Blanc de six lignes.]
E coma d'un rey fol cascus de lui se ganha
210 Et am grans crebacors l'escarnish la compagna.

Can sadol foron tug de far esquern e dire
Et antas e despieytz de ganhar e de rire,
213 Cascus de retornar vas Pilat s'aparelha:
De mandamen del rey al lop menan l'ovelha;
E va s'en trabucan per la rauba qu'es longa;
216 Cascus per tost anar s'esforza quom lo ponga.
Lums de gran resplendor [en lettres rouges ut S^a].

IV

A tercia.

[F° 87 r°] En torn de tercia fo can retornat l'aguero;
Et adonx li Juzieu trop gran bregua fenguero,

1. Vers oublié, ajouté au bas de la page.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

81

- 219 E Pilatz comandet, cant auzic la gent fola,
Que's despuelhe Jhezus e'l vestir¹ hom li tola
Et al pe d'un pilar hom fermamen l'estaque
222 E'l bata duramen per tot lo cors e'l maque.

- Cant l'aguero tot nut liat am correns lasses
Et estreg per las mas per cambas e per brasses²,
225 Duy bacalar malvat las faudas se regusso
E'l sieu cors precios bato, feron e trusso,
[Blanc de six lignes.]
Per flancz e per costatz, per cap e per mayshelas,
228 Per ancas ysshambens qu'eran blancas e belas.

- Tota la sua carn del sieu cor viratz blava
Tant descauzidamen cascus lo malmenava;
231 Et pueys de batre mays cadaüs se perforsa
Tro que li blavayrol sagnero tug per forsa.
El estay humilmen, sembla que re non senta
234 Quar no fa mot ni's planh mentre qu'om lo turmenta.

- Cascus es ara las e de batre s'enueja
Et el còrr totz de sanc ayssi menut cum plueja.
[Blanc de six lignes.]
237 Pueysh d'un pali vermelh per esquern lo cobriro;
Soptamen, cant aysso li fals Juzieu sentiro,
Venguero pres d'aqui per que'l vituperesso
240 Et am grans crebacors so martire dobblesso.

- Al mot humil Senhor las penas son cregudas,
Quar d'espinas punhens e longas et agudas
[Fº 87 vº] Lo coronan, lasquals tant calquo et enpenho
Tro que lains preon pres del cervel atenho.

[Blanc de six lignes].

1. Ms. vestirs.

2. Ms. brassas.

Las leys d'amors. Libre II

246 E'l sancz que yeish del test pel cap enjos li ruelha.

Ayssi coma rey fol esridan l'escarnissho
E ly sshiulan aqui e vilmen l'escupisso
249 Trop dezondradamen sobre la cara nuda.
Pueys cascus de genols per esquern lo saluda
Dizen : « Dieus te sal, reys », per que'l sieu cor esclate
252 E qu'enayssi cascus ab crebacors lo mate.

L'umil Senhor batut per cap e per esquinas
Malmenat, escarnit e de punhens espinas
255 Coronat e portan ceptre de canavera
[*Blanc de sept lignes*].
Han de fora mostrat a la gen que l'espera,
Laquals dece que'l vic am dobbla votz l'escrida
258 Dizen : « Metetz l'en crotz, quar el l'a be merida ».

E'l jutges bon voler mostra de tuy defendre
E'l ditz : « No'l trobi crim per que deja mort prendre ».
261 Adonx le pobles fe murmur e brug e brega,
Acuza'l bon Senhor e so mal cor desplega;
Liechas* donadas son, relaxatz es le layres
264 Et a morir en crotz es jutjatz le Salvayres.

Prest son li fol sirven, mal, fer, espaventable;
Gafan l'anhel humil coma lop devorabble
267 E la crotz per portar li cargan ses demora;
[Fº 88 rº] [Blanc de six lignes].
Essems amb dos layros lo trayshero defora;
Bursan feren son cors, las e cles e mot fibble,
270 Lo menan escarnen am crit e brug orrible.

1. Il manque un vers.

2. Ms. *liechas*; copie du XVIIe s. *hechas*; au bas du ms., main du XVIIe s., *li echas*.

Las leys d'amors. Libre II

- Tant es pezans la crotz que l'han dessobre meza
E del veray Senhor tan grans la freoleza
273 Del mal ques ha suffert la nueg denan passada
Que'l prem los membres totz si qu'en sen la corada,
Tant qu'en va traapolan el mieg de la gran torba
276 E s'enclina le cors e vas terra s'encorba.

- La pressura fo grans de la gent deffezayga
E fero major brug que lunha rabens ayga;
279 E cridan ayssi fort que sembla quays toneyre;
La mort del Drechurier son cobeytos de veyre;
La trompa brugis fort, la crida fortmen uca
282 Per que venga la gen plena de mala ruca.

- La votz de lauzar Dieu Ozanna se reversa,
La votz dels sieus amix en lagremas s'esmersa;
285 La votz del filh de Dieu de gran pietat plena
Que deveda plorar e de l'umil Vergena
Que sanglotish e's planh am rauca votz ploroza
288 Aspro so fan e crit am dolor engoysshoza.
Lums de gran resplendor, ut S^a [en lettres rouges].

V

A mieg jorn.

- Jhesus¹ cazen levan es al pueg vengutz ara
On deu suffrir per nos mort cruzel et amara;
291 La pressura fo grans si que'l macan e'l trussan;
La rauba que's te fort als costatz li regussan
Es ostan lay dessus, tiran am grans estrachas,
294 Las plagas refrescan am grans batemens fachas.

1. La lettre ornée a été enlevée, antérieurement à la copie du XVIIe s.

Las leys d'amors. Libre II

84

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

- Despulhat lo Senhor mot precios e noble,
[Fº 88 vº] Totz nutz coma nasquet remas denan lo poble;
297 Ples fo — semblent lebros — de blavayrols e bossas
E de plagas cruzels e menudas e grossas;
Pero no contrastan estas malas bezonhas
300 La Mayres ab son vell li cubric las vergonhas.

- La brega de la gent ara creysh en la rota
E s'enpenh tant quant pot sobre'l Senhor e s bota,
303 Tot fatigat, elas! Cascus pero ses triga
Bursan feren de ponhs ades mays lo fatiga;
Et apres lo sieu cor[s.¹] ce prendo
306 E le verso tantost e sus la crotz l'estendo.

- A maniera de pel que s'esten e s'alonga
Tiran los menbres sieus sercan on hom lo ponga
309 E fiquo los clavels. E mentre se clavela
Le bras se ronsa'l cors, e pueys men la pagela.
D'una part clavelat tiran l'autra per forsa
312 Tro qu'es endrey lo trauc on lo clavels s'amorsa.

- La crotz am lo Senhor clavelat bas en terra
Dresson e planto la naut lassus en la serra;
315 Tan gran sortida pren que las plagas s'en uebro,
[Blanc de six lignes].
E del sanc propri sieu la crotz e'l cors se cuebro,
Laquals pren ornamen de luy e ta naut pueja
318 Et en tal dignitat que'l mon de peccat veja.

- Ay! Crotz, de tan bel frug e noble yest ornada
Et de mot glorios titol entitolada,
321 Escriut segon vertat am diversas figuras,
Quar cel que'l mon creet e totals creaturas

1. Lire dece?

Las leys d'amors. Libre II

- S'es mes aras en te, penden per los sieus brasses
324 Am los nervis romputz e fatigatz e lasses.

- [Fº 89 rº) Tant es le cors desfaytz qu'om pot nombrar los osses;
Am fortz clavels agutz las mas el[s] pes i a fosses
327 E las juncturas son rotas e desliadas,
Las venas ysshamen rompudas et trencadas;
Per lo gran pes del cors que la mortz fier e tusta
330 Se plegan li genol moren ses cauza justa.

- Dos layros han menat, ples de mot gran tristicia;
Jutjat eron a mort, far ne volon justicia.
333 Amduy son mes en crotz, la us pen en la destra,
L'altres ayssi meteysh en l'autra part senestra;
[Blanc de six lignes].
Jhezus es el mieg loc d'aquesta layronalha,
336 On languish e per nos am cor ferven batalha.

- Aras la mala gens a gitar lotz s'es vouta
Per la rauba partir ques han al Senhor toute;
339 Cilh que passan d'aqui am paraulas e bufas
S'en ganho li malvat et de Dieu fan lors trufas,
E lor cap secoden desplegan lor sauteri
342 Blapheman lo Senhor e'l dijo vituperi.

- Senher, mera bontats, pura misericordia,
Aras fas entre nos e Dieu patz et concordia;
345 Pregas lo que de mal tos enemix deliure
E ta Mayre que mort volria mays que viure
Comandas a Johan, que languish e sospira,
348 Perdonas al layro que vas te se regira.

La mortz es ara pres del Senhor que s'engoysha
Et ditz am nauta votz et am mot gran engoyshá :

Las leys d'amors. Libre II

86

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

- 351 « Dieus mieus, Dieus mieus per que, Senher, me dezampara
Apres ditz : « Gran set hay » ; vinagre prendon aras,
Am fel abeuran lo d'aquela mala saba.
- 354 « So qu'es prophetizat, ditz Jhezus Crist, s'acaba. »

[Fº 89 vº] Dels sieus dobblet le plors e'l dols en crit s'abriava
E la Mayres semblent mays trop morta que viva.

- 357 E ges repazimar no's pot, tant es dolenta.
Johans de l'autra part se planh e'segaymenta
Et am coral dolor Jhezu Crist planh e plora;
360 E'l solelhs s'escurzis del tot en aquell' hora.

Lums de gram (sic) resplendor. Ut S^a.

VI

Ad hora nona. R^a.

- En l'ara de la crotz l'anhels ygnoscens penja
Et am humilitat d'erguelh ara se venja,
- 363 Cofon¹ sos enemix am sobregran victoria
Et avansa lo[s] sieus per montar en sa gloria;
Quar moren nostra mort met al bas e revoca
- 366 Et yfern dissayish am la crotz e'l derroca.

- On plus esta le cors, se ronsa mays e's maca ;
Cel que de tot peccat es mondes e ses taca
- 369 Es tacatz e del sanc totz veytz, am color falba ;
La votz s'afrevolish, la lenga torna balba ;
Le cor li falh ades e lo sieu cap enclina
- 372 Et adonx se cofish la nostra medicina.

- Solelhs de gran clartat, lumniera de drechura,
La tua grans beutatz en la crotz es escura ;
- 375 Abrazamens d'amor, que noyrish e coforta,

1. Ms. *Confon*, avec *n* exponctué.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

87

Totz es freytz le tieus cors, quar am dolor s'amorta;
Gaugz d'angels e de sans, del mon bonaüransa

378

Qui'l vic et ara ve la sua carn dezerta
De colps, d'escupimens e de bossas cuberta,
381 A penas lo conoysh, quar es la cara tencha
Del sanc cazut del test e d'engoysha destencha;
Li huelh ne son intrat, si que defalh la vista;
384 La Mayres qu'ayssó ve pessar podetz si's trista.

Cars Senhers, la dolors que suefres non es pauca,
Quar la mortz lo tieu cors trassinh e ponh e traуca,
[Fº 90 rº] Si que l'arma del cors pauc et pauc se deslassa;
La deitats pero cascus de lor abrassa;
Comandas l'esperit, ploran, a Dieu le payre;
390 Grans es aras le critz dels tieus e de ta mayre.

Sobre'l trespassamen la terra se crodola,
Las peyras fendo se e totz le mons tremola;
393 La cortina tantost del temple s'es fenduda
Et yferns s'es ubertz e la porta rompuda;
Adam qu'estava pres dejos la viala trapa
396 Es per la prezent mort rezemutz et escapa.

D'ifern romp le romputz las cadenas a trosses;
Cel ques a ferm lassatz e pes e mas et osses
399 En l'aybre de la crotz e penja per los brasses
Deslassa prozamens e franh d'abis los lasses;
[Blanc de six lignes.]
Lo primier falhimen del tot remet e quita;
402 Mans homs per sa vertut qu'era mortz ressuscita.

Can vezo l'escurtat e'l terratremol sento
Marridas son las gens e forment s'espavento;

1. Strophe trop courte d'un vers.

Las leys d'amors. Libre II

88

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

- 405 E quar d'aquesta mort sabon que mal ne miero,
Cridan coma raujos e sobre'l pieytz se fiero,
Testimoni fazen dizon li Juzieu sopte :
408 « Veramen filh de Dieu aquest era ses dopte. »

Per los corces ostar de la crotz fan requesta
Li Juzieu a Pilat per honor de la festa ;
411 Et agut son autreg fan lor trenquar las cueyshas
Tro que d'osses e carn foro molas e flueyshas ;
D'aquetz dos malfachors l'execucio facha
414 Del Senhor drechurier parla cascus e tracha.

- Aras mena gran brug la fola gen testarda
· · · · ·
417 E quar lo sante cors e glorios mort viro
De las cueyshas trencar li Juzieu se cauziro;
[F° 90 v°] [Blanc de six lignes.]
La lansa pres Longi jos lo costat lo plaga,
420 La vista recobret qu'era freols e vaga.

- Per lo trauc del costat gran e fer e salvatge
Decorrit menut le sancz desobre, doux beuratge¹
423 Et ayqua de salut, d'aqui meteysh sobronda
Que nos deneja totz e nostres peccatz monda ;
Am lo sanc nos fa sals le Senhor de l'Altisme
426 Lava'l primier peccat am l'ayga del baptisme.

- Li paren è l'amic engoyshozamen crido,
Li planch e'l marrimen de noel se resshido,
429 Com mort viro'l Senhor a tant cruzel martire ;
La gran tristor cascus de la Mayre cossire,

1. Il manque un vers.

2. Ms. berauge, avec un u au-dessus de e-r.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

89

- Cant lo ve lansejat, la dolor li refresca
432 E la terra, ploran, de lagremas refresca.
Lums de gran resplendor. Ut s^a.

VII

A Vespras. R^a.

- Senhor e donas son gran re que Jhezu planho
E la Mayre planhen e ploran acompanho ;
435 Tug son trist e dolen de la mort ques han vista
De lor senhor humil tant es la Mayres trista¹.
• • • • •
438 Que no's pot sostener, ans cove que la tengan.

- A Pilat es vengutz Josep Arimacia ;
La mort del Salvador tantost li denuncia
441 De laqual en son cor havia dolor granda ;
Lo cors per sebelir de Jhezu li demanda ;
Pilatz creyre no pot que ta leu sia morta
444 La persona de Crist segon qu'om li reporta.

- Totas vetz el estet doptos d'aquela cauza
Tro que Centurios ayssò meteysh depauza ;
447 Josep per so no sta que lo cors no requiera
Per onor de la gran festa e mot sobriera ;
Pilat, quar el sab be que mortz es per eveja,
[Fº 91 rº] So que Josep requier mot volentiers autreja.

- Jozep, Nichodemus al vertuos sacrari
Nomnat cominalmen Pueg de Montcalvari
453 Son vengut e tantost de la crotz lo desshendo
[Blanc de six lignes.]
E donas e senhor en los brasses lo prendo ;

1. Il manque un vers.

Las leys d'amors. Libre II

90

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

- La Mayres denan totz, clessa de mal e lassa,
456 Bayzan huelhs, boca, mas, lo cors per mieg abrassa.

- Can l'agro descendut d'enguens meravilhozes
L'an onch et enbasmat, odorans, precioses,
459 Per que miels conservar se puesca de corrompre.
Adonx viratz plorar, tirar cabels e rompre;
La Mayre sanglontish mentre ques hom l'enbasma
462 Et en lagremas fon e sobre'l cors s'emblasma.

- Mayres de Dieu, le gaug del tieu filh se trasforma,
Quar en planch et en plor et en dolor se torna,
465 Cant lo sieu cors desfayt e fos de plagas vezes
E ls membres senes sanc et de la carn remezes
Lo glazi que t promes Symeons de paraula
468 Per execucio dins lo tieu cor s'entaula.

- Can onch et enbasmat hagro lo cors e ls membres
Am lagremas e plors aquel prezero cempres
471 En j. drap blanc e prim dece l'envelopero,
E segon lor estilh nobblamen l'adobero,
Dedins lo monumen nou e fresc' lo mezero
474 E d'una peyra gran mantenen lo clauzero.

- Can la Mayres serrat vic d'aytal sarradura
Lo monumen e claus de peyra fort e dura
477 Et enclaus lo sieu filh dedins una gran roca,
Tan grans fo la dolors que dins lo cor la toca
[Fº 91 vº] Qu'en terra s'engroyshet e semblet del tot morta;
480 Mas cascus dels parens l'adertz e la conorta.

Ara foc vespres bas si que le jorns s'enclina
E no's pot sostener, tan freols e mesquina

1. Ms. frest.

Las leys d'amors. Libre II

- 483 Es la Verges per que las donas la¹ sosteno
E deves la ciutat en son hostal la meno.
E donas e senhor, e paren e parentas,
486 S'en van am liey essemens dolen, trist e dolentas.

La Verges a l'intran de la ciutat s'erissa,
Quar noy sab lo sieu gaug, dolor al cor la fissa ;
489 Orfa pot dir quez es de filh mays bel e noble
Que fos ni ja sera restauramens de pobble.
Et ayso cossiran la dolors es tan granda
492 Que no's pot refrenar, an creysh mays e s'abrandia.

- Cant foc en son hostal crida : « Falsa gen croya,
Tout m'avetz mon solas, tot mon gaug e ma joya ;
495 Ay, filhs, no puec trobar lunha re que m'alegre
Sino que tost muris per so que't pogues segre ;
Ses te lunh joy non hay, que m'eras amparansa,
498 Repaus d'arm'e de cors e tota ma speransa. »

Li paren que son pres, can auzo la Vergena
Ques am gran marrimen ayssi's planh e's demena,
501 Degus no'l pot far mot quar engalmen sobrondo
De tan coral dolor qu'en lagremas se fondo :
Essemens ploran la mort de lor senhor e planho
504 Fazen aqui lor dol la Verges acompanho.
Lums de gran resplendor. Ut S^a.

De cascu² d'aquestz bordos de .xii. sillabas hom
pot far dos bordos, jaciayso que duy reprezentó .j.
Et ayso can la una pauza de la .j. bordo s'accorda am
la pauza del seguen bordo, oz am la fi del verset

1. Ms. las.

2. La correspondance entre les deux rédactions reprend ici :
G. A., I, 122.

Las leys d'amors. Libre II

92

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

preceden prompda per acordansa. Et adonx le bordos on es la pauza pot esser ditz bordos enpeutatz. Et ayssò meteysh dels bordos de .xi. x. viii. vi. e quatre sillabas, segon que direm enjos plus plenieramen.

[Fº 92 rº] **Dels bordos principals enpeutatz e biocatz¹. Rubrica. R^a.**

Principal bordo, en autra maniera dig veray principal, son aquel per losquals hom proseguish lo compas principal de son dictat, si que no son enpeutat ni biocat. E veus yshemple.

Mon cor se mor,
Quar per lunh for
Nudar ni star
No puesc de far
Forfaytz e faytz
Contra Dieu laytz
Auzen, vezen
E cossenten
Trops mals corals
Ayssi cum fals,
Per que dece
Prec Dieu que'm fe
Que'm do perdo
Contra'l layro
E'l do.

Can ditz *mon cor se mor*, ayssò es us bordos principals de quatre sillabas. Et ayssò appar per l'autre

1. G. A., I, 122-128.

Las leys d'amors. Libre II

bordonet seguen que li's donatz per companho, can ditz : *quar per luhn for*; et enayssi entendatz dels autres seguens.

Enpeutatz bordos es, can la pauza d'alcun bordo es d'acordansa am l'autra pauza del bordo seguen oz am la fi d'aquel meteysh bordo o del preceden per esta maniera :

Mant home veg ques als autres defen
So quez apleg fay tot jorn e cossen,
Quaysh prezumen quez acabatz homs sia
Celan sos crims amb aytal maestria;
Lag pot estar donx a cel que blasmar
Vol so don hom lo pot ocayzonar,
Quar finhs appar qui repren am so vol
E col.

Pauzar aytals bordos enpeutatz en novas rimadas non es vicis, mas en cobblas pot esser vicis de rim' faysshuc si donx no's fazia scienmen, e per dreyt compas.

Encaras, segon la opinio d'alcus, pot esser enpeutatz, pauzat que no vengua en pauza de bordo principal, segon que ayssi vezet podetz :

Et hondratz fort per sa riqueza
E si'l falh es fatz appellatz,
Per quant ques haja gran nobleza
Preza de pretz o de linhatge,

[Fº 92 vº] laqual opinio reproam.

Biocatz es aquel bordos qu'om pauza en la fi d'alqun autre bordo, sos assaber apropi lo complimen del prin-

Las leys d'amors. Libre II

94

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

cipal bordo, segon qu'om pot vezer lassus can ditz *el do*, et en autre loc *e col*.

Bordos biocatz pren so nom de *bioc*. E pot esser d'una sillaba o de doas o de tres o de quatre, si donx le principals compas non era de quatre sillabas¹, quar adonx le biocz deu esser menors de quatre.

Biocz de quatre sillabas requier que'l compas principal de cascu bordo sia majors de .vi. sillabas.

Li bordo biocat no devon passar la meytat dels bordos principals.

Bordos biocatz en respieg de son par biocat o de l'acordansa que soen ha amb alcus bordos verays principals pot esser digz principals; et en so que no es entiers de sillabas es non principals.

De las pauzas². Rubrica.

Pauza es ponhs suspensius o plas o finals. Et aytals pauza, quals que sia quant à la sentensa, pot estar en cascun loc del bordo, sol que greu separacio en la fi del verset no haja coma *quar*, *per que*, *can*, et ayssi de lors semblans. Pero aytal separacio sufertam per cauza de necessitat, coma de mot trencat, sillabicat, equivoc, accentual, utrissonan, retrogradat, o autra manifesta necessitat.

Enpero la fis de cobla requier pauza plana o final.

Pauza pot esser cossiderada en tant que es preza per una alenada; e d'aquesta entendem ayssi tractar principalmén.

1. Ms. *silbas*.

2. G. A., I, 130-136.

Las leys d'amors. Libre II

Suspensiva pauza es aquela qu'om fay en lo mieg d'un bordo per far alcuna alenada.

Plana es aquela qu'om fay en la fi d'un bordo per far plus pleniera alenada.

Finals es cela que es en fi de cobla.

Li bordo de quatre, de .vi. e de .viii. sillabas son indiferen, quar en aytal pot hom far pauza qui's vol. Si tug aytal bordo no son continuat de pauzas, non es vicens, qui donc no fazia scienmen e per cert compas per haver plus bela cazensa.

Bordos de .v. sillabas ni de .vii. non ha mestiers de pauza suspensiva. Bordos de .ix. sillabas non ha bela cazensa, per que no li cal pauza. Enpero, en cas qu'om lo volria pauzar, coveniria qu'om fes pauza amb acor — [Fº 93 rº] dansa en la quarta o en la quinta.

Bordos de .x. sillabas vol pauza en la quarta, de .xi. en la quinta, de .xii. en la seyzena.

Pero en totz los bordos principals, de quantas que sillabas sian, can procezisho per acordansas multiplicativas, pot hom far pauza aqui on cay aytals rims multiplicatius.

Pauza plana pot estar en la fi de cascun bordo o de cobla, en cant qu'es preza per plana alenada. E d'ayssso no cal dar yshemple, quar casqus sab qu'es fis de bordo o de cobla.

En autra maniera pot esser entenduda cant a la sentensa, so es cant hom ha pauzada alcuna razo que assatz ha bon entendemen e complit, jaciayssو qu'om y pogues mays ajustar, segon qu'om pot ayssi vezet,

Hajas mal, hajas be,
Am los tieus te capte.

Las leys d'amors. Libre II

96

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Aquesta sentensa es assatz complida, jaciayssò qu'om
y pueca ajustar aquestas paraulas :

E ja noy falhiras.

Pauza finals preza per alenada se fay en la fi de
cascuna cobla; mas, preza segon sentensa, pot esser
plana o finals. Quar cobbla deu haver perfiecha sen-
tensa; e tenem la per complida e perfiecha per pauza
plana o final.

En novas rimadas es pauza finals on que la sentensa
sia perfiecha. Yshamens pauza suspensiva se pot far
en sentensa. Pero d'aquestas pauzas segon sentensa
devem tractar enjos pus pleniaramen, can tractem de
coma, colum, e peryodus.

En quals locz dels bordos deu hom gardar accen¹. Rubrica.

Accen deu hom gardar en la fi dels bordos, de quan-
tas que sillabas sian, quar si la us bordos fenis en
accen agut, l'altres qu'es sos parios deu yshamen fenir
en agut, o si fenish en greu, aquo meteysh.

En bordos de quatre, de .v., de .vi. ni de .vii. sillabas
hom no garda accen, sino en la fi. Enpero can
bordos de .iii. sillabas de .vi. o de .viii. han pauza,
adonx aqui on es la pauza garda hom accen, so es
agut. E can bordos de .viii. sillabas² no recep pauza,
deu hom pauzar en la teresa sillaba accen agut, o greu

1. G. A., I, 136-138.

2. Ms. *sillas*; en note, main du xvii^e s., lisez *sillabas*.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

97

solamen, quar en aquel loc accens lonx .j. petit mal sona, coma :

Si mezura vols en tot cas,
Ja de leu no vendras al bas.

Can ditz *si mezura*, aquel ha accen lonc en la terza sillaba, so es a [Fº 93 vº] saber en aquel .zu., per que sona mal. E pot hom adobar aquestz bordos per esta maniera :

Mezura vuelhas en tot cas
E de leu no venras al bas.

Enpero d'aquest accen gardar en bordo de .viii. sillabas, can no recep pauza suspensiva, son exceptadas novas rimadas, majormen can son longas, jassiyasso que plus neta sia l'obra qui gardar o pot.

Las pauzas suspensivas dels bordos de .ix. sillabas, de .x. et de .xii., devon termenar en accen agut. Estiers l'accen reputariam per fals e per no covenable.

Compas d'accen lonc et agut deu cascús gardar en las cobblas dels dictatz que de sa natura devon haver so, e majormen en coblas singulares, capcaudadas o capcoadadas, retrogradadas o doblas, e enayssi de lors semblans.

Dictat que no garda en sas cobblas compas d'accen lonc et agut no pot haver perfieg so ni covenable. E si tant es qu'om dè fag li enpauze so, en aquel loc on es la us accens per l'autre, no cay ni passa bel le sos, ans rena per alcuna dezacordansa.

Escuzatios d'accen es preza algunas vetz segon que devem tractar enjos en una figura appellada *exthazis*.

Las leys d'amors. Libre II

Diffinicios de Rim¹. Rubrica.

Rims es certz nombres de sillabas,
Si d'autre bordonet l'acabas,
Am divers oz am plazens so
Engals de sillabas o no,
Am compas de certa sciensa
Pauzat et am bela cazensa.

Pero totas las gens que may
Rim no reputo per veray,
Si donx am son par en la fi
No s'ave, per que nos ayssi,
Quar lor voler aytal vezem,
Rim per acordansa prendem
Motas vetz, per miels dar entendre;
Per que d'ayssso no deu reprendre
Degus aquesta prezen obra,
Quar lors abuzios nos sobra.
Rim pot cascus o *rima* dir,
Si qu'en ayssso non pot falhir.

De las diversas manieras de rim².

Tug li rim o son *estramp* oz *acordan*, *ordinal* o *diccional*.

Rims *estramps* es digz quar no s'accorda am degu dels autres, ni degus dels autres ab tuy en leyal acordansa.

Rims *estramps* ha dos membres, comu e car. Comus es digz, quar las finals sillabas o la majors partz...

1. G. A., I, 140. Cette définition rimée n'existe pas dans l'autre rédaction.

2. Au-dessous *ms*, effacé. G. A., I, 144.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

99

[Lacune de six folios¹. Le texte reprend au f° 100 :]

De l'umil Verges e pura.
Flors humils, tu nos razona
Am lo sieu filh liberal
Que Dieus que ls peccatz perdona
Nos done joy eternal
E dessa vida segura.

A M E N

Las ditas cobblas son capcoadas singulars. Et enayssi
las pot hom far capcoadas dobblas, ternas, quazernas
o de mays, o totas acordans. De dobblas vos donam
yssemple, e per aquestas poyretz haver las ternas e las
autras.

Dobblas son aquestas :

De mon loc parti joyoza,
Cavavalgan sus mon rossi,
Et intre m'en a Tholoza
.I. jorn de may gran mati.
Anc² no fuy descavalgada
Que'm pres marrimens e plors,
Quar la ciutat vi torbada
Per alcus malfazedors
Don fuy lassa cossiroza.
Ay ! he co fuy engoyszoza
Del gran trebalh qu'adonx vi
Per mala gent perilhoza
Negueys qu'eran mon vezi !

1. Cette lacune existait au moment où a été faite la copie moderne ; voici en effet ce que dit le copiste : « N^a qu'il manque six [sept barré] feuillets au livre, scavoir depuis le 94 jusques au 99 inclusivement. »

2. Au bas de la page, main du XVIIe s. ; « au lieu de anc lisez ans. »

Las leys d'amors. Libre II

100

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Ay lassa, co fuy torbada,
Cant vi los nobbles senhors
Ajustar am gran armada
Per encaussar los trachors
Et confondre lor malicia.

Dels rims caudatz¹.

Caudatz es aquel rims cant duy verset almens o trei
al may s'accordo en la fi ses tot meja d'autre bordo principal o biocat de diversa acordansa. E veus yssemples :

Pecz es qui vol trebalh ses pauza
E fols qui no garda sa cauza.

Mal pot los autres capdelar
Qui si meteys no sab gardar.

Bels senhers Dieus, m'arma deffen
En la mort de mal espaven,
Quar per te Paradis aten.

Dels rims continuatz². R^a.

Continuatz es can quatre bordo o mays termeno enayssi per una meteysha maniera.

Mayres de Dieu, sus en la mort
M'aseguratz e'm datz cofort
E menatz me lasus al port
Del cel on ha joy e deport.

1. G. A., I, 168.

2. Ibid., 170.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

101

Dels rims encadenatz¹. R².

Encadenatz es can le primiers bordos am lo tiers, e'l segons am lo quart s'accordo en la fi ses bioc per esta maniera :

Mant home sabon dir : mandatz
Si de nos vos play lunha res ;
E pueys diran, si ls azempratz :
[F° 100 v°] Volontiers, si far o pogues.

Dels rims crozatz³. Rubrica. R².

Crozatz es can le primiers bordos am lo quart e'l segons ab lo ters s'accordo en la fi ses bioc enayssi :

Qui vol ganhar dels autrus faytz e rire
Sos falhimens enans pessar deuria,
Quar tan grans es de cascù la folia
Que si dizetz aytant o mays puesc dire.

Dels rims multiplicatius liqual son dig en autra maniera tonbarel o enpeutat⁴.

Multiplicatius es cant en lo mieg d'u o de motz versetz principals es fayta acordansa.

Inpropriamen son dig aytal rim per alqus tombarel.

1. G. A., I, 170.

2. *Ibid.*, 170.

3. *Ibid.*, 172.

Las leys d'amors. Libre II

102

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Pero enpeutat podon esser dig, quar procezisho per versetz enpeutatz en esta maniera :

A tort han mort a cruzel mort
Mon port conort e mon cofort.

Lo mon veg maladreg e destreg,
Quar apleg franch hom dred per naleg.

Qui vezer e tener vol lo ver de saber
Per never deu haver am plazer bon esper.

Deziros cossiros e ploros yeu seria
Si donx vos dona pros cors joyos no vezia.

Dels rims serpentis¹. Rubrica.

Serpentis es cant es fayta acordansa de sillaba en sillaba d'un bordo ad autre, lequals ha mays de difficultat que de utilitat e fay se enayssi.

Vos, Dieus, clartatz clara
Los mieus gardatz ara.

Dels rims biocatz². Rubrica.

Rims *biocatz* es digz de *bioc*, e per so on que sia biocz o bordos biocatz, aqui es rims biocatz, segon qu'om pot ayssi vezer.

Huey fin' amors no renha pauc ni pro
Si be casqus ditz qu'amo leyalmen
E men;

1. G. A., I, 172.

2. *Ibid.*, 172.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

103

Quar hom que vol per amar gazardo
O plazer va fin' amors soptamen
Fug s'en,
Si que lunh temps amb aytal no's restanca;
E quar non pot trobar voluntat franca
Es ranca.

E men, fug s'en, es ranca son bioc.

Dels rims desguizatz¹.

Desguizatz es cant per autra maniera es pauzatz et ordenatz si no per las manieras dichas. E per so a nom desguizat, quar dels autres se desguiza e's varia per mostrar noela siza. E pauzam vo'n alcus yshemples, quar greus cauza seria e difícils pauzar tot lo desguizamen' qu'om pot far.

[F° 101 rº] Can be'm soy cossiratz,
Veg que la volontatz
Sobra'l sen et aterra,
Quar tant es naut pujatz
Fraus, engans e baratz,
Que bontats n'es a terra;
Be'm par ques aquel erra
Qui'l mal conoysh e'l be
E'l sordeg se rete.
Quar cel ques al voler
Sosmet dreg e dever
Dezampara dece
La drecha per l'esquerra.

1. G. A., I, 174.

Las leys d'amors. Libre II

104

LÀS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

O enayssi :

Mayres de Dieu glorioza,
Verges humils gracioza,
Digna de totas lauzors,
Regina bonazurada,
Vas lo tieu filh avocada
Siatz per nos peccadors.

O enayssi :

Clartatz del mon luminoza,
Fontayna delicioza,
E mana mot saboroza,
Digna de totas lauzors,
Mayres de Dieu et espoza
Verges humils, gracioza,
E de totz bes abondoza
Pregatz per nos peccadors.

O enayssi :

Mayres de Dieu et espoza,
Fontayna delicioza,
E de totz bes abondoza,
Digna de totas lauzors,
Regina del cel honrada,
De joy e gaug coronada,
Vuelhatz esser avocada
De totz fizels peccadors.

De rim espars, en autra maniera dig brut'.

Rims *espars* es cant per acordansa no se dobla en alcuna cobla. Et en ayssi cant alcuna cobla conte alqus

Las leys d'amors. Libre II

bordos acordans et .j. o dos o mays no acordans; aytal verset no acordan son dig espars o brut. E veus ysshemple :

Aycela mon cor dezira
Que tant pot e sap valer
Que'l dezirier e'l voler
De totz naturalmen tira,
Paubre ni ric no sofana,
Tant es liberals e franca
Et am degu no's restanca,
Si de liey non a gran cura.

Li duy verset *paubre ni ric no sofana*, e l'autres *si de liey non a gran cura* non han acordansa entre lor ni am degu dels autres, per que son dig rim espars o brut.

Alqu dizo que li rim que son pauzat en alcuna cobla esparsa, jaciayso que hajan acordansas finals podon esser dig [Fº 104 vº] ishamens espars o brut, pusque la cobla es esparsa. La qual opinio nos no reputam per vertadiera; quar no se sec que si la cobla es esparsa que li rim sian espars, ni pel contrari : quar las razos son diversas. Quar rims espars o brutz ha respieg a las acordansas; quar cove que en alcuna cobla sian alcun verset acordan et .j. o .ij. o mays dezacordan. Et enayssi li no acordan son dig espars o brut, haven respieg als autres acordans; quar si tug eran ses acort, adonx no serian espars ni brut, ans serian estramp. E cobla esparsa ha respieg a l'unitat de si meteysha, quar tostamps vol esser sola, e per so ha nom esparsa, so es a dire que non ha par o pariona. Quar si havia par o pariona, no seria esparsa.

E ges per so no entendem dire que cobla esparsa e

Las leys d'amors. Libre II

106

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

novas rimadas no puecan haver rim espars o brut, si lor compas o requier.

De retrogradacio¹. Rubrica. R.

Retrogradacions es retornamens d'acordansas o de bordos o de dictios, e, qui trop laguiar se vol, de sillabas et de letras : d'acordansas ha respieg a doas cobblas e li altre ad una oz a mens.

De rims retrogradatz per acordansas². Rubrica.

Si co'l solelhs si meteys abandona
Et am temps clar èspan son benefici,
Tot atressi, dona, vostre pretz dona
Valor a cels qu'estan ses mortal vici.
Quar de totz bes etz escrinhs et armaris,
Miralhs e lums, per qu'ieu, dona, m'acori,
En vous³ servir, quar laus havetz notori
E de bos ayps etz verays yshemplaris.

Vergiers d'amors e vertuos sacraris,
Als fis aymans donatz tal ajutori
Que no lor notz tempesta ni cóntraris;
Per qu'ieu de vos amar no'm dezacori,
Quar de vertutz conquistetz la corona,
Don pueys bastitz .j. reyal artifici,

1. G. A., I, 176.

2. Ibid., 176.

3. Sie ms.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

107

Can venc en vos Cel que fe'l sacrifici
Si que'ls peccatz dels penedens perdona.

Per so non es que li dig rim no sian retrogradat¹
per acordansas, si be no son retornat de dreg en
dreg, quar ayssó fa far l'encadenamens e'l crozamens.
E veus yshemple de rims retrogradatz per acordansas
de dreg en dreg e ses biaysh.

Mentre per una ribiera²
Sols anava deportan,
Vi de lonh una [Fº 402 rº] porquiera
.l. tropel de porcz gardan.
Mantenen per una rega
Aniey vas liey d'un guarag;
Et hac son cors fer e lag,
Escur e negre cum pega;
Grossa fo coma tonela
Et hac cascuna mamela
Tan gran que semblet Engleza;
Yeu que la vi malsabeza
Cazec me tota là brassa.
Ela stec coma fadassa
Et yeu dishi'l : « Na Corteza,
Bela res e gent apreza,
Diguatz me si n'etz piuzela. »
En est mieg jos la gonela
Se grata formen e bregua
Lo sieu corceguas mal fag.
Si'l pans no fos del guannag
Paregra'l tota la plega;
Et respondet entertan

1. Ms. retroguadat.

2. G. A., I. 179, texte plus complet, *ibid.*, p. 256.

Las leys d'amors. Libre II

Am boaral votz grociera :
« Hom, per que'm vas ennuian ?
Sec, de par Dieu, ta carriera. »

Dels rims retrogradatz per bordos¹. Rubrica.

*Retrogradatz es per bordos can li bordo ses biaysh se
podo retornar amb aquelas meteyshas acordansas e sen-
tensa que havian² en lo primier ordre enayssi.*

Mayres de Dieu, flors e fons gracioza,
Lassus el cel datz nos joy gracios ;
Per vostr'amor Dieus, le reys glorios,
De vos far volc sa mayre glorioza.
Pres eram tug en greu mort ez amara
Dins los yferns per l'enemic amar ;
Restaurat³ em per lo vostre filh car
Am cruzel mort qu'en sufrik, Verges cara

Retorna los per esta maniera.

Am cruzel mort qu'en sufrik, Verges cara.
Restaurat em per lo vostre filh car ;
Dins los iferns, per l'enemic amar
Pres eram tug en greu mort ez amara ;
Per nostr'amor Dieus, le reys glorios,
De vos far volc sa mayre glorioza ;
Lassus els cels datz nos joy gracios,
Mayres de Dieu, flors e fons gracioza.

1. G. A., I., p. 180.

2. Ms. *havian*, avec le deuxième *i* exponctué.

3. On lit plutôt *restaurar*, mais plus bas on lit bien *restaurat*.

Las leys d'amors. Libre II

Dels rims retrogradatz per dictios,
per sillabas e per letra¹. Rubrica.

Retrogradatz es *per dictios* can cascus bordos singularmen (*sic*) se pot retornar per dictios, remanens aquela meteysha acordanssa e sentensa, oz amb autra acordansa o ses accordansa oz am contraria sentensa oz amb autra, sol que bona sia.

Qui vol far retrogradacio de dictios deu sercar motz aptes a retrogradar. E no [Fº 402 vº] deu separar l'abilitut de son casual, quar tot essems reprezenta .I. mot, ni la preposition, ni'l sobrenom del propri nom.

Alqu pronom son et alcunas conjunctios e prepozitios et interjectios que no's podon ni's devon retrogradar, quar lor natura hy contrasta et soven² la maniera de parlar acostumat. Et ayssò mostram vos per yshemples.

Vengutz es le Senhor d'amon
Salutz grans portar en lo mon :
Los sieus de mal vol restaurar,
Dieus verays³ et homs es ses par ;
Azorem' lui nos tug essems,
Lauzem lo nom de Dieu tostems.

Et veus la retrogradacio d'aquestz amb aquela meteysha sentensa.

1. G. A., I, 180.

2. Ms. souuen, avec le premier *u* exponctué.

3. Ms. Veriays, avec *i* exponctué.

Las leys d'amors. Libre II

110

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

D'amon le Senhor es vengutz
En lo mon portar grans salutz;
Restaurar vol de mal los sieus;
Ses par es homs e verays Dieus;
Essems tug nos tuy azorem,
Tostemps lo nom de Dieu lauzem.

Veus autres yshemples.

La pros vol lauzor no guazanh,
De vos no de mi se complanh.

Veus la retrogradatios d'aquestz dos bordonetz am
contraria sentensa.

Guazanh no lauzor vol la pros,
Complanh se de mi no de vos.

Ayssi meteysh quo's retrogrado tug li dit verset per
orde singularmen del comensamen vas la si, los podetx
retrogradar de la si vas lo comensamen. Et adonx
no tan solamen es retrogradacions de dictios, ans es de
bordos.

Qui laguiar se vol e son temps despendre per sillabas
e per letras pot retrogradar per sillabas, coma *savisa*,
tafata, *papa*, *regire*, *remire*, *retrayre*, *repayre*, *repare*,
regare, *amia*.

Per letras coma *vau*, *sas*, *tol*, *ama*, *ara*, *ala*, *aya*, et
en ayssi de lors semblans. Et aquestas reteno en lor
retrogradatio lor nom e lor significat.

Autras dictios pot hom trobar que en lor retrogra-
datio o per letras o per sillabas mudo lor nom et han
autre significat : per letras, coma *amar*, *amor*, *pec*, *loc*,
tol, *ira*, *lop*, *rim*, *ros*, *ram*, *nom*, *aur*; per sillabas, coma
anguila, *cava*, *braca*.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

III

Encaras en una dictio se pot far retrogradacions de letras e de sillabas, coma *guaya*, *ramier*, *trava*, *cava*.

[Fº 103, rº] En retrogradacio de sillabas o de letras es alcunas vetz us meteysh motz en lo retornamen. Et adonx li rim son dig retrogradat per sillabas o per letras, salvas las dictios. Et alcunas vetz son divers; et adonx son dig rim retrogradat per sillabas o per letras mudadas las dictios.

Aytals retrogradacions de sillabas o de letras aporta mays de dificultat que de utilitat; quar en aytals dictatz trop estreytz hom no pot trobar bona sentensa, ni agradabbla, quar retrogradacions en romans es trop plus greu quez en lati.

Dels rims reforsatz¹.

Reforsatz est can. II o III bordos o mays contenens en lo mieg alcus acortz de versetz enpeutatz hom multiplica en major nombre de bordos o merma, mudan lo primier compas per creyshemen o per mermamen per esta maniera.

Lo mon veg cazut fort en greu port e destreg,
Quar a pleg vol descort e far tort contra dreg
 Per naleg.

Lo mon veg cazug fort en greu port
E destreg, quar a pleg, vol descort
E far tort contra dreg per naleg.

Lo mon veg cazut fort
En greu port et destreg,
Quar a pleg vol descort

¹. G. A., I, 184.

Las leys d'amors. Libre II

112

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

E far tort contra dred
Per naleg.

Ayssi meteysh quo son multiplicat procezen del comensamen vas la fi se podon mermar procezen d'ayssi vas le comensamen.

Dels rims dictinals¹.

Li rim *dictional* prendo lor nom de dictio, quar han respieg ad una o motas dictios. Et aquest rims ha motas e diversas manieras de rims jos si, so's assaber rim *derivatiu*, en autra maniera dig *maridat*, o *entretrag*, e rim *equivoc*, *accentual*, *ultrisonan*, *trencat*, e *silabical*.

Del rims derivatius².

Derivatius es can le motz finals del bordo se pren e's dishen d'un autre mot final per creyshemen. Et ayssó se pot far per diversas manieras; e veus yshenples de la primiera maniera.

Joves ni vielhs, si cossires [Fº 103 vº] la mort,
(Mas la paors d'aquela sembla morta)
No volgra tant cobezjar lo port
De vanetat, que te clauza la porta
De Paradis, ans fugira barat
Que finalmen cel que l'acuelh barata;
E fera³ be de so que Dieus l'a dat,
Quar de sa fi degus no sap la data.

1. G. A., I, 184.

2. *Ibid.*

3. On pourrait lire aussi *sera*; mais il semble que la lecture *jera* soit plus sûre.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

113

Veus autre ishemple.

En vos hai mes, pros dona, mon atur,
Tan que mon cor en autra no s'atura ;
Per qu'ieu vos prec vas mi no siatz dura,
Quar en amar no m'atrobaretz dur ;
Quar seguit m'a formen et a gran pas
Vostra beutatz que totas otras passa
Tro que del tot m'a fayt cazer al las
De vostr' amor que'm te pres e m'enlassa.

Ayssi havetz *atur*, *atura* et enayssi *atura* ven de *atur* per creyshemen de *a*; apres havetz *dura* e *dur* et enayssi *dur* ve de *dura* per mermamen de *a*; apres havetz *pas* e *passa* et enayssi *passa* ve de *pas* per creyshemen d'esta sillaba *sa*, et enayssi entendatz dels autres. Veus yshemple de la segonda maniera.

Mayres de Dieu, prequa to filh humil
Que'm vuelha dar, si'l platz, humilitat
Per miels tener lo dreyt sentier util
Que mena'l bos al port d'utilitat.

Li rim sobredig *derivatiu* de la primiera e d'esta segonda maniera significo quays una cauza; quar autres rims havem *derivatius significans* diversas causas, coma *quaysh*, *quaysha*; *fron*, *fronda*; *ros*, *plenissonan*, *rossa*; *mar*, *Maria*; *ver*, *verdeja*; *mur*, *murmura*; e mesclar aquestz am los autres, si donx no's fazia per compas, vicos es. Adjectios aytais rims no red vicios, coma *port*, *aporta*; *long*, *alonga*; *bras*, *abrassa*; *foc*, *afoga*; *mers*, *esmersa*; *jorc*, *enjonca*; *luenh*, *aluenha*; et enayssi de tropz autres.

Compozitios red vicios aytais rims, coma *las*, *des-*

Las leys d'amors. Libre II

114

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

lassa ; glas, desglassa ; plom, desplomba ; ram, desrama ; enrama seria ben dig, quar aqui es adjectios, mas en *desrama* es compozitios que fa vici, si donx no's fazia scienmen e per dreg compas ; e veus la terса maniera.

Alcunas vets se fan rim [Fº 104 rº] derivatiu per autra maniera de vocables, coma *pregans, prega ; alegrans, alegra ; amans, ama ; cantans, canta ; rizens, ri* ; *vezens, ve* ; *legens, lieg* ; *regens, reg* ; *càpdels, capdela¹* ; *ramels, ramela* ; *martels, martela* ; *arest, aresta* ; et amb aytals yshamen se podon mesclar compost per adjectio, quar significo quays una cauza, coma *trobayres, atroba* ; *ordenayres, adordena* ; *profichans, aproficha* ; *vedans, deveda* ; *mostrans, demostra*.

Rims derivatius de la primiera maniera² mesclatz am los autres de la segonda o d'esta terса maniera, ni rims derivatius significans diversas cauzas ni compostz significans cauzas contrarias mesclatz amb aquels que significo quays una cauza no prendem, sidonx no's fazia scienmen e per dreg compas coma : *conoyshens, desconoyshensa* ; *ama, dezama* ; *fassa, desfassa* ; *acorda, dezacorda*.

La premiera maniera, segon la opinio d'alqus, pot esser dicha derivativa, la segonda maridada, la terса entretracha. Enpero en quelque maniera aytal rim sian nomnat, tug podon esser dig derivatiu, quar enayssi cum le riu deshen de la font, enayssi la us d'aquel deshen de l'autre per creyshemen o per mermamen.

1. Ecrit d'abord *cadels, cadelas*.

2. Maniera répété et exponctué.

Las leys d'amors. Libre II

Dels rims equivocz¹. Rubrica.

Equivocz es un meteys motz
Engals e d'accens et de votz
Que divers significatz pauza,
Segon que par en esta pauza.
Trenta sols et plus me costa
Le rompemens de ma costa
Que l'autre jorn prezi costa
La forest qu'es en la costa.

Rim *equivoc contrafag* son aycel que no son veray
equivoc e quar en diversas manieras se podon contra-
far, per so vos dam ayssi divers yshemples.

Hom que labor de re mena
M'apar fols [e]² no remena
Lo blat que leumen semena,
Quar amb aquel gen se mena.
Guardem nostras lotjas qu'oms
Dins non intre si no's coms.

Tres planetas veg e l'una
Quaysh resplan ayssi cum luna
E l'autra fa senhal d'aura³;
La terса per semblan daura

1. G. A., I, 188.

2. *E* est dans la copie, mais non dans le ms. où il a disparu par suite du rognage. Une main récente (xvn^e s. environ) a ajouté *si*; elle a ajouté aussi un *a* à *remena*.

3. Le vers suivant ayant été oublié a été ajouté en marge, mais il a été rogné par le couteau du relieur. On lit *la terса semblar daura*; devant *semblar* une main récente a ajouté *per*. Nous rétablissons le texte d'après l'édition Gatien-Arnoult, I, 192. Plus bas notre ms. donne *totz l'ayre*.

Las leys d'amors. Libre II

116

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Et ellumina tot l'ayre,
Per qu'es desplazens a layre.

Qui Rhethorica demostra
Ses bo mot pauc val la mostra,
[Fº 104 vº] Per que cel fa bona troba
Qui bos motz e bels atroba.

Tug li rim propdanamen pauzat son equivoc contrafag. E li seguen son tan divers que no son ni veray equivoc ni contrafach. Quar alcu d'aquels son de motz accentuals entiers o trencatz o utrisonans, liqual, en la maniera que son pauzat, no fan bon'acordansa; et alqu de motz tornatz, per que son vicios, segon que par en aquestz yshemples.

Las donas qu'ieu say tres so
Que mentre lor cap tresso
Lassus naut pres d'un canto.
Per q'om las auja canto.

Qui no m'agues gitat fora,
Mos afars deliures fora;
Pero cascus pauc me preza,
Quar yeu soy de pauca preza.

Ades hay paor de mal
Quar lonc temps hay suffert mal.
Sol qu'ieu en Paradis fos,
Quis volgues avesques fos.

A l'ombra, dejos tres aybres,
Mos cavals se levec d'aybres;
E'l garsos, entre dos aybres,
Denan, cum fols, estet d'aybres.

Adonx tal colp d'una costa
De caul li diey sus la costa
Que de l'arc rompec la costa.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

117

La cara veg que flameja
D'irà cum fox can flameja;
Quar ades can fuy al cap
Del pon hom me dec sul cap;
Pueys a l'ostal de la cara
Urtiey quez a bela cara.

Li mot apocopat coma *sal*, fan bona equivocacio.
Aspiracions coma *hora ora, han et an* no tol equivocacio.
Ayta pauc diversitat de letras mas que hajan .i.
meteys so, coma *cap e gab, quar e car*.

Dels rims accentuals¹.

Accentual son can, mudat l'accen, se muda le significatz de la dictio, remanens aquelas meteyshas letras qu'eran denan que l'accens se mudes per esta guiza.

La rictat no pretz j. boto
D'aycels qu'am frau lor aver boto,
Don creysho may que li broto
No fan en may can li fuelh broto.

Aquest rim accentual son dig unisonan a differensa d'alqus autres accentuals liqual son dig dissonan, coma *aura, aura, capela, capela*.

Dels rims utrissonans². R.

Utrisonans es can le sos de la vocal se muda de plenissonan en semissonan o pel con [F° 105 r°] trari, e per consequen le significatz per esta maniera :

1. G. A., I, 196.

2. *Ibid.*

Las leys d'amors. Libre II

118

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Sias tempratz e gent apres,
Si fas de compas et de pes,
Tas obras remanran en pes,

Dels rims trencatz¹.

Rims trencatz e sillabicats pot hom haver per los yshemples lassus pauzatz, cam² tractem del[s] motz trencatz e sillabicatz, e per los yshemples que son en jos de cobla trencada e sillabicada.

Vist avetz de rims et veus de novas rimadas.

De novas rimadas. R³.

Tres manieras principals havem de novas rimadas : *annexas*, *parionas*, *comunas*. *Annexas* can las razos, materias o themas terinéno en nombre non par de bordos, segon que appar per los yshemples pauzatz lassus de quatre, de .v. e de .viii. sillabas.

Parionas can las razos, materias o themas fenisho en paritat de bordos parios per acordanssas. Et ayssso appar per los yshemples lasus pauzatz dels bordos de .vi. de .vii. e de .xi. sillabas.

Comunas cant en partida son annexas et en partida parionas e d'aquesta maniera uzec Nat de Mons. *Comunas* devon esser nommadas jaciayssso que la major partz sia annexa,

Annexas prendo acabamen en nombre par o non par

1. G. A., I, 196.

2. Sic ms.

3. G. A., I, 138.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

119

de bordos; e'l derriars versetz pot esser byocatz o no.

Parionas o comunas volon acabamen per nombre par de versetz; e'l derriars bordonetz pot esser byocatz o no.

Novas rimadas parionas, can procezisho en alcus locz am byocz, podon termenar en dos bordos d'un acort, la .j. entier, e l'autre biocat; oz en dos entiers d'un acort e'l ters byocat d'aquel meteys acort. Et enayssi son trey rim al mays acordan am lo byoc, jaciayss que'l principals compas procezisca de .ii. en dos bordos d'un acort, o per autra maniera.

Novas rimadas annexas procezens en alcus locz am byocz podon termenar en dos bordos d'un acort, la .j. entier et l'autre biocat, oz en dos entiers d'un acort e'l ters bi [F° 105 v°] ocat d'aquel meteys acort. Et per so quar son annexas, le seguens bordos pot esser d'aquel meteys acort. Et enayssi son quatre bordonet d'un acort, cant que le compas principals procezisca per autra maniera. En aytals novas rimadas pot hom pauzar .j. byoc solamen, mas que'l seguens versetz de l'annexamens li responda per acordansa.

Principals dizem, quar enayssi quo hom pot far una cobbla crozada continuada o¹ encadenada o per autra maniera, ayssi meteys pot hom far novas rimadas qui's vol.

La quarta maniera pot esser dicha desguizada, cant no sec la regla de las otras dessus ditas, coma quan laüs bordos es de .viii. sillabas e'l seguens de quatre, o laüs de .vi. e'l seguens de .v. o pel contrari, o per autra maniera solamen ques haja bela cazensa.

1. Ms. on..

Las leys d'amors. Libre II

120

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Non es vicis pauzar en novas rimadas quatre, vi o mays bordos termenans en accen greu solamen o en accen agut ad una ma (*sic*) canque de pueys ayssó no's continue. En autres dictatz que deguesson haver so seria vicis.

En novas rimadas no deu hom retornar las acordansas finals¹ e mens ades mot tornat, si donx .xx. bordo de diversas acordansas finals no eran en lo miey, ni .i. meteys bordo, si cent bordo no eran en lo mieg.

Pauza, tornada ni mot pezan regularmen no reputam a vici en novas rimadas ni rim fayshuc.

Qui no continua lo compas dels bordos primieramen pres cant a sillabas e a rims vicis es, coma qui comensa dictat de novas rimadas per bordos caudatz o de .viii. sillabas e pueysh procezish per bordos² crozats o encadenat[z] o de .vi. sillabas, si donx ayssó no fazia scienmen per compas de .i., dos o de mays capitols d'unas meteyshas novas rimadas.

Rims tornats, bordos e mots tornats, variamens de compas, de sillabas e de rims en novas rimadas son escuzat en cas de necessitat coma [Fº 106 rº] per entrepozicio d'alqun dictat per cauza d'ishemple o per autra maniera aqui pauzat.

De cobbla. R³.

Cobbla vol dir ajustamen,
Quar al mens viii bastos compren

1. Hom retornar las acordadas (*sic*) exponctué.

2. Ms. bodos, avec r récente.

3. G. A., I, 198.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

121

Et al mays XII, si'l bordo
D'ueg o de mens sillabas so ;
E soen am v versetz passa
Et al plus naut XVI n'abrassa,
Si al mens d'ueg sillabas veno,
Coma VII o mens e reteno ;
Liqual essems fan una cauza
Que sen complit e perfieg pauza.
Cobbla de quelque moyzo sia
Soen am si d'autres ne lia,
Liqual son coma bioc mes
De quatre sillabes o tres
O mens; enpero si'l compas
Mays principals fa son amas
De quatre sillabas ses plus,
Adons plus breus sia cascus
Dels autres ajustats a lor.
Li verset biocat menor
No sian tan multiplicat¹

1. Ce schéma est fait à l'encre rouge, sauf les premiers traits correspondants à *cobbla* (6 à gauche, 4 grands et 2 petits; 3 à droite, 2 grands et 1 petit); ceux-ci sont à l'encre noire.

Las leys d'amors. Libre II

122

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Que puecan passar la meytat
De lors principals bordonetz.
Al mens dansa vol tres versetz
En son respos e v al may
E la tornada que l'atray
E soen ab alcuns biocz.
En dansa per los autres locz
Tro v bordos cobbla se merma
Et al may sobre nou se ferma;
E degus d'aquelz no s'avansa
Otra viii sillabas en dansa;
Us solz biocz o quan se dobbla
Ses plus cay miels en fi de cobbla;
Trop atrobam plus breus pagelas
En redondels e viandelas,
Si be d'aquestas no curam
Car cert compas noy atrobam.

Cobbla deu segre son compas, o sia menors, coma de viii sillabas o de mens, o majors, coma de viii sillabas o de mays¹. E si rete paritat o quaysh de cascù, deu segre lo mejancier. Et ayssò entendetz dels bordos principals, quàr otra aquestz pot hom en aytal cobbla pauzar bordos byocatz per la maniera dessus dicha. Compas inèjanciers dona segurtat de trop lorc e trop breu.

Motas cobblas² havem que prendo lor voz dels rims coma de rim crozaf cobbla crozada, de encadenat encadenada, et enayssi dels autres. Una meteysha cobbla, segon diverses respieytz³, ha diverses³ noms, quar una me [F° 106 v°] teysha cobbla pot e-ser crozada, retro-

1. La ligne suivante est expónctuée : *iors coma de x sillabas o de mays*

2. G. A., I, 204.

3. *Respieytz* exponctué.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

123

gradada, esparsa, methaforada et enayssi de las otras proprietatz.

Per i o dos versetz derriars dessemblanz als autres precedens cobbla no perd so nom ; et ayssso sostenem majormen per far bona concluzio, quar si tota una cobbla es retrogradada per dictios o es utrissonans accentuals, serpentina, replicativa, crozada, continuada oz encadenada, et en la si havia un bordo o dos que no seguisso lo forma de la cobbla comensada, ges per so aytals cobbla no perd so nom, ni la reputam per vicioza, jaciayssso que plus bela sia can per una meteysha maniera e forma es continuada, en cas que de sa natura continuar se pueca.

Garde se cascus que la maniera e'l compas del dictat ques haura commensat vuelha continuar ; quar estiers seria vicis. Enpero en tot dictat pot hom la derriera cobbla o la meytat d'aquela o quays variar, retengut lo principal compas.

En dictat no principal pot hom variar la cobbla primera per cauza de respondre e la derriera per cauza de lauzor a maniera de hymne ses variar lo compas.

De las diversas manieras de cobblas¹.

Totas la coblas de lasquals havem conoyshensa o son estrampas, accordans, ordinals, dictionals, parsonieras o sentencials. Et aquestas algunas vetz am los yshemples pauzatz lassus en rims et algunas vez amb autres vos declararam.

1. Cobbla est presque toujours écrit dans les rubriques avec un seul *b*; mais un autre *b* a été ajouté d'une main qui paraît plus récente.

Las leys d'amors. Libre II

124

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

De cobblas estrampas. R¹.

Estrampa es dicha quar las dictios finals non han lunha acordansa. Doas manieras de cobblàs estrampas havem, cara e comuna, ayssi quo havem dos rims estramps car e comu ; e d'aquellos prendo lor nom. E so qu'es dig aqui de rims pot hom ayssi entendre.

Cobbla estrampa cara².

Pres et enclaus estau dedins i celcle
On me destrenh osses, nervis e cambas
Amors e pueys fa m'aysi batre ls polses
Cum' li martel can fero sus l'enclurge (*sic*)
Si qu'ieu³ languisc quo si'm tenia febres ;
Esbaytz soy, vejaire m'es que somi.

[F° 107 deest.]

[F° 108 r°.]

Cobla crotzencadenada. R⁴.

Fraus vol barat, engans l'acaba,
Eveja cor et ha dol gran
Dels autrus faytz e gaug del dan ;
Cobeytatz pren, tol e mescaba ;
Fraus, engans, cobeytatz, enveja

1. G. A., I, 206.

2. *Ibid.*, 208.

3. Ms *qu*, avec signe d'abréviation au-dessus de *q* : lire *q'eu*?

4. G. A., I, 240.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

125

Tant s'espan huey per tot lo mon
Ques hom no fay re que far deja
Quar lors erros (*sic*) tot o cofon.

O enayssi :

Fraus, engans, cobeytatz, enveja
Tant s'espan huey per tot lo mon
Ques hom no fa re que far deja
Quar lors errors tot¹ o cofon.
Fraus vol barat, engans l'acaba,
Eveja corr et ha dol gran
Dels autrus bes e gaug del dan ;
Cobeytatz pren tol e mescaba.

Cobia crotzcaudada. R².

Tant s'espan huey per tot lo mon
Fraus, engans, cobeytatz, eveja,
Ques hom no fa re que far deja,
Car lors errors tot ho³ cofon ;
Fraus vol barat, engans l'acaba,
Cobeytatz pren, tol e mescaba ;
Eveja corr et ha dol gran
Dels autrus bes e gaug del dan.

O enayssi :

Cobeytatz pren, tol e mescaba,
Fraus vol barat, engans l'acaba,
Eveja corr et ha dol gran
Dels autrus bes e gaug del dan.

1. S ajoutée après coup, et d'une écriture plus récente.

2. G. A., I, 242.

3. H ajoutée d'une main postérieure.

Las leys d'amors. Libre II

126

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Tant s'espan huey per tot lo mon
Fraus, engans, cobeytatz, eveja
Ques hom no fa re que far deja
Quar lors errors¹ tot o cofon.

O enayssi :

Eveja corr et ha dol gran
Dels autrus bes e gaug del dan ;
Tant s'espan huey per tot lo mon
Fraus, engans, cobeytatz, eveja,
Ques hom no fa re que far deja
Quar lors errors tot ho² cofon ;
Cobeytatz pren, tol e mescaba,
Fraus vol barat, engans l'acaba.

O enayssi :

Qui so que ditz als autres et essenha
No vol mostrar pes veray yshenplari
Ans mays que may tot jorn fa lo contrari
Al potz d'ifern s'arma³ crezi qu'enpenha ;
Quar el meteys se dampna per sa votz;
Sembla senhal de cami fayt en crotz
Quez als doptos dona leyal ensenha
E no va lay on mostra ques hom tenha,
O quo'l cedas, que mentre qu'un pauc sona,
Rete lo bren e la farina dona.

Cobbla cadenacaudada. R⁴.

[F° 408 v°] Fraus, engans, cobeytatz, eveja
Tant s'espan huey per tot lo mon

1. Ms. *erros*.

2. *H* ajoutée d'une main postérieure.

3. Ms. *Sama*; *r* écrit au-dessus.

4. G. A., I, 244.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

127

Ques hom no fa re fi¹ far deja
Quar lors errors tot ho cofon ;
Fraus vol barat, engans l'acaba,
Cobeytatz pren, tol e mescaba,
Eveja corr et ha dol gran
Dels autrus bes e gaug del dan.

O enayssi :

Fraus vol barat, engans l'acaba,
Cobeytat[z] pren, tol e mescaba,
Eveja corr et ha dol gran
Dels autrus bes e gaug del dan ;
Fraus, engans, cobeytatz, eveja
Tant s'/span huey per tot lo mon.
Ques hom no fa re que far deja,
Que lors errors tot ho cofo[n].

O enayssi :

Eveja corr et ha dol gran
Dels autrus bes e gaug del dan ;
Fraus, engans, cobeytatz, eveja
Tant s'/span huey per tot le mon
Ques hom no fa re que far deja,
Quar lors errors tot ho cofon.
Fraus vol barat, engans l'acaba,
Cobeytatz pren, tol e mescaba.

Cobbla multiplicativa. Rubrica².

Mon cor se mor,
Quar per lunh for

1. Sic ms. Il faut *que*; cf. la *cobbla* suivante.

2. G. A., 1, 246.

Las leys d'amors. Libre II

128

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Mudar ni star
No puesc de far
Forfaytz et faytz
Contra Dieu laytz,
Auzen, vezen
E cossenten
Trop mals corals
Ayssi cum fals;
Per que dece
Prec Dieu que'm fe
Qu'en do perdo
Com' al layro
El do.

O enayssi :

Bos sabers me part ab un dart
D'un regart que'm fe l'autrier
Tant que no's depart de la part
Vas on art Amors e fier.
Ay, cors gracios,
Lunh' autra ses vos
No m'es agradiva.

Cobbla biocada. R¹.

Biocada es aquela cobbla que conte .I. o dos bordos biocatz o mays. Et aytais biocs deu hoin pauzar de dos en dos bordos principals, o de tres en tres o mays, o en autra maniera, sol que no passe la meytat dels bordos principals; quar donar continuamen a cascun bordo

1. G. A., I, 248.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

129

principal .I. bioc no suffertam, quar non ha bela ca-
zensa.

Biocada pren nom de rim biocat, per que abaste so
qu'en havem aqui dig e mostrat per yshemple.

Cobbla replicativa. R¹.

Replicativa pren nom de replicatio, de laqual devem
tractar enjos; e dam vos per yshemple esta seguen
cobbla que fe Nat de Mons.

Reys rix romieus mas man milhors
[Fº 109 rº] Faytz far de dous cor Dieu aman,
So sen savi salva viran
Per pus perprendre pretz alhors;
Don Dieus deu dar do de dous dezirier
Tant quar conoysh q'el cre² canque conquerier,
Gardan de dan per planhas e per portz
Que ferm coferm lo bon cor³ bos cofortz⁴.

Cobbla refrancha. R⁴.

Refrancha sec la maniera e la forma d'una figura
apelada *paronomazia*, so es can doas o motas dictios
semblans o quaysh semblans en lo comensamen o en
la fi son pauzadas, ostada o ajustada una o motas letras,
o una sillaba et am diverses significatz per esta ma-
niera.

1. G. A., I, 248.

2. Ms. *qlcre*, avec abréviation de *e* au-dessus de *q*.

3. Cette strophe ne se trouve pas dans les poésies conservées
de N'Ath de Mons; cf. l'édition Bernhardt, p. xii.

4. G. A., I, 250.

Las leys d'amors. Libre II

130

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Corta yest, cortz, cor¹ de tota cortezia,
Quar de cortes descortes fas tot dia,
Menten, meten, prenden am desmezura
Perden, penden, soen ses forfachura,
Donan tal dan, dampnan et absolven,
En tan que's fan paubres li ric manen;
A son gran greug de si meteysh se pleja
Qui longamen, cortz, vostre cors corteja.

Cobia serpentina. R².

Vos Dieus, clartat³ clara,
Los mieus⁴ gardatz ara
Del mal yrisso
Pel qual li fisso
De mort van avan
Que fort gran afan
E mal e dezayre
Nos fan tot jorn trayre.

Cobia desguizada. R⁵.

Desguizada es quar̄ no te la maniera ni la forma de las cobblas dichas o que son a dir. E pren so nom de *desguizamen*, quar hom la pot desguizar en aytantas

1. *Cor* devrait être exponctué. Une note marginale du XVIIe-XVIIIe s., dit : « *Cor* n'est pas à l'autre registre, ce qui fait ici le vers faux, ayant un pied de plus que le correspondant. »

2. G. A., I, 250.

3. Au bas de la page, main du XVIIe-XVIIIe s. : « *clartatz* comme à l'autre vol. »

4. Ms. *miens*.

5. G. A., I, 250.

Las leys d'amors. Libre II

manieras cum se vol, sol que no yesca del compas que deu haver segon sa natura. Aquest desguizamen se fay en motas e diversas manieras, quar alcunas vetz la meytatz del[z] bordos d'una cobbla seran de .viii. sillabas e l'autra meytatz de .x., segon qu'om pot vezer en la dicha cobbla que comensa : *Reys rix romieus*, o que alqu bordo seran de .v. sillabas, et alqu de .vi., coma *Flors de Paradis*¹. Et enayssi de .iii. sillabas entro .xii.

Per autra maniera se pot desguizar que'l primiers bordos o'l segons se acordara am lo derrier oz am lo denan derrier et enayssi dels autres. Encaras se pot enayssi desguizar que alcun bordo d'una cobbla seran [F° 409 v°] multiplicatiu o refranch, trencat o serpentí, derivatiu o replicatiu, accentual o equivoc, utrissonan brut o dissolut et alqu no.

Yshamens se pot desguizar per esta maniera que en una partida la cobbla sera methaforada o gradativa, tensionada, capfinida o derivativa, et en partida no; et enayssi de las otras manieras. Aquesta cobbla participa motas vetz am cobblas estrampas, acordans, ordinals, diccionals, parsonieras o sententials.

En tropas autres manieras se pot desguizar : lasquals recitar e de totas dar ysemple seria dificils cauza. E veus una maniera de cobbla desguizada.

Can be'm soy cociratz,
Vey que la volontatz
Sobra'l cen et aterra;
Quar tant es naut pujatz
Engans, fraus e baratz,

1. Bartsch, *Denkmaeler*, p. 63.

Las leys d'amors. Libre II

132

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Que bontatz n'es a terra.
Be'm par ques aquel erra
Que'l mal conoysh e'l be
E'l sordeg se rete;
E qui dreg e dever
Sosmet a son voler
Dezampara dece
La drecha per l'esquerra.

O enayssi :

Qui'ls autrus faytz trop emquier e maneja
E mays auzir lo mal quel ne dezira,
Rizen, ganhan,
Trufan del dan,
Estripotan,
Lo cap menan,
Los bes relan,
Filhs de Satan.
Razitz de mal, cor enicz ples d'enveja
Pot esser ditz qui tot ayssò cossira
E dira.

De cobla esparsa. R¹.

Esparsa es dicha quar es ses par, so es que no ha pariona; e no dupta rim fayshuc, sino vas la fi, cant hom li dona tornada. E pot esser d'una bona razo notabla o de motas. Veus yshemple.

Lo sen del nom, plassa, vous ha mudat²,
Antifrazis, per contrarietat;

1. G. A., I, 252.

2. « A l'autre volume on lit *vos ha mudat* et non *vous ha mudat*. Les vers y sont ainsi que je les numérote ici, où ils sont coupés. » Note du bas de la page de la copie du xviie siècle.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

133

Loqual tot jorn cujatz cubrir e fenher,
Disen : « dessay venretz sezer, bels senher » ;
Pueys retrazen blasmes, trufas e dans,
Pot hom vezet si'l vostre pretz¹ es grans;
Quar al partir vos faytz la boca rire
E'l cor languir de mal saber e frire ;
E quar non etz plassa de plazer certa,
Appar que'l noms vostre be no·us reverta.

Cobbla esparsa pot haver tornada, segon la maniera
dels autres dictatz. E veus yshemples :

Mant home vey am paubriera
Mays valer, que l² dezencuza,
Qu'am rictat, que la maniera
D'avol ric tostems acuza.
Pauc val q'i's manens e coutz
E a bos faytz no·s prezenta ;
Mans homs val mays am .v. soutz
Que tals qu'en ha .xx. o trenta.

Tornada.

Sostraytz non sera ni toutz
Le joy qu'esper de la genta,
Quar a liey mos cors s'es vontz,
Qu'es flors humils ben olenta.

O enayssi :

Manta gen vey a son profieg tardiva
E scienmen al seu damnatge presta
Per .i. petit de plazer que l'aresta
E per esper que mot longamen viva;

1. G. A. *platz*.

2. Ms. *ql*, avec signe d'abréviation au-dessus de *q* : *qel?*

Las leys d'amors. Libre II

134

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

E pueys can vol ishir de sa folia
No pot, quar us acostumatz l'empacha
O non poders; e quar hom mal s'engacha,
Es dig soen : « qui no fa quan poyria
Can far o vol s'endeve que's fadia. »

Tornada.

Vos, flors humils, quar per far bona pacha
De vos am Dieu mayres de tuy etz facha.

Cobbla retrogradada. [R^a.]¹

Retrogradada pren so nom de rim retrogradat. Et enayssi quo havem rims retrogradatz per acordansas, per bordos, per dictios, per sillabas e per létras, ayssi meteys coblas; e quar d'aquestas retrogradacions hávem lassus assatz parlat e pauzatz motz yshemples, per so abaste so que aqui es estat dig.
del dictayre; e segon ayssso hom pot far cobblas ternas,

De cobbla dobla. Rubrica².

Dobbla es dicha aquela cobbla ques ha respieg ad un'autra sa par e del tot semblan en compas de bordos e d'accordansas. Et ayssi meteys quo las dobbles son pauzadas de doas en doas³, ayssi meteysh las pot hom pauzar de tres en tres o de mays, segon la voluntat

1. G. A., I, 256 : la première rédaction n'a qu'un exemple en vers, plus la *porquiera*.

2. G. A., I, 264.

3. Ms. dos, dos, avec a suscrit.

Las leys d'amors. Libre II

quazernas, quintas. E ges per so lor nom no perdo,
cant que la derrera cobbla sia¹ bruta, quar la tornada
en partida li respon e li fa companhia; e veus yshem-
ple de cobblas dobblas; e per aquest hom se poyra
enformar de las ternas e de las otras.

Al primier gaug, Verges del Cel²,
Vos trames Dieus Sant Gabriel
E dish : « Ave, gracia plena. »
Le Sans Esperitz qu'ellumena,
— Mentre merce dessay a totz envia,
Per nos pregatz, doussa Verges Maria ; —
[F° 110 v^e] En te venra, pueys en vos fo
Dieus a l'humil vostra razo.

Al segon .i. dos chan noel
Li angel e li pastorel
Cantero, can de vos ses pena
Nasc Dieus e remazetz vergena;
Jhezu nostra Salvatio
Effantetz ses corrupcio.

Al ters li trey rey d'Orien
Viro l'estela resplanden
Am gaug et am joya complida;
A l'hostal on Dieus es lor guida
Aur et eces offron ades
E mirra, baizan los sieus pes.

Al quart en gran alegramen
Tornero vostre marrimen,

1. Ms. *scia*.

2. G. A., p. 264. Le premier couplet ne comprend pas les deux vers de dix syllabes qui paraissent un refrain et qui devraient être placés à la fin du couplet. Le second couplet est assez différent dans les deux rédactions.

Las leys d'amors. Libre II

136

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Can Dieus, la Passio finida,
Ressuscitet de mort a vida;
Als sieus apparec enapres
Per que lor dol en gaug tornes.

Al sinque son li joy cregut,
Can Dieus per la sua vertut
Vas lo cel pres sa drecha via,
Prezen la sua companhia;
Dessay vos fe Dieus remaner,
Dona, per la fe sostener.

Al seyez foron perceubut
L'Apostol et an receubut
Lo Sant Esperit per qu'estia
Casqus segurs e mays fermis sia;
Adonx lor dec plenier saber
E saubro de la fe lo ver.

Al sete vostre gaug dobbletz,
Can sus en la cort vo'n pujetz
De Paradis, on fos honrada
Per vostre filh e coronada;
Adonx auzitz los noels chans
Dels angels e de totz los Sans.

Verges glorioza, valetz
A cels per losquals mayres etz
Del filh de Dieu pura sagrada
E de cel regina clamada,
Si que lor siatz ajudans
En los perilhs d'aquest mon grans.

Flors humils e bonazurada,
Faytz, dona, vostres reclamans
D'aquestz .vii. gaugz participans.

Las leys d'amors. Libre II

Coblas unissonans¹.

Unissonans es dicha en respieg de las autras cobblas d'u meteys dictat, per so quar totas son d'u semblan amb aquela en compas de bordos e d'acordansas, segon que par en aquesta cансo.

Ayssi cum cel qu'es de cauzir doptos,
Soy ysharrats, Dona pros avinens,
Quar trop saber volria si per vos
Soy ges amatz, pus qu'ieu's am coralmens;
Quar fis aymans en gran plazer se banha
Cum cel que sen .i. delicios banh
Can de sidons joy recep e gazanh
[F°411 r°] E ses biays ha s'amor e gazanha.

E quar no say vostr'amor, Dona pros,
Arguish me tot jorn mos pessamens,
Qu'en vos amar estatz soy trop cochos,
Si donx no·us es la mi'amors plazens
E que del tot pus que·m paretz estranha²
Fassa mon cor de vostr'amor estranh;
Quar de mon aur qui fay tornar estanh
Payrar se deu qui son argen li stanh.

Mas le volers qui ponh totas sazos
En ben amar destru mos argumens
E bos espers qui te mot deziros
E.m da plazer, me dictan yshamens
Ques yeu del tot en amar vos m'afranha,
Si be vas mi vostr'amors no sofranh,

1. G. A., I, 270.

2. Ms. estianha.

Las leys d'amors. Libre II

138

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Quar plazer ha fin' amors per companh
Si que tostamps la sec e l'acompanha¹.

Virar no'm vuelh de vosⁱ, cors gracios,
Quar en vos es sabers e verays sens,
Don en mon cor assatz dicta razos
Que s'ieu vos am qu'en seretz conoyssens;
Qu'aytals sens vol conoyshensa l'atanha
Et enayssi cascus d'els vos atanha
Quar degun temps aquesta no sofranh
Mas ques aquel solamen noy sofranh.

Cant yeu cossir vostras plazens fayssos,
Lo gentil cors, los bels captenemens,
Vostre clar vis e'l regart amoros
E'l bo renom qu'avetz de totas gens,
Quar non es bes que de vos be no's tanha,
Qu'en totz bos faytz sabetz far so que's tanh.
Me punh Amors e'm talha'l cor e'm franh
Si que non hay partida que no'm franha.

De vos no qual, Flors humils, se complanha
Lunhs fis aymans, pero fort mi complanh
De la plazen qu'ieu am, quar lunh refranh
No'm vol donar d'amors am que'm refranha.

Cobia reforsada². R.

Reforsada es cant hom pauza algunas acordansas
dins alcus bordos asi que aquels puesta retornar en
plus breus bordos e pueys los breus retornar en plus
lonez per esta maniera.

1. Vers oublié et ajouté au bas de la page.

2. G.-A., I, 272.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

139

[Fº 111 vº] No say quo m'es pres tant soſmes
E conques soy per ocaizo
D'un cors gay, cortes, gent apres,
E merces no'm val pauc ni pro,
Don soy cossiros e ploros,
Dona pros, gentils, agradiva.

Aquestz .vi. bordos pot hom abreujar e retornar a .ix.
bordos per esta guiza :

No say quo m'es pres
Tant soſmes e conques
Soy per ocayzo
D'un cors gay cortes
Gent apres e merces
No'm val pauc ni pro,
Don soy cociros
E ploros, dona pros,
Gentils agradiva.

Ayssi meteys quo aras havem los digz bordos lonx
tornatz en breus, pot hom pel contrari tornar aquestz
breus en lonx.

De cobblas dictinals¹. R^a.

*Dictinals*² son dichas quar han respieg a dictio ; et
havem .vi. manieras de cobblas dictonnals, so's assa-
ber : *derivativa, equivoca, accentual, utrissonan, tren-
cada e sillabicada*.

Diccionals prendo lor nom dels rims dictinals.

1. G. A., I, 274.

2. La lettre ornée initiale a été enlevée.

Las leys d'amors. Libre II

140

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Cobbla derivativa, en autra maniera dicha entretracha o maridada. Rubrica.

Cobbla derivativa pren so nom de rim derivatiu e so qu'es estat dig en rim derivatiu deu hom ayssi entendre e notar. E quar aqui per coblas havem pauzatz yshemples, abaste so qu'es estat dig aqui.

De cobbla equivoca¹. R².

Equivoca pren nom de equivoc; e quar de equivoc havem lassus tractat, en dos locz, per so recorretz als yshemples lassus pauzatz.

De cobbla accentual³. R⁴.

Accentual pren nom de rim accentual; e so quez aqui es dig pot hom ayssi entendre. E fay se per esta maniera.

Ta fort me fisso l'irisso³
De la mort dins lo cor e'm fisso⁴
Ques a maniera d'irisso
Li pel del cap tug m'en irisso,
Don soy tot jorn espaoritz
Tant qu'en estau quays esbaitz.

1. G. A., I, 278.

2. Ibid.

3. « Lisez *li fissou* » (main du XVIIe s.).

4. Vers oublié et ajouté au bas de la page.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

141

Cobbla utrissonans¹. R^a.

Utrissomans pren nom de rim utrisonan; e veus la maniera.

Si depres savis homes vas,
Leumen no seras fols ni vas,
Mas que t' regardes a lor pas
Ja no t' falthira vis ni pas,
Quar sen de savi retendras
[Fº 142 rº] Et am fol leumen fols seras.

Cobbla trencada².

Trencada ve de rim trencat e fa se per esta maniera :

Mayres de Dieu, humils e gra —
Cioza flors e mot beuta —
Doza, gardatz me que dece —
Bre m'arma no puesca ni te —
Ner l'enemix en sa preyzo,
Vostre filh preyen que m'perdo.

Cobbla sillabicada³.

Sillabicada pren nom de sillaba o de rim sillabicas, quar alcunas sillabas osta hom de lor propri loc e mudalas en autre; et es tan grans l'entricamens que a penas es plazens; e fa se per esta guiza.

1. G. A., I, 278.

2. Ibid., 278.

3. Ibid., 280.

Las leys d'amors. Libre II

142

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Zura me tengas tot en cas
E dras no leu deven al bas,
Quar hom que zura no me col
Despen leu dre trop de se dol ;
Quar dona fra vol esser chura,
En me loc on tot franh so zura.

De cobblas parsonieras¹.

Parsonieras son dichas de *part* o de *parso*, quar en partida se fan per maniera d'orde et en partida de sentensa, so es per major expressio de sentensa. Parsoniera ha .vii manieras de cobblas, so's assaber *capfinida*, *capdenal*, *recordativa*, *retronchada*, *duplicativa*, *deffrenada*², *affectuosa*.

Cobbla capfinida³.

Capfinida per aquela meteysha dictio oz oratio final del primier bordo vol tostamps commensar l'autre seguen bordo per esta maniera.

Verges, sendiers verays e pons,
Pons de salut e clara fons,
Fons de pertat e viva dotz,
Dotz que ls pecatz deneja totz,
Vos nos guidatz, Verges Maria,
E mostratz nos del cel la via.

Ayssi meysh (*sic*) quo's fay repeten una diccio o oracio en bordos se pot far repeten .i. o .ii. bordos en cobblas. Pero de dos no'es gayres acostumat.

1. G. A., I, 280.

2. Ou *desfrenada*?

3. G. A., I, 282.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

143

Ayssi meteys se pot far per acordansas de diversas
diccios e veus yshemple.

Mayres de Dieu, Verges cara,
Gara los tieus del Sathan,
Dan e destric procuran
Gran si merces no'ls ampara;
Ara can li colp se dan,
Fan mestier vostre secors,
Flors humils, per que los plors
Lors vulhatz auzir de cors.

De cobbla capdenal¹.

[F° 112 v°] *Capdenals* es can casqus bordos comensa
per una meteysha dictio e soen per motas, segon que
par per los yshemples seguens.

AMORS	Fay home gay e pros, L'aman red coratjos, Viu amb alegretat, Fai de l'estranh privat,
	Noyrish e dona forsa, En apteza s'esforsa, Agensa tota res.
AMORS	Ditz qu'om sia cortes, Vol home franc e larc, Leugier troba tot carc, Fay patz de manta guerra,
	Enclinet Dieu en terra, Los coratjes ² red fis, E fay gazanhar Paradis.

1. G. A., I, 280.

2. Ms. coraiges.

Las leys d'amors. Libre II

144

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Ayssi meteys se poiria far de dos en dos, o de tres en tres o de quatre en quatre bordos o mays o per autra maniera, sol que tenga compas e no yesca de la natura de cobbla. Yshamens se pot far que la seguens cobbla comense per aquela meteysha diccio, una o motas, per lasquals comensa la cobbla precedens per esta guiza :

Bos sabers me fay lo cors¹ gay,
Quar veray pretz ha d'onor;
Belazor non say don morrai,
S'ieu non hay breumen s'amor;
Ay, cors gracios,
Lunh'autra ses vos
No m'es agradiva.

Bos sabers me part am .I. dart
D'un regard que'm fe l'autrier,
Tant que no's depart de la part
Vas on art amors e fier;
Be'm faytz deziros,
Gays cors amoros,
Mays que res que sia.

Encaras se poyria far qui's volia que la cobbla seguens comenses per aquel meteysh bordo entier per lo qual comensa la cobbla precedens; et aquo meteys de dos bordos; pero de dos no trobam que sia acostumat.

Ayssi meteysh se pot far de doas en doas o de tres en tres cobblas o de mays, sol qu'om continue² son compas e no mude la natura d'aquesta cobbla capdenal.

1. « A l'autre vol. *lo cor* le cœur et non *lo cors* le corps. » Bas de la page, main du XVIIe s.

2. Ms. *cotinue*.

Las leys d'amors. Libre II

Cobbla recordativa¹.

Recordativa es dicha quar soen torna e recorda una meteysha dictio en .I. bordo per gran affectio que mostra per esta maniera.

Vengutz del cel es Dieus vengutz,
Rezemutz nos ha rezemutz,
Amem lo Salvador amem,
Azorem sol Dieu azorem,
[Fol. 143 rº] Tengam los mandamens tengam,
Redam lauzor a Dieu redam.

Enayssi quo's fay en cascun bordo se pot far de dos en dos, o en tres en tres o mays, solamen qu'om sega dreg compas e la natura de la cobbla.

En una cobbla se fay yshamens per esta maniera, so es que per aquela dictio que comensara la cobbla fenisca.

Ayssi quo's fay per una dictio se pot far per motas e per .I. bordo, so es que per aquel meteysh bordo que comensa la cobbla fenisca. De dos bordos no es acostumat. D'aquest compas pot hom continuar tot son dictat o quis vol de doas en doas o de tres en tres cobblas o mays.

Cobbla retroncada².

Retronchada es can en la fi de cascun bordo o de dos en dos, o de tres en tres o mays o en la fi de cascuna cobbla o de doas en doas o de tres en tres o mays hom

1. G. A., I, 284.

2. Ibid., 286.

Las leys d'amors. Libre II

146

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

retorna una meteysha dictio o motas o can en cascuna cobbla o en algunas hom retorna per dreyt compas .I. bordo entier. De dos no es acostumat.

Dansa n'es exceptada, en laqual hom pot una dictio o motas o .I. o dos o tres al may bordonetz principals del respos retronchar. Pero, can le respos es de tres bordonetz ses plus, no deu hom retronchar¹ mas los dos o mens; e veus yshemples.

Fons de vertut, ajuda	}
Regina dels cets, defen	
Cambra de Dieu, ampara	
Verges humils, essenha	
Flors de purtat, deneja	
Estela del cel, guida	
Lums dels Sans, clarifica	
Gaugz de peccadors, salva	

Mayres de Dieu, prega per

Lo tieu fill sant e glorios.

Veus yshemple de cobblas retronchadas per dictios :

Bos saber me fay lo cor gay,
Quar veray pretz ha d'onor;
Belazor non say, don morray,
S'ieu non hay breumen s'amor.

Ay, cors gracios,
Lunh' autra ses vos
No m'es agradiva.

Midons mon cor part amb .I. dart
D'un regart que'm fe l'autrier
Tant que no's depart de la part

1. Ms. *reclonchar*.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

147

Vas on art Amors e fier.

Be'm faytz deziros,
Gays cors valoros,
Tant etz agradiva.

Veus yshemple de cobblas [F° 113 v°] retronchadas per bordos.

No say quo m'es pres, tant sosmes.
E conques soy per ocayzo
D'un cors gay cortes gent apres
E merces no'm val pauc ni pro,
Don soy cossiros e ploros,
Dona pros, gentils, agradiva.

Le sieus cors tant es gays e ples
De totz bes que dins sa preyzo
M'a liat e mes, on soy pres
Tant que res donar guerizo
No'm pot sino vos, cors joyos,
Dona pros, gentils, agradiva.

De cobbla duplicativa¹.

Duplicativa es can cascús bordos comensa per una meteysha dictio o per motas e fenisho² per un' autra meteysha dictio o per motas, o can se sec per autre compas de dos en dos o de tres en tres bordos o mays, o cant la una cobbla comensa per una dictio o per motas o per .I. bordo solamen e finish per autra dictio o per motas o per autre bordo solamen, quar de mótz non es acostumal.

1. G. A., I, 268.

2. L'autre ms. a *finisso*.

Las leys d'amors. Libre II

148

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Aquesta cobbla se pot far yshamen de doas en doas o de tres en tres cobblas o mays, solamen que compas [sia] tengutz et hom no yesca de la natura de la dicha cobbla. E veus yshemples d'una dictio o de motas.

Cel $\left\{ \begin{array}{l} \text{Que·ns formec per gran} \\ \text{Que·ns dec la ley per} \\ \text{Que·ns deliuret per} \\ \text{Que·ns ploc manna per} \end{array} \right\}$ amor
De vertut e de gran sabor
Havets auctit, Juzieu trachor

O enayssi :

Qui $\left\{ \begin{array}{l} \text{Fe·l cel e la terra?} \\ \text{Sab e ve tot quant es?} \\ \text{Foc netz de tot pecat?} \\ \text{Venc del cel en lo mon?} \\ \text{Trays sos amix d'ifern?} \\ \text{Jutjara finalmens?} \end{array} \right\}$ Dieus
Qui's amadors mays que res,
Qui per amor gandic los sieus.

Veus yshemple de cobblas :

Bos sabers tant es gays e ples
De totz bes qu'en sa preyzo
M'a liat e pres e conques
Tant que res dar guerizo
No·m pot, mas vos, pros,
Am cor valoros
Plazens, agradiva.

Bos sabers me part am .I. dart
D'un regart qu'em fe l'autrier
Tant que no·s depart de la part
Vas on art Amors e fier.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

149

Ay, cors gracios,
Lunh' autra ses vos
[Fº 114 rº] No m'es agradiva!

De cobbla desfrenada¹.

Desfrenada es cant hom soen torna una dictio o motas dictios ses gardar lunh orde, quar las otras promdanamen dichas gardan orde, so es lo comensamen e la fi. E per so es dicha desfrenada ses fre que's met la on se pot per esta maniera :

Lauzor donem, lauzor a Dieu,
Donem lauzor al filh de Dieu;
Vencut ha Dieus lo mon vencut,
Vencut ha Dieus per sa vertut;
Dieus ha vencut am gran victoria
E sos amix ha mes en gloria.

Cobbla affectuoza².

Affectuoza es dicha, quar sobre totas las otras dessus pauzadas mostra tan gran affectio que ses tot mejad'autra dictio recita una meteyssa dictio enayssi :

Veramen, veramen gran tort
Pres Dieus quan fo liuratz a mort;
Senher, Senher, vos nos gardatz
De mort perdurable si-us platz;
Salva, salva nos, verays Dieus,
Regarda vas los fizels tieus.

1. G. A., I, 292.

2. *Ibid.*, 292.

Las leys d'amors. Libre II

150

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

De las cobblas sentencials. R¹.

Sentencials son dichas de sentensa, quar segon la natura de la sentensa que tracto prendo lo nom.

Cobbla sentencials ha jos si .XXVIII. manieras de cobblas, so's assaber : *dubitativa, doptoza, contrarioza, comutativa, diversa, reversa, methaforada, gradativa, ordinativa, permutativa, exclamativa, divinativa, rescosta, proverbial, derrizoria, assemblativa, exemplificativa, responsiva, tensionada*, en autra maniera dicha *enterrogativa, concluziva, compendioza, contrafacha, occupativa, dezignaliva, partida, meylada, constructiva*.

De cobbla dubitativa. R².

Le primier jorn qu'eu pogui veyre
Una gentil dona de veyre
De tot mon cor amiey dece;
E play me quar lunhar de se
No'm laysha tro m'a tengut pro;
Ni'm pot tener pro ni'm tendra,
Per que, si puecs, ja no'm perdra.

Cobbla doptoza³.

Tans perilhs de la part de ssay
Nos layset Adams qu'ieu no say

1. G. A., I, 292.

2. *Ibid.*, 294.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

151

Si l deg apelar primier payre,
Colobre, serpen o dezayre,
[Fº 114 vº] Malaveg, mort, tristor o que,
Quar Paradis perdre nos fe.

Cobbla contrarioza¹.

Tan saub Alexandres de guerra
Que del mon conqueric la terra,
Quar el encaussec avareza
Am larguetat et am franqueza ;
Los pros e ls arditz avansava
E dels nualhos no curava ;
Als humils dava senhoria.
E ls ergulhos al bas metia.

Cobbla comutativa².

Valors de lauzor no deshen,
Mas lauzors de valor se pren ;
Ni d'onor ges no ve lauzors,
Mas de lauzor deshen honors ;
Sabers de bo sen per dever
No ve, mas bos sens de saber.

Cobbla diversa³.

Si be tuy paubres e mendix,
Aras soy assazatz e rix ;

1. G. A., I, 294.

2. Ibid., 294.

3. Ibid., 294.

Las leys d'amors. Libre II

152

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Gan joves era fuy doptatz,
Aras soy vielhs e mespresatz;
De mi solo far lor govern
Et aras fan ne lor esquern.

O enayssi :

Temps es estat que yeu servia,
Aras me servis hom tot dia;
En trebalh fuy et en afan
Et aras soy en repaus gran;
Li mal e li gran cossirier
Me son tornat en alegrier.

O enayssi :

Tu yest fols e malicios,
Savis soy yeu e piatos;
Tu yest malautes e yeu sas,
Gentils hom soy e tu vilas;
Mos filhs es fortz, pros e leyals,
E'l tieus es flax, pigres e fals.

Cobbla reversa¹.

Tu sentes greu freg en calor
E caut arden en gran frejor;
Le freytz te fay tot jorn suzar
E'l cautz glatir e tremolar;
Volontiers en dol totas horas
Rizes et en alegrier ploras;
En los boscz pescas los peyssos²,
Et en la mar cassas leos.

1. G. A., I, 296.

2. Ms. *peyshos*; au bas de la page *peyshos* (xvn^e s.).

Las leys d'amors. Libre II

O enayssi :

Reumpli lo vi del tonel
Et am lo pa talha'l cotel;
Uebri la clau am la saralha
E'l dalh am l'erba del prat dalha;
Am los singlars los lebriers cassa
Et am lo tonel fier la massa;
Ten am la balesta lo croc
Et ard am la lenha lo foc.

Cobbia methaforada¹.

Mayres de Dieu, flors ben olens,
Aybres fructuos e plazens
En quatre razitz be fermatz
[F° 115 r°] E de tres brancas gent ornatz,
De fuelhas verdejans garnitz,
Que nombre non han, e complitz
Amb .l. jorn glorios mot bel
On ha tres flors en un ramel,
Gardatz me del raujos leo
Rugen, devoran e felo.

O enayssi :

Can vey los auzelos salvatges
Chantar en diverses lengatges
Et alegrar et esbaudire
E veg los pratx e'ls jardis rire,
Los boys fulhatz e la gran mar
Dels blatz en espic ondejar,
Adonx mon cor per la doussor
Del temps gay reviu en amor.

1. G. A., I, 298.

Las leys d'amors. Libre II

154

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

O enayssi :

En la ost vi del rey de Fransa
Targas, escutz e tropa lansa,
Elmes, espazas flamejans
E mays sagetas naut volans,
Don l'ayres rescutz¹ foc dessus
Am los dartz que lansec cascus.

Cobbla gradativa .

Si manjas blat de tres arestas,
Miels sufriras vens e tempestas ;
De qualche vi mays beure vuelhas,
Beu del noel e de tres fuelhas,
Que'l vis noels es saboros
E cel de tres fuelhas es bos.

O enayssi :

Cascus deu amar disciplina
Per conquerir bona doctrina,
Quar de doctrina deshendens
Es sabers e de saber sens,
De sen be far e de far be
Naysh valors e de valor ve
Lauzors e de lauzor honors
E d'onor pretz a totz senhors.

O enayssi :

Le razims en la vit florish,
Florit en gra se convertish,

1. « Tesculz à l'autre vol. » (xviie s.).
2. G. A., I, 300.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

155

Convertit en gra se melhura,
Melhurat en apres madura,
Madurat hom per temps lo cuelh,
Culit se desfay ins el truelh,
Trulhat se depura colan,
Colat hom ne heu trastot l'an.

Cobbla ornativa¹.

L'autrier can le solelh mostret
Sos rays pel mon et estendet,
So fo lo primier jorn de may
E li auzelet foro gay
Per la suau doussor del temps,
Si que tug canteron essems,
Can viro la clartat del jorn
Am gran joy et am gran sojorn
Diverses chans plazens e fis
Mot doussamen per los jardis ;
Adonx me leviey de mon liey
E manterein am gran deliey
[F° 115 v°.] Vas lo CONSISTORY joyos
Aniey retrayre mas chansos.

Cobbla permutativa².

Abrams hac dos filhs per engal,
.I. bord et .I. autre leyal ;
Escrut es, no crezatz quie us menta,
Quar la us fo de la sirventa

1. G. A., I, 304.

2. *Ibid.*, 306.

Las Leys d'amors. Libre II

156

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

E l'autre¹ de sa molher hac :
Loqual apelam nos Yzac,
Don figurau dos testamens
Lo vielh e'l noel yssamens².

O enayssi :

Una reyals verga sera
Que de la razits nayshera
De Jesse gitans una flor
Que s'en pujara sus l'aussor;
Aysso mostret que per Maria
De la semen Dieus naysheria,
Del noble rey David fizel,
Per que los sieus montes el cel.

O enayssi :

Pus que reteno li pastor
Uffici de lop raubador,
A cuy poyrem d'ueymais atendre
Per nostras ovelhas deffendre?
Quar cel que las devon gardar
S'esforzo tot jorn de raubar.

Cobbla exclamativa³.

Juzieu malvays e mescrezen,
Juzieu fals e desconoyshen,
Juzieu ta mal cosselh haguetz
Can Jhezu Crist penre volguez,

1. Ms. *autre*.*

2. Vers oublié, ajouté en marge, rogné en partie par le couteau du relieur; rétabli par le copiste du xviie siècle.

3. G. A., I, 310.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

157

Juzieu greumen havetz obrat,
Quar havetz Dieu a mort liurat ;
Juzieu, qual escuzacio
Hauretz de tan gran tracio,
Can venretz estar denan Dieu
Per auzir lo jutjamen sieu ?

O enayssi :

Ha Dieus ! en tan gran cocirier
Es cel que de fin cor entier
Ama si que cent vetz lo dia
Le sieus pessamens se varia ;
Per qu'om no's deu meravilhar
Si no pot maniera gardar.

Cobbla divinativa¹.

Pros appar e de bela talha
Cela que's pels ab lo cap talha,
Et am lo sieu ventre soste
Tot so ques homs e femna ve,
E dona mantas vetz e fier
Per guerra, patz o castier,
O per servir am los sieus pes ;
Pero can perd lo cap, ades
Neta la probaretz e pura
O tal que's n'avida² natura ;
E cant es sol' espezotada,
En home la veyretz tornada.

1. G. A., I, 312.

2. Ms. *nauidat*; Gatien-Arnoult lit *n'ajada* (*n'ajuda*).

Las leys d'amors. Libre II

158

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

O enayssi :

.VII. mostro cel qu'en esta vida
Manja son cap e'l cors n'auida
E pel mieg es resplandens cauza
Et am los pes tot quant es pauza;
[F° 116 r°.] Mas si de .VII. .I. s'en amerma,
En laborar los camps se ferma;
E si la .I. de .VI. defalh
Los pels se tol ades a talh;
E pueys cant es vengutz a quatre
Aqui veyretz las alas batre¹.

O enayssi :

Aycela mon cor dezira
Que tant pot e sab valer
Que l'dezirier e'l voler
De totz naturalmens tira;
Paubre ni ric no sofana,
Tant es liberals e franca,
Et am degu no's restanca
Si de liey non a gran cura.

O enayssi :

Falhem ses *fa* mon² propri nom profier,
Meza denan la testa d'un *guinier*;
E sobre da *poms* revers senes cap
Qui delicat, s'es moysh, donar *li sap*:
A l'enderrier, si la final sillaba
Del dig fruchier prendetz, le nom s'acaba.

1. Le mot de l'éénigme est *paraire*; cf. Tobler, *Jahrbuch rom. Phil.*, VIII, 353.

2. *Guilhem Molinier* (cop. du XVIIe siècle). Au-dessous, *crotz*, se rapportant à la strophe suivante.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

159

O enayssi :

Si'l nom de l'aybre que porta
Gaug e dol e clau la porta
Ad erguelh saber voletz
La razitz d'un *castanhier*
E la sima d'un *rozier*
E d'un *pom* lo cor prendetz
E la part de *totz* primiera
Et yshamens la derriera.

O enayssi :

Qui l'intran sol de genier tuelh
Et aquel pueys de may recuelh
E pren segon aquest esclag
D'octobre la primiera clau,
L'ishen d'abril, de junh l'intradada,
La fi del mon, lo mieg d'un riu,
Lo cor d'un ser e'l cor d'un griu,
Pot legir cel que m'a dictada¹

Cobbla rescosta².

Rescosta, en autra maniera dicha *cluza*, se fay can per las primieras letras o sillabas o dictios o per las derrieras dels bordos d'una o de motas cobblas o per aquellas que son en lo mieg dels bordos d'una o de motas cobblas hom pot trayre, legir et haver lo nom d'alquna persona o d'autra cauza o alquna certa sentensa o doctrina, laquals ses interpretatio pot esser entenduda per la cobbla meteysha, una o motas,

1. En marge : *G. Molinier*, (xvii^e s.).

2. G. A., I, 314.

Las leys d'amors. Libre II

160

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

jassiayssó que sia pauzat cluzamen ; quar si mestiers havia d'interpretatio, seria divinativa. E veus alqus yshemples; quar per aquestz hom se pot enformar dels¹ autres.

Gran² lauzor, Senher, hajatz vos,
Verays Dieus e reys glorios,
[Fº 116 vº] Ihezu creayre de totz bes,
Lums e clartatz de tot quant es,
Honors e laus d'angels e gloria
E del mon sostenhs e victoria
Meravilhoa, quar de mort
Moren, Senher, l'avetz estort,
On estet longamen perdutz,
Lumniera de totas vertutz,
Joy, vida, patz, bonazuransa,
Nostre gaug e nostra speransa,
Jutges verays, nostres pecatuz
Enans que'l jutjamen fassatz
Remetetz am veray perdo.

O enayssi³ :

Cela que fo liurada per uzatge
A pendezo ses tort que non havia
Dire nos fay mantas vetz ses folatge :
Ajudatz nos, Dieus et Santa Maria,
E sos noms *es qui la* vol certamen⁴
Per dred nomnar ses tot encombramen;

1. Ms. *del*, corrigé en *dels*, à la marge (xviie s.).

2. « La première lettre de chaque vers donne Guilhem Motnier ». (xviie s.).

3. « A l'autre vol. on lit ici : *Aquesta cobla fe en P. Arquier.* » (xviie s.).

4. En marge : *Esquila* (xviie s.).

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

161

So nom hay dig tot clar e qui l'enten
Per savi'l tenc de sen e d'azautia.

Ara'm sab bo, quar lo subtil lengatge
E la razo cug saber quals seria
Cela que'n s fay soen de bon coratge
Dieu benezir e sa mayre tot dia,
Quar *la qui es* ha nom segon mou sen¹,
E qui so nom vol saber claramen
Vuelha tornar sillabas subtilmen
Quar far se pot e ses gran maestria.

O enayssi :

Cela qu'es valens guerriera
Contra'l vici que trop renha
Natural porta l'ensenha
D'onestat cant es entiera ;
E si del cap se mescaba
Am l'asta rema tenduda ;
En est cas ta fort s'ajuda,
Quar ha vertuoza saba
Cela que'us hay mentauguda².

O enayssi :

Lo prior de Murel hay vist
Cantan cap cli et tenc per Crist
Una crotz am .XII. dobblos
Ques absolc Johan XXII ;
Ayssó fo l'intran de dezembre
Veus l'an e'l mes que miels vos membre³.

1. En marge : *Esquila* (xviie s.).

2. En marge on lit : *iusta, la chusste ?* (sic) (xviie s.).

3. Faut-il entendre en décembre 34 (= 1334?), en laissant de côté les lettres à valeur numérale et en ne tenant compte que des deux groupes de chiffres romains?

Las leys d'amors. Libre II

162

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Cobbla proverbials¹.

Segurs es qui vay simplamen
E qui naut pueja bas deshen.

En trop parlar no falh pecatz,
Qui'l sab temprar es assenatz.

Fols hom declara tot son cor,
Aycel es savis quey² met for.

De ton amic val mays la plaga
Que del³ fals qu'am bayzar t'apaga.

O enayssi :

Ses gazardo penre servezis grans,
Voler profieg don tropo porto dampnatge,
Far de l'autru usfanas e bobans
[Fº 447 rº] Malvestat es plena de gran otratge.

Tot son poder expauzar en un lans,
A tota gen revelar son coratge,
O sa rictat, sos pecz o sos enans
Es vanetats que mou de gran colatge.

Venjar del tot sas antas e sos dans,
Dir mal d'autru qm ver o fals lengatge
Fan creysher mals, discordias et afans
E d'amistat rompo lo pariatge,

1. G. A., I, 318.

2. Ms. *qy.*

3. Ms. *dels.*

Las leys d'amors. Libre II

Cobbla derizoria¹.

Mals armatz es Pons et arditz
Si que totz cels ques ha feritz
De glazi son mort e vencut
Que non pres colp en son escut.
Vejatz si pot hom pro servir
Cel que sab enayssi ferir.

O enayssi :

Vejatz d'aquest, als autres val
E se gandir nò pot de mal,
Los autres fay sals a bando
Et a se no pot tener pro.
Si rey yest e lunha re vals,
Fay te meteysh e pueysh nos sals.

O enayssi :

Qui sab de Santa Crotz l'ufici
Leu pot empetrar benefici.

Qui's fenh a donar mut ni sort
Atrobara corta la cort.

Qui servir sab als cardenals
Empetra rendas avesquals.

Cobbla assemblativa².

Si cum Sans Peyres ab sas claus
Tenc Paradis ubert e claus

1. G. A., I, 318.

2. *Ibid.*, 320.

Las leys d'amors. Libre II

164

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Per lo poder que Dieus li dec,
Crezi qu'aytals vertutz passet¹
Als papas que venon apres
Am que la claus sol non erres.

Cobbla exemplificativa².

Aprendre pot qui's vol del ca
Que venc am gran pessa de pa
Al riu d'un' ayga qu'era clara
E mentre lains se regara
Autre ca vic am semblan pessa;
Adonx sautet dedins la vessa,
So que non es crezec que fos,
De rapar l'autra fo cochos
E layshec cela que tenia,
Per haver so que non vezia.

No deu hom voler va per cert
E qui tot o vol tot o pert.

Cobbla responsiva³.

Nostras LEYS vuelha studiar
Qui saber vol art de trobar,
E si del tot ades entendre
Hom no las pot, a nos atendre
Vuelha per saber la vertat,
Quar nos lo mostrarem de grat;

1. Passec (?).

2. G. A., I, 320.

3. Ibid., 322.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

165

E si laycz del tot apparia
E ponch⁴ de letras no sabia,
Als bos dictatz antix atenda
Per so que'l saber miels aprenda.

[F° 417 v°] E pueys haura lo bon lengatge
Dels trobadors per lonc uzatge
Si que poyra far en romans
Mans dictatz bels et agradans.

Cobbla tensonada o tensonans, en autra ma-
niera dicha enterrogativa o enterrogans o
razonans⁵.

Am si meteys qui no s'ave
Am autre quo s'avenra be?
Qui ls secretz sieus vol revelar
Los autrus quo poyra celar?
Qui tostamps men a sos amix
Quo dira ver als enimix?
Qui no pot a si pro tener
Als autres que poyra valer?
Qui ses poder es orgulhos
Humils cum sera poderos?

O enayssi :

Bertrans m'a prenat que l'ajude;
E per que yeu al vila rude
Que tot lo mal ques ha pogut
M'a fag aytant quant ha viscud?

1. Au bas de la page, main du XIVe s. « Nota pro laycis reme-
dium ad discendum istam artem »; ainsi lit le eopiste du XVIIe s.
Je lis plutôt : *addicendj* (pour *addiscendi?*)

2, G. A., I, 322.

Las leys d'amors. Libre II

166

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Pero no m'en cal del truan,
Quar finalmen n'a fag son dan.

O enayssi :

En qual loc poyrem guerrejar?
E nostras lotjas cologar?
Qual secors haurem per defendre
E de qual terra poyrem prendre
Homes amb armas e sirvens?
Quar trop son destrechas las gens.

O enayssi :

Yeu no soy del tot pex ni fatz,
Ni tu fort savis ni membratz;
E quar yest trop leris e gays
Sapchas qu'óm no t'en preza mays;
E quar yeu estau simplamens
Degus homs no m'en preza mens.

O enayssi :

Halas! ques has? Greu mal. E qual?
Fervor d'amor? O yeu. Coral?
O be. De me? De te. Per que?¹
Quar pros, joyos, los cors e bos
Es bels, ysnels e gracios.

Peccat malvat has contra Dieu,
Pessat que dat t'a lo nom sieu;
Vers es, mas ges als non puesc far,
Quar pres ses bes me fas estar.

1. Il manque une rime en *e*, à moins de dédoubler ce vers; même chose dans l'autre rédaction.

Las leys d'amors. Libre II

Cobbla conclusiva¹.

Si'l Papa contra l'avversari
De Santa Gleyza dig Bavari²
Es negligens e nualhos,
Vendra nostra fes al dejos;
Don tug aycel qui fizel so
Hauran gran tribulacio.
Quar le Bavaris persegra
Los fizels que trobar poyra.

O enayssi :

Tot quant es fe Nostre Senhor
Per caritat e per amor;
Per amor es en terra patz,
Per amor es le mons salvatz;
Ses amor hom no pot valer
Ni be far a Dieu son plazer.
[F° 118 r°] Pus que tot quant es ha fag Dieus
Per amor e salvatz los sieus,
E ses amor hom no val gayre
Ni pot be servir le Salvayre,
Donx Amors es plus excellens
Qu'autra vertutz e mays playzens.

O enayssi :

En tant que Dieus verays homs fo
Suffertec mort e passio;

1. G. A., I, 326.

2. Même citation dans G. A., I, 326, et autre allusion au « Bavarois », G. A., III, 336. Il s'agit de Louis de Bavière, 1314-1347.

Las leys d'amors. Libre II

168

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Donx el vol suffertar la mort
Per lo sieu o pel nostre tort ;
No per lo sieu, quar no pecquec,
Pel nostre donc la suffertec.

O enayssi :

Per far gran ric home to filh
T'arma no metas en perilh¹ ;
Quar el es assenatz, o no :
Si l'es assenatz, haura pro,
Sino tot no l'abastara,
Ans lo tieu e mays gastara.

O per esta maniera et es yshemples de dos cobblas :

Don es Albertz tan habondos,
Tant rix e tan peccunios ?
Es li de sos payros vengutz ?
Mas no, que trastot fo vendut.
Hac layshas ni lunh heretage
D'ome que fos de son linhatge
O d'autre que'l portes amor ?
Non ges, quar li sieu crezedor
Han fayt sos bes ucar e vendre
E playdejan trastotz despendre.
Hauria tal amic que'l des
O quelque dona que l'ames ?
No creatz, quar vilas es fals,
Regans e cobes e rurals.

Ha pogut ayssو gazanhar
De pensios per avocar
O per estamen d'ufficier
O per uzar d'alqu mestier ?

1. Vers oublié et ajouté en marge : le *t* initial n'est pas lisible ; mais le copiste du XVIIe s. l'a lu.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

169

No pas, quar letras non apres
Ni d'ayssó far no s'entrames.
Pus quel non ha pogut haver
Segon que par tan gran aver
Per lunha d'aquestas manieras,
Cove donx qu'el haja menieras
D'aur o d'argen dins sa mayzo,
O que per sa gran tracio
En qualche loc haja panat
O qualche ric home raubat.

Cobbla compendioza¹.

Jhezus del cel es deshendutz
Del Sant Esperit coceubutz
E nats de la Verge Maria
E per .I. de sa companhia
Trazitz als Juzieus e liuratz
Et en aprop a mort jutjatz ;
Pueys lo ters jorn ressucitec,
Vius apparec e's demostrec,
Pueys montet s'en lassus els cels
On recebra los sieus fizels.

Cobbla contrafacha².

La terra ditz : « Tot lo mon yeu
Sostenc mays que res aprop Dieu ;
Yeu soy governs e noyrimens
[F° 118 v°] D'erbas, de plantas e de gens,

1. G. A., I, 330.

2. *Ibid.*, 330.

Las leys d'amors. Libre II

170

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Per que mot deg esser amada
E terra mayres apelada¹. »

O enayssi :

Le solelhs ditz : « La nueg e'l jorn
Fau engéndrar yeu al mieu torn
E tota gen multiplicar
E'ls aybres florir e granar ;
A tot² lo mon doni clartat,
Per que deg haver principat
De terra, de mar e de l'ayre
E tug de mi devon far payre. »

O enayssi :

L'aze's complanh e ditz : « Hay las
Lunh temps no porray esser gras,
Quar deport, solas ni sojorn
No'm sove qu'ieu hagues .I. jorn,
Mas colps, mal digz e bastonadas,
Don senti mas costas macadas.
Tot jorn vey que'm rompo la pel
Amb .I. gran tros de taparel ;
Dece qu'ieu intrí per l'ostal,
Meblasma cascus e'm dits mal ;
Vezer no'm volon en lor plassa
Ni re no m'es grazit qu'ieu fassa ;
Ay las que porray far ni dir !
Mays val trop que'm layshe morir. »

1. Cf. t. I, p. 53.

2. Ms *tout*, avec *u* exponctué.

Las leys d'amors. Libre II

Cobbla occupativa¹.

Vay avan, per pauc no t'o dic,
Be veg don has lo cor enic
E conosc per que parlas tan
Am cela que't vezes denan ;
Empero ja non diray plus
Qu'entendre'm pot leumen cascus.

O enayssi :

Lo furt ques has fayt del sauteri
Diray mas non ges l'azulteri ;
Las plagas yshamens dir vuelh
Faytas ad Huc per ton erguelh ;
Enpero ges no'm play retrayre
Lo mutre² que fist non ha gayre.

Cobbla distributiva³.

Cil que son paubre d'esperit
Serau lauzat e beneitz,
L'umil tostems bonazurat
E l'ignocen el cel montat ;
Cel qu'en est mon hauran victoria
Veyran Dieu am complida gloria
E li misericordios
Hauran lo regne glorios.

1. G. A., I, 332.

2. Sic ms.

3. G. A., I, 332.

Las leys d'amors. Libre II

Cobbla dezignativa¹.

Aquest tot jorn porta sos gans
Qu'om diga que Senhors es grans;
.I. anel d'aur li veg portar
Per vanamen aquel mostrar²,
E porta sabatos picatz
Per so que sembla delicatz;
Questios fay et argumens
Per mostrar qu'el es entendens.

De cobbla partida³.

Cobbla partida conte dos o motz diverses langatges,
segon qu'om pot vezet en esta cobbla⁴.

[Fº 119 rº.]⁵ Bels chivaliers, tant es grans
Le vostre grans senhoratges
Q'uno iorno me n'es mocho.
Oy me lasso! que faro?
Si cela que j'ay pus chiera
Me tua ne say por quoy;
Ma dauna, he que deyt a bos,
Ni peu cap Santa Quitera,

1. G. A., I, 334.

2. Ms. *moustrar*, avec *u* exponctué.

3. G. A., I, 334.

4. Au bas de la page, main du xviie siècle : « que se en Riam-
baul (à l'autre vol.). »

5. En haut de la 1re col., main du xive siècle. « Nota diuersa
ydiomata. »

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

173

Lo corasso m'avetz touto
E mot doussamen furtato¹.

Cobbla meytadada².

Cobbla *meytadada* la una part o *meytat* pren del lati
e l'autra part o *meytat* del romans.

E ges hom no garda accen en lo lati per la maniera
qu'om lo garda en romans, sino en las finals acor-
dansas, coma *penitus* e *divinitus*, que fan bon'acordansa
et han .I. meteysh accèn; mas *penitus* e *munitus* han
l'accen divers, per que no fan leyal acordansa, segon
l'accen; mas *munitus* et *initus* s'acordan en accen; et
ayssò dizem per qu'om no's meravilhe si no gardam
accen quan pauzam lo lati en la pauza, o en lo mieg
d'alcun bordo; e veus yssemple.

Arbor vite fructifera
Per cuy le mons es restauratz
A ruina mortifera
Mayres de Dieu, vos me gardatz;
Natum ora lo rey de gloria
Sine mora que'm do victoria
Et perora per ma defensa
*Mortis hora que'l fals no vensa*³.

1. C'est la dernière strophe du *descort* de Rambaut de Vaquei-
ras, *Aras quan vei verdejar*.

2. G. A., I, 334.

3. Au bas de la page, main du xviie siècle. « Nota. Le sous-ligné
est latin et est écrit en rouge à l'autre volume. »

Las leys d'amors. Libre II

De cobbla costructiva¹.

Cobbla *costructiva*² se fay de lati e de romans en esta maniera. E so qu'es estat dig d'accen en cobbla meytadada deu esser entendut ayssi et en las otras lors semblans. E veus yssemple,

*Deus Dieus largiter dona
Per te per te, mater mayre,
Creatoris del Creayre,
Dyadema la corona
Paratum aparelhada
In excelsis en los cels
Quod loquals datur es dada
Fidelibus als fizels.*

Encaras havem cobbla *replecativa*, laquals pren so nom de replicacio, qu'es us vics sino can se fay scienmen e per dreg compas.

Cascunas de las cobblas seguens pot haver diverses noms : *cotinuada* (sic) o *continuans*, *multiplicativa* o *multiplicans*, estiers dicha *tombarella*, o *enpeu* [Fº 119 vº] *tada*, *replicativa* o *replicans*, estiers dicha *ferida*, *retrogradada* o *retrogradans*, *derivativa* o *derivans*, estiers dicha *maridada* o *entretracha*, *recordativa* o *recordans*, *duplicativa* *duplicans*, *assemblativa* *assemblans*, *exemplificativa* *exemplificans*, *responsiva* *respondens*, *tensonada* *tensonans*, estiers dicha *enterrogativa* o *enterrogans*

1. G. A., I, 336.

2. Ms. *costructiva*, avec u exponctué.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

175

o razonans, concluziva o concluzens, occupativa o occupans, distributiva o distribuens, dezignativa o dezignans, constructiva o construens, rescosta o claza, capcaudadas o capcoadas.

Ayshi tracta dels dictatz.

Dictat es pronunciamens
Faytz per compas de motz plazens
E bos per que l'auzidor brug
Ne puecan portar alcun frug.
Dictatz que de bos motz defalh
Es coma squila ses batalh;
Per qu'om d'aquels deu haver cura;
Veus apres de vers sa natura.

Mostra qu'es vers¹.

Vers es us dictatz en romans,
De sen quar es verays tractans,
E quar dir se pot de virar.
D'amors yssamens pot tractar,
De lauzors o d'esenhamens,
E qui's vol de reprendemen.
E conte de .V. a .X. cobblas;
E la tornada, si la doblas,
Far se pot neysh en tot dictat;
E deu haver long so pauzat
E noel am belas montadas
E deshendudas e passadas,

1. G. A., I, 350 et suiv. Cf. aussi la rédaction rimée.

Las leys d'amors. Libre II

176

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

Doussas, plazens e graciozas,
Acordans e melodiozas,
Procezen am vivas razos
Et am leyals concluzios.

De tornada.

Qui vol far tornada complida
La meytat deves la finida
Prenga de la cobbla derriera
E seguen aquela maniera
En nombre par tornada fassa;
La qual meytat d'un bordo passa
Can troba non pars los verssetz
E merma d'autre mantas vetz.
Soen per engaltat se dobbla
En tot dictat qui la vol dobbla;
E motas vetz pauzam major
La denan e l'autra menor;
La una lo senhal mensona,
L'autra lo nom de la persona
A cuy le dictayres donar
Vol son dictat o prezentar.

[Fº 120 rº] Li rim pero que son estramp
Gardo se del dissolut camp,
E si'l dictats se retrograda
De jos en sus vay la tornada,
So es vas lo mieg o d'aqui
Procezir pot entro la fi.
Pero qui vas la fi comensa
De l'accen haja sovenensa,
Li cap coat avan atras
Hauran qui's vol semblan compas.

Las leys d'amors. Libre II

De Chanso.

Chansos es dictatz que d'amors
Principalmen o de lauzors
Tracta, recitan motz plazens
Am alcus bels essenhamens
Per dar a totz bona doctrina,
Qu'estiers del tot non appar fina.
De .V. a .VII. cobblas encara
Et aytal so cum vers ampara;
E si d'aquest defalh² es nuda
O coma bela dona muda
Si que del tot appar estranha
Quar sos noms am liey no s'afranha.

De descort.

Descortz es dictatz mot divers
D'aytantas cobblas coma vers,
D'acort, de so dezacordabblas
E de lengatges variabblas,
E singulars¹ e d'un amas
O totas de divers compas.
E deu mays, segon que ns appar,
D'amors o de lauzors tractar,
O cant hom de sidons se clama,
Quar enayssi cum sol no l'ama
O de tot essens qui volia.
Si far tornada mays plazia
Retenga cascus la maniera
Laqual lassus pauzem primiera

1. Ms. *simulas* : « *singulars* » (xvii^e s.).

Las leys d'amors. Libre II

178

LÀS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

On dels lengatges que dig so
Deu hom far compilacio.
E si de totz l'es esquerrier,
Prenda cel ques ha mes derrier.
Pero si trop li torna greu,
Quar troba la tornada breu,
Recorsa pot far cadaus
De totz los lengatges dessus,
Ayssi co·ls ha pauzatz a renga,
Mas que las acordansas tengas,
Lasquals vezetz ques ha per si
Cascuna cobbla sus la fi.
Quar d'aquel loc pren acordansa,
Recorsa, qui be la balansa
E segon dever la compassa,
Lo compas de cobbla no passa.

Mostra quals lengatges es estranhs.

Lengatges qu'es per estranh pres
A nostras Leys non es sosmes;
Sentensa, compas, rim lèyal
Requier solamen per engal;
E si vol accen retener,
Aytant pot l'obra mays valer;
D'ornat qui's vol autre no cura.
Aytal estranha parladura
[Fº 120 vº]¹ Coma Frances, Norman, Picart,
Breto, Flamenc, Engles, Lombart,
Navarr, Espanhol, Alaman,
Et de cascu lor quays semblan

1. En haut du folio, main du xive s. (?) « Quals lenguatges son recebutz e qualz deffendutz ». En marge, rogné par le relieur : « apte ad [d]ictandum », avec un renvoi au vers *Coma frances*.

Las Leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

179

Qu'en lor parlar Oc non han prest.
Los autres han en lor arrest
Nostras LEYS ques Oc oz O dizon,
Cum so per so que miels s'avizo
Li Peyragorc e'lh Caerci,
Velayc, Alvernha, Lemozi,
Rozergue, Lotves¹, Gavalda,
Agenes, Albeges, Tholza ;
Yssamens son de nostra mers
Carcasses, Narbona, Bezers
E tug cil qui son lor sosmies
E Montpeslier et Agades ;
Pero de nostras LEYS s'aluenha
La parladura de Gascuenha.

De dansa.

Dansa dictatz es gracios . . .
Amb .I. tan solamen respos
Et am tres cobblas atressi
Ad aquel semblans en la fi ;
E la, tornada vol per fort
Esser tostems d'aquel ressort,
Los commensamens de lasquals
Deu hom per compas far engals.
Enpero, quant a l'acordansa,
Son divers o d'una sembla²nsa ;
Del respos han diversitat
D'acort e qui's vol d'engaltat.
De mieja cobbla ses biaysh
Pren son compas respos o quaysh,

1. Ms. *lotues* ou *botues*, *botnes*.

Las leys d'amors. Libre II

Quar de dos versetz mays o mens
Al plus es sos variamens.
Et alcu fan de *dansa dans*,
Quar es de cobblas razonans.
Desdansa desdans volo far
Per lo contrari descantar.
E ges per so lor mayestria
No's part de dansa ni varia.
Degus versetz que dansa col
Passar .VIII. sillabas no vol;
Pero soen trobam que passa,
Can rims multiplicatz l'abrassa.
De bels motz deu esser garnida
E que del tot sia complida.
D'amors deu tractar per dever
E gay so per dansar haver.
E ses aquel appar deserta,
Quar lo sieus noms be no'l reverta.
Tres bordos o mens qui's volra
Del refranh retronchar poyrá.
E can sol es de tres versetz,
Los dos o mens tornar poyretz;
E de so qu'ayssi vos sofranh
Cobbla vo'n da lassus refranh,
Et yssamens lay on mostradas
Vos havem cobblas retronchadas.
Gardat pero so que dig es
E'l plus on hom vos ha remes,
De tota cobbla don que's port
Dansa poyra far son report,
Si donx no'l dava tal pressura
[F° 121 r°] Que la gites de sa natura
O non havia tal proces
Que son compas li varies.

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

181

De sirventes.

Sirventes es dictatz que play
E servish se leu m'en que may
De vers, descort o de chanso,
Cant a las cobblas et al so,
Am l'acort dels meteyshes motz
O d'autres d'aytan semblan votz,
Oz am diversa, mas que tenga
L'autre compas e'l so retenga¹,
Tractans de mal dig general,
Per castiar cels que fan mal ;
E si de fag parla de guerra,
En son proces per so non erra ;
Am belas razos deu reprendre
Et enductivas ad aprender

De pastorela.

Us bels dictatz es pastorela
Que .VI. o .VIII. cobblas capdela
E .X. alcunas vetz o may
Am noel so plazén e gay ;
No ta lorc cum chansos requier,
Ans lo vol. I. pauc viacier.
Pero cant .XXX. cobblas passa,
Cascus pot dir qu'es longa massa.
D'esquern deu pauzar son dictat,
Ses far e ses dire viltat.

1. Ms. *Se retenga*. Au bas de la page : « se n'est pas à l'autre volume et fait ici le vers faux. » (xviie s.).

Las leys d'amors. Libre II

182

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

De tenso.

Tensos es dictatz on tensona
Cascus per sa part e razona
Per mantener o dig o fag;
E deu hom fenir aytal plag
De .VI. a .X. cobblas al may.
E pueys tornada cascus fay,
En laqual devon elegir
Jucge per lor plag diffinir;
E'l jugés lor compas seuguen¹
Poyra dictar son jutjamen,
O si's vol per novas rimadas,
Quar en est cas son costumadas;
Loqual deu hom dar ben adreg,
Non pas recitar segon dreg.
Pero ges mens non es prezatz,
Can segon dreg es recitat.
Si novas rimadas prezenta,
Vint cobblas pren e mays de .XXX.
E no vol só de sa natura,
Quar sol de bonas razos cura,
Si donx no fay en aicel cas
Can d'autre loc pren son compas,
Coma de vers o de chanso
O d'autre qu'aver deja so;
Quar adonc per mielz alegrar
Se pot en autru so cantar.

1. Ms. Senguen?

Las leys d'amors. Libre II

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

183

De partimen.

Partimens es segon romans
Questios dos membres portans
Contraris donatz ad algu
Per so que defenda la .I.
Cant al remanen, sec la via
De tenso que no s'en desvia ;
E qui's vol partimens encara
[F° 121 v°] Diverses lengatges ampara,
E tensos e las⁴ pastorelas
E celas ques han lors pagelas,
Coma son monjas e vaquieras
Et ortolanas e vergieras,
Dictatz qu'es d'autru lenga totz,
Si be plazens appar a motz,
En nostre jutjamen no's met,
Cant que'l trobem subtil e net ;
Quar d'erguelh mou e fay obratge
Qui vol jutjar l'autru lengatge,
Si no's mesclatz am nostra lenga
E quez adonx cert compas tenga.

De planch.

Planx es dictatz qu'om fay per dol,
Que de .V. a .X. cobblas col,
Am so noel e quaysh planhen
E lonc e pauzat e plazen ;

1. Ms. la.

Las leys d'amors. Libre II

184

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

E soen per abuzio
Se pren de vers o de chanso;
E deu hom dire lauzors grans
Am plazens mótz e mays los dans
Qu'om pren e son apparegut
De so qu'om planh et ha percut.

D'escondig.

Escondigz es trop bos dictatz
Per loqual cel qu'es acuzatz
Se dezenuza tota via;
Estiers de chanso no's desvia.

De retroncha.

Retroncha dictatz es d'acort
Am vers quar es del sieu ressort,
Exceptat que totas vegadas
Se fay de cobblas retronchadas.

Lassus en los mandameáns de trobar havem tractat
de escondig e de retróncha, per que abaste so qu'en es
dig ayssi.

**Tractat es estat dels dictatz principals. E veus
dels no principals. R^o.**

Autres dictatz pot hom far ed ad aquells enpaizar nom
segon la voluntat del dictayre e segon que'l dictatz de
sa natura requier en tal maniera que'l noms sia be
consonans et accordans a la cauza.

Las Ieys d'amors. Libre II

De redondels ni viandelas no curam, quar cert actor
ni cert compas noy trobam, jaciayss que alcu com-
menso far redondels en nostra lenga, losquals hom
solia far en lengatge frances.

Dictatz no principals no estrenhen a cert nombre de
cobblas. D'aytals haven gran re coma *somis, vezios,*
cossirs, reversaris, enuegz, plazers, desplazers, conortz,
desconorts, rebeucz, relays, gilozescas, et enayssi de
trops autres [Fº 122 rº].

Dictatz no principals pot esser am tornada o ses tor-
nada. È pot hom repetir la una cobbla del comensa-
men o de la fi am tornada o ses tornada, majormen-
tant ha so, per so que am so hom hy pueseua respondre
en la maniera et al compas que'l dictayres voldra e
compassara.

Alcu fan gilozescas al compas de dansa o de chanso.
Item alqu fan bals amb .I. respos et am motas cobblas.
Pero bals es divers de dansa, quar dansa no ha mays
tres eobblas estiers lo respos e la tornada e bals ha de
.V. a .X. cobblas o mays. Encaras bals ha so mays
minimat e viacier e mays apte per cantar amb estru-
mens que dansa. L'autra diversitat es quar hom co-
minalmen fa e órdena lo dictat de dansa e pueysh li
empausa so, e'l contrari fa hom leumen en bal. Quar
hom primieramen troba'l so amb esturmens e pueysh,
aquel trobat, hom fa lo dictat del bal, jaciayss que
ayss meteysh pot hom far en dansa. Bals deu tractar
d'amors o de lauzors o d'autra materia honesta, segon
la voluntat del dictayre.

Ostampida ha respieg algunas vetz quant al so d'es-
turmens ; et adonx d'aquesta no curam. Et algunas
vetz ha respieg no tant solamen al so, ans ho ha al

Las leys d'amors. Libre II

186

LAS LEYS D'AMORS. — LIV. II.

dictat qu'om fa d'amors o de lauzors, a la maniera de vers o de chanso. Et adonx, segon aquesta sciensa, pot haver loc.

De garips no nos entrametem, quar solamen han respieg a cert et especial so d'esturmens ses verba.

FIN DU LIVRE II.

Occitània

Mapa © Domergue Sumien e Lingüistica Occitana

"The ancient language of the South France, was called *la langue d'oc*, from the sound of its affirmative particle. From this circumstance, the country has been called **Occitanie**, and a specific portion of it, Languedoc. The French have lately formed a new adjective, *Occitanique*, to comprise all the dialects derived from the ancient tongue."

Sharon Turner, The history of England (during the middle ages), London, Longman, Hurst, &c. 1814.

*Lengatges qu'es per estranhs
pres*

*A nostras Leys non es sosmes ;
Sentensa, compas, rim leyal
Requier solamen per engal :*

*E si vol accen retener,
Aytant pot l'obra mays valer ;
D'ornat qui.s vol autre no cura.*

*Aytal estranha parladura
Coma Frances, Norman, Picart,
Breto, Flamenc, Engles, Lombart,
Navarr, Espanhol, Alaman,
Et de cascù lor quays semblan
Qu'en lor parlar Oc non an prest.*

(Libre II. p 178)

Guilhem Molinier
Joseph Anglade
Las leis d'amors
Libre II
(1346-1919)

*La version corta (3 libres) de
la primièra gramatica
occitana de Guilhem Molinièr,
editada per Josèp Anglada en
1919.*

Collecció *Documents per l'estudi de la lenga occitana* n°112
IEO Paris - 31, rue Vandrezanne - 75013 Paris

<http://ieo.paris.free.fr>

Totes los volums son descargadís sul sit:
<http://ieoparis.free.fr/delo.html>

ISSN 2117-9271

9 772117 927006